

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1895. Andra Kammaren. N:o 35.

Lördagen den 27 april.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr statsrådet m. m. G. F. Gilljam aflemnade Kongl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående jordafsöndring från förra kronolänsmansbostället $\frac{1}{2}$ mantal Fintorp n:o 1 i Göteborgs och Bohus län; och
angående extra anslag till domkapitlens expeditioner.

Dessa kongl. propositioner bordlades till nästa sammanträde.

§ 2.

Justerades protokollet för den 20 innevarande april.

§ 3.

Företogs val af en revisor efter fullmäktigen i riksbanken herr O. Jonsson i Hof för deltagande i den granskning af statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning, som under innevarande år skall ega rum och taga sin början den 1 nästkommande oktober; och utsågs dertill herr *J. Johnsson* i Bollnäs med 140 röster.

Närmast i röstetal kom herr Boström i Bodbyn med 22 röster.

§ 4.

Justerades protokollsutdrag angående det i nästförestående § omförmälda val.

§ 5.

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.

Jemlikt förut derom fattadt beslut företogs nu till behandling särskilda utskottets n:o 2 utlåtande n:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete samt afgifna motioner i ämnet.

Genom en af Kongl. Maj:t den 14 sistlidne januari till Riksdagen aflåten proposition, n:o 22, hade Kongl. Maj:t föreslagit Riksdagen att antaga ett den kongl. propositionen bilagdt förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.

Förutom den kongl. propositionen hade till utskottet för förberedande handläggning hänvisats fyra särskilda, i anledning af samma proposition inom Andra Kammaren väckta motioner, nemligen

n:o 161 af herr *E. Svensson* från Karlskrona;

n:o 167 af herr *C. G. Thor* m. fl.;

n:o 168 af herr *A. H. Göthberg* m. fl.; och

n:o 170 af herr *D. Bergström* m. fl.

Under *punkten 1* hemställde emellertid utskottet:

att Riksdagen, med förklarande att Kongl. Maj:ts proposition i dess nu föreliggande form icke kunnat af Riksdagen bifallas, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade låta föranstalta om ny utredning rörande lämpligaste sättet att bereda arbetare och med dem jemförliga personer understöd vid ålderdom, skada genom olycksfall eller eljest inträffande varaktig oförmåga till arbete samt till Riksdagen afgifva det förslag, som deraf kan för-anledas.

Häremot hade reservationer anmälts:

af Herrar *Dickson* och *Ekenman* samt af Herr *Hedin*.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr *Ekenman*: Herr talman, mine herrar! Såsom herrarne af det föredragna betänkandet torde finna, har jag icke biträdt det slut, hvartill utskottet kommit, och jag anhåller därför att få angifva min uppfattning af den förevarande frågan.

Det förslag, som här föreligger, är, såsom kammaren känner, ett förslag till invaliditetsförsäkring för arbetare. Jag erinrar endast härom, då förslaget i öfrigt torde vara noggsamt af alla känt.

Grunden, hvarpå förslaget hvilar, är *den obligatoriska*, nemligen så att det skall genomföras med lagens tvång.

I detta afseende yttrar sig utskottet på sid. 40 i betänkandet sålunda: "Det kan väl icke nekas att, om, såsom här ifrågasatts, de försäkrade sjelfve skola bidra till afgifterna för försäkringen, den

fördelen vinnes genom försäkringstvång, att försäkringen blifver mera allmän och effektiv“.

Detta uttalande torde vara att anse såsom mindre riktigt, ty det är gifvet, att den omständigheten, att försäkringstvånget medför den effekten, som der påpekats, icke beror derpå, att afgifterna erläggas af de försäkrade sjelfva, ty för att vinna effekten är det likgiltigt, om det är de försäkrade eller arbetsgifvarne, som erlägga afgifterna. Man har ju äfven obligatoriska försäkringslagar, der arbetstagarne icke erlägga några afgifter.

Jag måste således till en början påvisa, att detta uttalande af utskottet är origtigt. Men mera tydligt blir utskottet, då det säger: “Endast genom ett allmänt tvång kan man hoppas, att försäkringens fördelar skola tillgodokomma äfven den stora mängden af de fattigaste och sämst aflönade arbetarne“. Detta uttalande är deremot naturligtvis fullkomligt riktigt, och hade utskottet stannat dervid, hade jag icke haft annat att göra än att instämma med utskottet häri, men i sammanhang härmed gör utskottet ett annat uttalande, som borttager kraften af den nyss förut uttalade åsigten, då nemligen utskottet säger:

“Endast genom individernas eget arbete för deras och deras familjers uppehälle och genom deras omtanke och planmessiga ordnande för framtiden kan man vänta, att samhället skall kunna lifskraftigt utveckla sig. Hvarje social anordning, som har till följd, att arbetaren upphör att lita till sin egen kraft och sitt eget förutseende och i dess ställe af det allmänna väntar fullt understöd, så snart en motgång möter, måste dertör verka undergräfvande på samhällets bestånd.

Ja, om denna sista, jag vågar säga, tirad från manchesterskolans blomstringstid vore sann, då fölle hela saken derpå. Ty om man å ena sidan antager som en ovedersäglig sak, att den obligatoriska grunden är nödvändig vid genomförandet af en arbetareförsäkring, och å andra sidan säger, att detta skulle medföra de olyckliga följder, som utskottet påvisat, då är det klart, att önskvärdheten att genomföra denna obligatoriska arbetareförsäkring måste gifva vika för statens väl. Men lyckligtvis är det icke så. Samhällets bestånd rubbas icke af sådana ingripanden från statens sida; derpå hafva vi en mycket rik erfarenhet. Den tiden är för länge sedan förbi, då man ansåg, att hvarje sådant ingripande, som här är i fråga, från statens sida borde åtvärjas. Ty staten har både i vårt land och i andra länder gjort sådana ingripanden, utan att man funnit det vara rubbande för statens grundvalar. På försäkringsområdet vill jag särskildt erinra, att vi i vårt land hafva en hel del pensionskassor, som föreskrifva försäkringstvång, t. ex. civilstatens, jernvägstrafikstatens och tullstatens pensionsinrättningar m. fl. Öfver allt möter oss detta försäkringstvång, men icke har man hört talas om, att det vållat några sådana förskräckliga olyckor, som utskottet här förespeglar. Man kan nu säga, att det är en särskild sak med dessa pensionsinrättningar; beträffande dem kan staten ingripa. Men det är ju här icke fråga om den saken, utan frågan gäller *effekten* af tvånget. Frågan gäller, om tvånget kan föra med sig sådana förskräckliga följder, som utskottet förespeglar. Jag vågar härpå svara bestämdt nej. Erfarenheten från andra

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig ofvermåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till
lag angående
försäkring för
beredande af
pension vid
varaktig oför-
måga till
arbete.
(Forts.)

länder gifver i detta fall vid handen, att statens grundvalar ingalunda blifvit rubbade. Icke hafva de blifvit rubbade i Tyskland, der man har försäkringstvång — och lika litet i många andra länder. I Frankrike finnes en försäkringslag för grufarbetare, som är byggd på försäkringstvångsprincipen, men icke har jag hört, att det varit något farligt och för statens grundvalar rubbade.

Om man sålunda, som jag tror, kan lemna denna slutsats, till hvilken utskottet kommit, om de farliga följderna, å sido, skulle då återstå det uttalandet af utskottet, att den obligatoriska grunden är den enda, på hvilken man kan vinna det mål, hvartill man syftar. Men då utskottets framställning i den första satsen innehåller en origtighet, och den sista satsen är — såsom jag visat — af den beskaffenhet att icke kunna anses hafva någon giltighet, torde måhända hos mången tvekan uppstå, huruvida utskottets auktoritet på detta område är fullt tillförlitlig, då det på detta sätt säges, att man måste antaga den obligatoriska grunden som den enda effektiva.

Jag skall då be att få tillägga ett par ytterligare skäl. Det är för denna försäkring, för att få en god effekt, alldeles nödvändigt dels att icke lägga på för höga pensionsavgifter och dels, att den tid, under hvilken afgifterna af försäkringstagarne upptagas, göres så lång som möjligt. Det har derför föreslagits, att försäkringen skall omfatta dessa personer från det de fyllt 18 år. Angående lämpligheten af denna tidsbestämmelse kan jag icke se annat, än att det rent af är nödvändigt använda försäkringstvång för att få 18 års ynglingar och flickor att gå in i ett företag, som afser att i en långt aflägsen framtid skydda dem mot nöd. Ty icke kan man väl förutsätta, att det finnes någon utsigt, att dessa, lemnade åt sig sjelfva, skola göra det. Vid den åldern, i — om jag så får säga — människans vartid, ser man ålderdom och nöd så fjerran borta, att de ej riktigt skönjas. Man kan icke af denna ungdom vänta sig den förtänksamheten, att de af sig sjelfva skola iakttaga hvad som är nödvändigt för att trygga sig mot nöd. Nej, för dem är tvånget lika nödvändigt som tvånget för barn att gå i skolan. Det är nödvändigt att lära dessa unga att spara för framtiden, liksom det är för barnen att lära läsa och skriva.

I afseende på *försäkringens omfång* hyser vidare utskottet betänkligheter mot Kongl. Maj:ts förslag. Utskottet gör den anmärkningen mot detta förslag, att det icke äfven omfattar sådana grupper af arbetare som jordtorpare, sjelfförsörjare och lösa arbetare m. fl. Jag tror dock icke, att denna utskottets anmärkning har befogenhet. Ty hvad först *jordtorparne* beträffar, så kan det visserligen vara sant, att de — såsom jordtorpare betraktade — icke omfattas af försäkringen. Men jag tror, att det är klart och tydligt, att de icke såsom sådana *kunna* omfattas af försäkringen, då det är stadgadt, att de arbetstagare, hvilka enligt lagen skola försäkras, skola i försäkringen ingå vid 18 års ålder, för att det måtte blifva en så lång tid som möjligt för afgifternas erläggande. Men det finnes väl icke några jordtorpare vid 18, 19 eller ens vid 20 års ålder. I allmänhet är det väl

först senare, som personer blifva jordtorpare. Jag vill icke i det afseendet uppgifva någon bestämd ålderssiffra, men jag tror, att man kommer verkliga förhållandet så nära som möjligt, om man säger, att det är vid omkring 30 års ålder, som de blifva jordtorpare. Deraf följer ju tydligen, att denna grupp af arbetstagare icke kunnat omfattas af försäkringen. Men innan en person blir jordtorpare har han ju befunnit sig i en annan ställning; oftast såsom tjenare. Och såsom tjenare har han kommit in i försäkringen; såsom tjenare har han fullgjort de skyldigheter, som ålegat honom såsom sådan. När han sedan blir jordtorpare, skördar han i alla fall frukten af denna sparsamhet. Ty han får pension, ehuru han icke får denna i egenskap af jordtorpare. Då det nu hör till ytterst sällsynta undantag, att en jordtorpare icke förut varit tjenare, så tror jag, att denna utskottets anmärkning alldeles förfaller.

Jordtorparen kommer snarare att befinna sig i en fördelaktigare ställning än andra, ty ehuru han är befriad från att erlægga afgifter såsom jordtorpare, är han dock berättigad till pension, emedan han förut varit tjenare.

Hvad *sjelfförsörjare* beträffar, är förhållandet delvis detsamma som med jordtorparne. Men derjemte äro dessa sjelfförsörjare vanligen icke i samma stora behof af pension som öfriga grupper af dem, som skola försäkras. Statistiken visar, att fattigvården af denna klass har ett långt mindre antal understödstagare än af arbetareklassen och af tjenareklassen. Det finnes äfven en annan omständighet att taga i betraktande, då det gäller sjelfförsörjare. De hafva nemligen icke några arbetsgifvare, utan äro sjelfva arbetsgifvare. Om de intoges i försäkringen, skulle de således få erlægga både arbetsgifvare- och arbetstagaravgifter, och det skulle väl vara ganska hårdt, då de på annat sätt kunna sörja för sin framtid.

Hvad deremot angår de *lösa arbetarne*, är det ju gifvet, att det skulle vara högst önskvärdt, om de kunde omfattas af försäkringen. Men här möta stora svårigheter. Det är ju blott tillfälliga arbeten, som lemnas af dessa lösa arbetare; och att ålägga folk att t. ex. för en dags biträde med något arbete erlægga pensionsavgift skulle påtagligen anses så svårt och besvärligt, att det skulle väcka allt för stort motstånd.

Slutligen tror jag att, i fall dessa grupper, om hvilka jag nu talat, skulle omfattas af försäkringen, hela lagen finge en allt för kolossal utsträckning. Man har i utskottets betänkande beräknat, att ett medtagande af dessa arbetarekategorier skulle medföra en höjning i antalet försäkringspliktige med 50 å 75 procent. Det kan vara fråga om, huruvida icke dessa siffror äro för låga. Men om man håller sig vid dessa siffror, är det i alla fall uppenbart, att, när redan nu mången med häpnad ser på kostnaden för denna försäkring, farhågorna för omkostnaderna naturligtvis måste blifva mycket större, om man i försäkringen upptager äfven dessa kategorier, som utskottet ansett böra medtagas. Dessa skäl hafva för komitén och för Kongl. Maj:t varit bestämmande.

I detta sammanhang skall jag be att äfven få beröra en annan

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till
lag angående
försäkring för
beredande af
pension vid
varaktig oför-
måga till
arbete.
(Forts.)

fråga. Det föreliggande förslaget omfattar nemligen äfven en *hustru- och barn-pensionering*. Det är icke så, som jag från ett och annat håll förnummit och som jag äfven sett uppfattningen vara i en del af den stora dagliga pressen, att försäkringen i detta afseende är någon enkepensionering. Det är icke så. Förslaget har icke någon enkepensionering, utan det är verkligen en hustrupensionering. Detta är något nytt för det svenska systemet, som skiljer detsamma från de utländska systemen. Det är en skilnad, som är — jag vågar påstå det, då jag icke hört någon motsäga det — en stor fördel för det svenska förslaget. Eukepensionering medför högst betydliga kostnader, vida större än dem komitén och regeringen föreslagit för hustrupensioneringen. Enkepensioneringen har vidare det felet, att den icke så fyller sitt ändamål som hustrupensioneringen. Ty om en kvinna är frisk och sund och arbetsför, då mannen faller undan, utgör väl icke den omständigheten att hon blir enka något skäl, att hon skall hafva pension. Men om en kvinna, under det hon lever i äktenskapet med sin man, blir ofärdig, sjuk eller på annat sätt oförmögen till arbete, då kan hon behöfva understöd, oaktadt mannen fortfar att lefva. Jag tror, att detta är så sjelfklart, att man icke behöfver påpeka det. Men jag har velat uttala detta i mitt anföraude, då jag sett, att man missuppfattat denna fråga.

Till hustrupensioneringen sluter sig barnpensioneringen. Med bibehållande af tanken på invaliditetsprincipen eller principen om pension vid oförmåga till arbete ansåg man inom komitén, att denna princip borde något utvidgas i afseende på hustru, som har barn vid mannens fränfalle. Man ansåg nemligen att, när hustru vid mannens fränfalle sitter kvar med barn, denna omständighet, att hon måste försörja barnen, vore att anse, som om hon vore mindre förmående till arbete. För den skull tillades barnpensioneringen som ett komplement till hustrupensioneringen. Med detta uttalande är också besvarad den frågan, hvarför man icke i förslaget tagit med de oäkta barnen. Den frågan, att äfven de borde få pension, är nog beaktansvärd, men den tillhör icke invaliditetsfrågan, utan är snarare att betrakta såsom en fattigvårds- och understödsfråga, och såsom sådan bör den lösas.

Utskottet uttalar vidare vissa farhågor i fråga om fondbildningen. Jag tror för min del, att dessa farhågor äro öfverdrifna. Fonden är ju afsedd att utlånas, och kapitalet blir i följd deraf icke skrinlagdt, utan det kommer ut i den allmänna rörelsen. I sammanhang härmed vill jag äfven besvara den anmärkningen, att den räntefot, $3\frac{1}{2}$ procent, komitén beräknat att fonden skulle afkasta, vore för hög. Jag ber att i det afseendet få upplysa, att den sakkunnige, som verkställt de matematiska beräkningarna, enligt egen utsago, gjort det med så stor försigtighet, att de endast verka såsom om räntefoten vore 3 procent. Men i alla fall, om man vill nu gå längre och säga, att, oaktadt denna beräkning, räntefoten $3\frac{1}{2}$ procent likväl vore för hög, så har ju beräkningen skett med lägre räntefot: 3 procent och $2\frac{1}{2}$ procent, så att utskottet kunnat, om det så ansett nödigt, fixera en lägre räntefot än den i förslaget antagna. Men man får icke förbise, att, om man tager en allt för låg räntefot, man då antingen måste höja afgifterna eller

sänka pensionerna eller höja statsbidraget, hvilket allt torde böra undvikas, om så är möjligt. Om man emellertid framdeles skulle finna, att komitén i detta afseende förfarit origtigt, är det felet icke stort. Utskottet yttrar visserligen, att denna fråga för pensionstagarne vore af den allra största betydelse. Men det tror jag ej. Pensionstagarne äro ju försäkrade till pension, men de försäkrade, som *icke* fått pension, på dem kan det verka, att utskottet i denna passus förblandar pensions-tagare och pensioner. Och genom föreskrifna femårsrevisionen finnes korrektiv för den icke sannolika eventualitet, att räntefoten $3\frac{1}{2}$ procent skulle befinnas för högt tilltagen.

Vidare yttrar utskottet, allt i detta sammanhang: "en dylik sänkning af pensionernas belopp blefve så mycket känbarare som med räntefotens fall helt naturligt följer ett lägre penningevärde". Den meningen får väl anses vara fullständigt oriktig. Ätminstone öfverensstämmer den icke med hvad man hittills ansett ovederläggligt på det nationalekonomiska området. I den satsen har utskottet förblandat orsak och verkan. Det är ju det lägre penningevärdet, som betingar lägre ränta. Utskottet har kastat om dem och derigenom på en oriktig grund kommit till denna konklusion.

På ett annat ställe yttrar utskottet, att en obetydlig sänkning af räntefoten komme att medföra en afsevärd mindre ränteafkastning. Jag deremot tror, att sänkningen af ränteafkastningen står i proportion till sänkningen af räntefoten, så att om den förra är obetydlig, blifver äfven den senare obetydlig.

Rörande fonden, som varit mycket föremål för utskottets uppmärksamhet, yttrar utskottet vidare: "Härvid förtjenar jemväl att omnämnas den risk, som alltid när stora kapitalansamlingar stå under statens vård, äfven om denna är endast medelbar, ligger deruti, att vid ett inträffande krig eller på grund af andra tvingande omständigheter dessa kapital sammanblandas med statens egna affärer och försvinna såsom fond, mot det att staten ikläder sig vissa förbindelser att utbetala räntebeloppen helt eller delvis." Ja, den faran är dock icke så stor, ty fonden kan ju icke ligga inne i form af kontanta pennningar, utan den placeras genom utlåning eller på dylikt sätt. Derfor måste man väl erkänna, att den farhågan i sjelfva verket icke kan existera.

Sedan yttrar utskottet på sid. 49: "Särskildt om, såsom utskottet ansett nödvändigt, försäkringen utsträcktes till samtliga arbetare och mindre sjelfförsörjare, skulle veckoavgifterna komma att så ingripa uti aflöningsförhållandena, att hvarken på praktisk eller teoretisk väg någon möjlighet skulle finnas att afgöra, till huru stor del de verkliga drabbade arbetsgifvaren eller arbetstagaren". Huru skall man kunna tala om aflöningsförhållanden för mindre sjelfförsörjare. Det finnes för dem ej några aflöningsförhållanden. Om utskottet bygger på sådana premisser, får det stå för utskottets räkning.

Längre ned på samma sida yttrar utskottet en liten vacker sats, då utskottet säger: "Den store kapitalisten å ena sidan och den mindre handverkaren eller hemmansögaren, till och med arbetaren, å andra sidan, kunna ofta hafva samma antal tjenare i sin tjeust och hafva då

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

samma afgifter att erlägga". Ja, detta låter ju ganska välvilligt mot de små, men denna välvilja hade utskottet kunnat bespara sig, enär enligt Kongl. Maj:ts förslag dessa små helt och hållet äro befriade från dessa afgifter. Det är därför svårt att förstå, huru denna jämförelse kan för frågan i öfrigt vara upplysande.

Såsom kammaren har sig bekant, vore det meningen, att försäkringsavgifterna skulle upptagas genom det s. k. märkessystemet. Detta system motsvarar något vårt postsparmärkessystem. Det har hittills befunnits vara ett ganska lämpligt sätt för att hopsamla små belopp. Derjemte underlättar det kontrollen och uppbörden, så att jag tror, att någon rättmätig anmärkning icke bör kunna mot detta system ifrågasättas. Men icke förty gör utskottet detta. På sid. 51 säger nemligen utskottet:

"Dessutom torde märkessystemet blifva mycket svårt att systematiskt genomföra såväl för betings- och styckarbetarne samt de så kallade lösa arbetarne som för de mindre sjelfförsörjarne."

Här argumenterar utskottet *mot* sitt förslag; ej mot det af regeringen framlagda. Dessa lösa arbetare m. fl. nu omförmälda upptagas ej i föreliggande förslaget, och anmärkningen att märkessystemet ej passar för utskottets förslag drabbar ej det föreliggande, som *icke* upptager såsom försäkrade de lösa arbetarne m. fl. nu omnämnda.

Vidare yttrar utskottet på sid. 52:

"För arbetarne är icke blott af vigt att vid tillfälle af sjukdom eller invaliditet få understöd, utan af än större vigt är, att för honom finnes tillfälle till arbete under den tid, han är frisk och arbetsför." Ja, det är riktigt. Men jag frågar: är det icke känt, att det senare, som utskottet låter så vackert hägra för publiken, hittills befunnits vara omöjligt att åstadkomma. Det är ett problem, som ingen hittills lyckats lösa och som antagligen under långa tider kommer att förblifva olöst. Men den omständigheten, att man icke, på det sätt utskottet framhållit, kan tillgodose arbetarens intressen, bör icke utgöra något skäl för att ej tillgodose honom på ett område, der det låter sig göra.

Utskottet yttrar sig sedermera om de kostnader, som genom förslagens antagande skulle uppkomma. Utskottet yttrar härom på sid. 53:

"Utskottet anser sig visserligen ej i frågans föreliggande skick böra göra något bestämdt uttalande om landets förmåga att genomföra eu sådan ekonomisk anordning, som nu ifrågasatts, men med hänsyn jemväl tagen till den ökning af kostnaden för försäkringen, som genom vidtagande af de utaf utskottet ifrågasatta förändringarna af lagförslaget skulle blifva en oundviklig följd, befarar utskottet högeligen, att någon inskränkning i de uti tvångsförsäkringen ingående pensionsbeloppen och afgifterna blifver nödvändig, derest förhoppning om försäkringens genomförande skall finnas."

Ja, det är gifvet, att, om man skall införa äfven de grupper utskottet föreslagit, det blifver nödvändigt att sänka pensionsbeloppen, helst utskottet redan nu uttalar farhågor för de kostnader, som för genomförande af Kongl. Maj:ts förslag äro erforderliga. Räknar man

sedan äfven med en lägre ränta, än hvad Kongl. Maj:t gjort, ja, då blifva pensionerna mikroskopiska.

Utskottet framhåller äfven, att den nuvarande generationen borde blifva tillgodosedd på sätt komitén föreslagit, eller så, att åldersgränsen sättes till 55 år i stället för, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, till 40 år. Ja, detta är ju en kostnadsfråga. Kongl. Maj:t har framflyttat åldersgränsen från 55 år till 40 år för att nedbringa kostnaden för försäkringen. Anser Riksdagen, att man i detta afseende kan gå längre än Kongl. Maj:t föreslagit, låter det sig nog göra, endast man anslår medel härför. Men icke får man framhålla det, att man önskar en annan åldersgräns, såsom något svårt fel i förslaget.

Det skulle kunna vara åtskilligt mera att säga om det föreliggande förslaget, men jag har kanske redan allt för länge upptagit tiden, och jag skall därför för närvarande icke vidare yttra mig öfver det förslag utskottet framlagt. Jag hoppas och tror, att kammaren af det sagda och äfven af innehållet i utskottets betänkande skall finna, att de skäl utskottet framlagt icke äro giltiga. Man finner vid en noggrann granskning af betänkandet rätt ofta, hurusom, när utskottet framlagt ett skäl, det strax derefter kommer med ett uttalande, som borttager kraften af detta skäl. Ibland använder utskottet en annan metod. Det gör nemligen sina uttalanden i en sådan form, att de lemna tillfälle till mångtydighet. Man kan säga, att det är klokt att vara försiktig, men jag fruktar, att utskottet i detta afseende varit för klokt. Man bör tänka på att föra saken framåt, men den föres icke framåt på det sätt utskottet behandlat den, den bringas snarare i förvirring. Den stora massan af folket har gjort sig stora förhoppningar om att det föreliggande förslaget skulle lösas. Dessa förhoppningar blifva antagligen gäckade. Den ersättning, som bjudes dem, ja, den är, såsom vi finna, vissa "motiv". Men hurudana motiv? Det hela får väl anses såsom en stor skimrande såpbubbla, lika tomt och innehållslöst som den. Om utskottets förslag bifalles, om man föranstaltar en ny utredning, och om ett nytt förslag framlägges för Riksdagen med så oerhörda proportioner, som utskottet åsyftar, hvad tro herrarne, att resultatet skulle blifva, när man skulle uppföra denna nya Babelstorn-byggnad på försäkringens område? Jo, säkerligen en allmän förbistring. Arkitekterna till byggnaden kunde då möjligen få tillfälle att två sina händer och säga: De, som icke vilja vara med om att uppföra den, de må skylla sig sjelfva. Jag undrar, om man allt jemt skall kunna undanskjuta denna fråga endast med ord. Jag tror, att önskningarna gå i den riktningen, att någonting i realiteten måste göras. Jag för min del har ansett och anser fortfarande, att det skulle af Riksdagen vara politiskt klokt att antaga Kongl. Maj:ts förslag, som visserligen medför stora kostnader, dock icke större än landet förmår bära dem, men som också erbjuder stora fördelar. Jag tror icke, såsom en och annan förmenar, att förvarande sak blott och bart är en filantropisk åtgärd, som man kan göra eller underlåta, allt efter som man finner för godt. Jag tror tvärtom, att denna fråga har en mycket stor politisk innebörd. Icke så att förstå, som skulle jag mena, att genom antagande af föreliggande

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till
lag angående
försäkring för
beredande af
pension vid
varaktigt oför-
måga till
arbete.
(Forts.)

förslag man skulle i ett slag hafva tillfredsställt arbetarbefolkningens önsknings och tillgodosett arbetarne på sådant sätt, att de voro belåtna och ingenting vidare ville hafva. Det tror jag icke. Ty så länge människor finnas, hafva de menliga känslor och menliga önsknings, arbetarne så väl som andra; och det är helt enkelt och naturligt, att med uppfyllandet af ett önskemål framträder ett annat. Men gifvet är, att genom antagande af förslaget har man dock täppt till en af de bittraste källorna till missnöje. Man har låtit dem, det gäller, känna, att de också äro delar af folket. Man har låtit dem rätt kraftigt känna solidariteten mellan samhällslagren och känna, hurusom de magtegende inom riksdagen vilja tänka på och tillgodose de önsknings, som äro skäliga och billiga.

Jag skulle ju, herr talman, med de åsigtger jag här tagit mig friheten att uttala, helst önska ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Men efter allt hvad man här förnummit och särskildt efter den — som jag vågar påstå — knapphändig utredning af frågans alla delar, som från utskottets sida åstadkommit, påtagligen på grund af förutfattade meningar angående fundamentalprinciperna för hvad som i detta afseende är ovilkorligen nödvändigt för genomförande af denna försäkring — då, säger jag, man måste erkänna, att denna utredning icke torde finnas tillfredsställande för Riksdagen; samt då vidare ärendet har en så ofantligt stor omfattning, att den tid, som varit egnad att genomtränga frågan, torde få anses allt för knapp, så är det nog riktigast och bäst, att man ytterligare erhåller någon tid att tänka på frågan. Om man för sådant ändamål antager hvad utskottet föreslagit, har Riksdagen på sätt och vis bundit sig i viss riktning. Den har gjort uttalanden, som, om ock hållna i sväfvande form, dock för den stora mängden, som står utanför, måste uppfattas såsom gifna löften. Denna mängd kommer att uppfatta det så, som att Riksdagen afslagit den föreliggande försäkringslagen, därför att den icke vore nog omfattande. Af dessa omständigheter kan man lätt förstå, att konklusionen, som man drager, blir den, att man har att vänta något långt bättre än det, som nu föreligger. Jag tror icke, att det är klokt af Riksdagen att för sin del binda sig vid slika uttalanden, utan att det är bäst, att Riksdagen lemnas någon tid att noggrannare pröfva saken och stå fri och obunden vid det afgörande, som en gång kommer att ske.

På grund af hvad jag haft äran anföra, tillåter jag mig att föreslå, "att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, måtte förklara, att Kongl. Maj:ts proposition i anseende till ämnets omfattning icke för närvarande kan bifallas, samt för sin del besluta, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade för nästa års Riksdag å nyo framställa förslaget, antingen oförändradt eller med de förändringar, hvilka Kongl. Maj:t till äfven- tyrs må finna böra vidtagas."

Herr *Lilliehöök* instämde häruti.

Herr *Högstedt*: Det behjertansvärda i det föreliggande förslaget har uttalats i de ord, hvarmed utskottet börjar sin motivering, nemligen de orden: "Den ekonomiskt otrygga ställning, i hvilken den arbetande klassen till stor del befinner sig, framkallar ett tillstånd af

oro, som icke kan annat än skadligt återverka på samhället i dess helhet." Och man kan icke undra öfver, att dessa arbetare, hvarom det är fråga, mången gång med oro och fruktan se framtiden till mötes. De hafva endast sin egen kraft att lita till, och då den af en eller annan orsak beröfvas dem, stå de så att säga på bar backe och hafva den dystra utsigten att för sitt eget och de sinas uppehälle falla den allmänna fattigvården till last. Det var därför med stor glädje, som de helsade den dag, då det länge lofvade, mycket omordade och mycket förberedda lagförslaget trädde i ljuset. De väntade sig nemligen derigenom en kraftig hjälp till att under varaktig oförmåga till arbete förskaffa sig och de sina åtminstone de nödtorftiga existensmedlen. Och det är naturligt, att de med spänd väntan motse denna frågas afgörande i dag.

Huru den i dag blir afgjord, veta vi redan. Men, mine herrar, jag frågar: har icke det kungliga lagförslaget förtjent ett bättre öde, än utskottet beredt det, då utskottet icke kunnat komma till en lyckligare lösning af frågan och ett bättre resultat, än här föreligger? Kunde icke utskottet hafva gladt dessa arbetande klasser med att tillstyrka Riksdagen att bifalla Kongl. Maj:ts förslag med de ändringar och omarbetningar, som utskottet funnit lämpligt att föreslå. De skäl, som blifvit anförda för utskottets yrkande, känna vi; och det må tillåtas mig att fästa mig endast vid det första af dessa skäl, nemligen försäkringens byggande på obligatorisk grund. Härom säger utskottet på sid. 41: "Redan uti att öka antalet af de ingrepp uti individernas frihet, som det moderna samhället sett sig tvunget att göra, ligger något motbjudande." Det är sant, men i förevarande fall tror jag icke, att utskottet af den anledningen bort hafva några betänkligheter. Lyckligtvis har den arbetande befolkningen i vårt land börjat vakna till omtanke om framtiden och inse nödvändigheten att vidtaga sina anstalter för att icke under tillfällig sjukdom behöfva lida nöd. Öfverallt i landet bildas alla möjliga föreningar, understödsföreningar, sjuk- och begravningshjulsföreningar etc., och öfverallt få de en mycket stor anslutning. Derfor tror jag, att, när folket kommer att se, att en lag sådan som denna skall vara till gagn, det icke skall känna denna tvångsätgård hvila så tung på sina axlar, så mycket hellre som det får taga i betraktande, att andra samhällsklasser, som i socialt afseende stå högre, äro underkastade obligatorisk pensionering.

Då öfriga skäl blifvit så vidlyftigt kriticerade af den föregående talaren, vill jag inskränka mig till att yrka bifall till det förslag, som nyss gjorts af herr Ekenman.

Herr Palme: Herr talman, mine herrar. — Det har yttrats, att kammarens ledamöter i dag vore hitkallade för att med sin närvaro hedra en begravningsakt. Låt så vara: Låt vara, att det för oss alla, som i det hufvudsakliga gilla det kongl. förslaget, endast återstår att se det falla! Låt vara, att denna viktiga fråga skall ännu en gång blifva uppskjuten, och att alla de hundra tusenden, som derpå i detta nu fästa sina förhoppningar, skola se dessa förhoppningar ännu en gång ramla! Låt vara allt detta, så är jag dock öfvertygad att jag,

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

äfvén om det nu gäller en begravningsakt, kan våga hysa och uttala den förhoppningen, att uppståndelsen skall inträffa snart och under en mera tilltalande, mera betryggande form.

Då jag sålunda utgår från att detta förslag under närvarande förhållanden icke kan annat än komma till förnyad behandling af Kongl. Maj:t, vill jag tillåta mig att, under uttalande af min anslutning till förslagets hufvudgrunder, sysselsätta mig med ett par af dess detaljer. Jag tror, att i detta ögonblick och i frågans närvarande läge, det är af en viss betydelse, att temligen många af kammarens ledamöter uttala sin åsigt till protokollet.

Jag antydde nyss, att jag i hufvudsakliga delar gillar detta förslag, hvars två hörnstenar bestå i att försäkringen är *obligatorisk* och att den är utsträckt till *hvarje form af varaktig oförmåga till arbete*. Jag gillar den obligatoriska försäkringsformen, ty tvång är i detta fall, efter allmän erfarenhet och efter erkännande af arbetarne sjelfva, det enda medlet att kunna åstadkomma en större anslutning och ett mera tillfredsställande resultat. Enskild, frivillig arbetareförsäkring hör enligt min åsigt i vårt land ännu så länge till det omöjliga. Bolaget Thule försökte för 22 år sedan att införa en form af enskild, frivillig försäkring, men förgäfves. Med samma resultat gjorde bolaget Victoria ett liknande försök 10 år derefter. För halftannat år sedan utarbetade jag för mitt bolag ett förslag till försäkring af arbetare. Men detta förslag vann temligen liten anslutning. Och det särskildt för arbetareförsäkring afsedda försäkringsbolaget, som ungefär samtidigt bildades, har heller icke att glädja sig åt någon synnerligen stor anslutning. Frivilligheten är således enligt min åsigt och enligt min erfarenhet otillräcklig såsom ensam grund att bygga på.

Tvång är nödvändigt, men ehuru jag icke vågar uttala någon bestämd åsigt angående utsträckningen af detsamma, så lutar jag härutinnan åt deras åsigt, som anse, att försäkringstvånget borde kunna utsträckas till vidare kretsar än dem, som för närvarande i det kongl. förslaget deraf beröras.

Beträffande försäkringens utsträckning till hvarje form af varaktig oförmåga till arbete, så ber jag att få uttala min anslutning dertill, men jag vill dock påpeka, att i § andra momentet uti lagförslaget, som lemnar en definition å hvad som bör förstås med varaktig oförmåga till arbete, enligt min uppfattning är icke så litet sväfvande. När jag för halftannat år sedan var sysselsatt med utarbetande af det förslag till enskild frivillig arbetareförsäkring, som jag nyss omnämnde, var det min afsigt att föreslå min styrelse att upptaga en del af ordalydelsen i detta andra moment af första paragrafen, nemligen såsom ett berättigande till premiebefrielse vid invaliditet, men de framstående jurister, med hvilka jag angående denna sak samrådde, uttalade likväl sina ganska starka betänkligheter och menade, att denna formulering, så pass obestämd som den är, skulle föranleda till olika uppfattningar och oupphörligen upprepade tvister, och af denna anledning afstod mitt bolag från detta förslag. Jag håller före, att detta viktiga och för lagen i dess helhet grundläggande moment bör erhålla eu om möjligt bestämdare formulering.

Då jag sålunda med nu uttalade önskemål angående ett par ändringar helt och hållet ansluter mig till föreliggande lagförslags grundprincip, så ber jag att få något närmare sysselsätta mig med den näst grundprincipen viktigaste frågan rörande detta lagförslag.

Hvarje försäkringsteknisk utredning af en fråga, sådan som denna, måste, för att resultatet skall blifva fullt riktigt eller för att resultatet skall blifva åtminstone solidt, taga i betraktande två faktorer. Den första af dessa faktorer rör sjelfva försäkringsrisken, i detta fall dödlighets- och invaliditetschancerna. Den andra faktorn rör den finansiella sidan af saken. Fullt förlitande mig på den utredning, som angående den första af dessa faktorer presterats af komitén — ett framstående försäkringsvetenskapligt namn utgör borgen för dess rättighet — vill jag sysselsätta mig något närmare med den andra af dessa faktorer.

Då man betänker, att bland försäkringsanstaltens samtliga inkomster räntan uppgår till något öfver 40 procent, när försäkringen hinner blifva fullt genomförd, så inses lätt, hvilken afgörande betydelse räntefoten har för samtliga här förekommande beräkningar. Om man då frågar sig: hvilken utsigt kan man hafva att för en lång framtid påräkna den af Kongl. Maj:t föreslagna räntefot af $3\frac{1}{2}$ procent, så skall man visserligen finna, att denna fråga är omöjlig att kunna noggrant besvaras. Men man kan ju alltid uppställa sannolikhetsberäkningar, hvilka jag föreställer mig måste betecknas såsom minst lika tillförlitliga som de af Kongl. Maj:t och komitén presterade. En af de väsentligaste anledningarna till den låga kapitalräntan är, att den starka utveckling och omskapning inom samhällslifvet, som på sin tid framkallat den höga räntan, allt mera nått sin fullbordan; att derigenom större delen af behöfligt kapital redan är använd och att det kapital, som ytterligare kan därför användas, icke kan finna så hög afkastning som förut. Jernvägarne t. ex. hafva nått en så stortad utveckling att, der nya byggas, de i regeln, såsom torde vara allmänt bekant, måste åtnöja sig med en betydligt lägre afkastning.

Hvad ångbåtsflottan beträffar, var det för några tiotal år sedan den stortade revolutionen skedde, då man öfvergick från segelfartyg till ångfartyg. Något större kapital i jernförelse med hvad der förut är nedlagdt kan icke numera nedläggas, åtminstone icke till närmelsevis samma afkastning som förut. Förädlingsindustriens ombildning efter nutidens fordringar har till väsentlig del fullbordats. Inom jordbruket återstående nyarbete kan mångenstädes icke längre verkställas med den påräknade afkastning som under en föregående tid. Der gäller detsamma som inom industrien, der vi, såsom en bekant ekonomisk skriftställare, doktor Arnberg, säger, hafva att "för framtiden sysselsätta oss med detaljarbete, som visserligen fordrar mindre kapital, men också är mindre lönande." Dertill kommer, att behovet af europeiskt kapital till utomeuropeiska länder icke synes hafva någon tendens för att stiga. I Nordamerikas förenta stater t. ex. lemna förstklassiga jernvägsobligationer i närvarande ögonblick icke högre ränta än 4 procent, och motsvarande aktier lära icke kunna beräknas gifva högre utdelning än 2 à $2\frac{1}{2}$ procent. Vid sådant förhållande finner

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

man lätt en förklaring dertill, att nordamerikanskt kapital allt mera börjar uppträda såsom konkurrent till europeiskt kapital. Visserligen kan man tänka sig, att någon storartad teknisk uppfinning skulle kunna heit och hållet eller delvis omskapa materieleet för någon industri. Men jag föreställer mig, att sannolikheten därför icke är så synnerligen stor, och dessutom ligger det uti det redan för produktivt ändamål fastlästa kapitalet en betydligt återhållande kraft gent emot en dylik nyhet. Visserligen kunna förödande krig uppstå, och nutidens krig kunna helt visst vara lika förödande som forntidens, men de vara sannolikt betydligt kortare tid, och föga sannolikt är, att vi skola få bevittna ens närmelsevis en sådan räntestegring som till följd af de stora krigen i slutet af förra seklet. Visserligen vet man icke, hvilken inverkan händelserna i det fjerran östern kunna hafva på det europeiska kapitalet, men någon afsevärd längre tidsperiod varande ränteökning kan väl knappast derigenom tänkas uppstå.

De flesta nationalekonomiska författarne i vårt land och utlandet anse därför i hög grad sannolikt, att räntan visserligen kommer att framgent såsom hittills ömsom höjas och sänkas, men att vi i allmänhet, d. v. s. i stort sedt, torde kunna emotse en afgjord sänkning.

Då jag nu är fullt och fast öfvertygad om detta, är det naturligen icke utan oro, som jag tagit del af de kalkyler, som legat till grund för det kongl. förslaget. Jag har dervid betänkt, att uti England den effektiva räntan å förstklassiga statspapper för närvarande är $2\frac{3}{4}$ procent, i Frankrike något under 3 procent och i Tyskland något öfver 3 procent, under det att vi för ögonblicket på förstklassiga papper här i Sverige näppeligen kunna erhålla högre effektiv ränta än omkring $3\frac{1}{2}$ procent. Under sådana förhållanden synes mig det kongl. förslaget i dess ränteberäkningar hafva gått så nära intill den högsta gränsen, som gerna varit möjligt. Äfven om i detta nu placeringar kunna göras till $3\frac{1}{2}$ procent, så finnes, såsom jag nyss sökte påvisa, ganska stor sannolikhet för att så för framtiden icke skall visa sig kunna ske. Med afseende fäst på det missnöje, som ovilkorligen i de vidaste kretsar skulle uppstå, om man redan efter ett fåtal år blefve nödsakad att vidtaga en sänkning af pensionsbeloppen, föreställer jag mig, att i det kongl. förslag med förnyelse af pensionslagen, som jag hoppas må till nästa Riksdag framkomma, en lägre räntefot än $3\frac{1}{2}$ procent måtte läggas till grund, äfven om derigenom pensionerna skulle i någon mån sänkas.

Den förste talaren i dag meddelade, att en framstående auktoritet på detta område sagt, att beräkningarna i detta förslag äro så gjorda, att räntan verkar som om den vore 3 procent och icke $3\frac{1}{2}$ procent. Jag förstår dock icke hvad denna auktoritet menar med detta sitt uttalande. Förmodligen menar han, att dödlighets- och invaliditetsrisken är så starkt och så solidt beräknad, som om hela beräkningen verkstälts med 3 procent ränta. Det kan ju hända. Men då nu alla beräkningar dock äro baserade på $3\frac{1}{2}$ procent, måste, om vid eu skeende utredning på basis af *samma invaliditets- och dödlighetsstatistik* det skulle visa sig, att pensionerna måste minskas, detta förhållande ändå ju ytterst bero på räntan, denna må hafva varit $3\frac{1}{2}$ eller 3 procent.

I nära sammanhang med denna räntefråga står den mycket omtalade, mycket fruktade och mycket klandrade fondberäkningen. För min del hyser jag ingen som helst fruktan för denna fondberäkning, hvilken jag ur försäkringsteknisk synpunkt anser vara för förslaget genomförande nödvändig. Äfven om man måste bortse från det skäligen naiva teoretiska exempel, som komitén anfört, eller att man kunde i vidsträckt mån göra placeringen af fondmedlen genom depositioner i våra banker, så föreställer jag mig emellertid, att en så pass långsamt skeende fondbildning, som denna, icke bör kunna utöfva någon förtryckande inverkan på affärlifvets sunda utveckling. Deremot synes det mig vara alldeles uppenbart, att detta stora fondbelopp, som inkastas på den svenska penningemarknaden, sökande efter de möjligast bästa och säkraste placeringsobjekter, skall i icke ringa mån bidraga dertill, att den allmänna räntefoten å just sådana första klassens säkerheter måste nedgå. Denna min åsigt tror jag delas i allmänhet af våra affärsmän trots den uppfattning, som herr statsrådet och chefen för civildepartementet och komitén derom kunna hafva.

Jag har berört fondbildningen, icke därför, såsom jag nyss nämnde, att jag fruktar den, utan jag har velat anföra densamma såsom en ytterligare anledning till att räntan med all sannolikhet icke skall kunna hålla sig så hög som till $3\frac{1}{2}$ procent.

Den utredning, som jag föreställer mig att Kongl. Maj:t skall låta verkställa efter en eventuel skrifvelse från Riksdagen, bör efter min åsigt tydligen först och främst sysselsätta sig med den finansiella sidan af saken, men derefter och dernäst fästa sig vid flera andra detaljbestämmelser, hvarvid jag särskildt tänker på åtskilliga väl befogade observanda, som blifvit påpekade i de enskilda motioner, som i ämnet framkommit. Bland dessa observanda vill jag särskildt fästa mig vid det, som angår 54 § i det föreliggande lagförslaget. I denna § stadgas, att kassans ställning skall vid periodvis återkommande granskningar revideras och att dervid skall tillses, huruvida kassan kan uppfylla sina åtaganden, samt att, derest det dervid skulle befinnas, att detta icke kan ske, en sänkning af den enligt 18 § i förslaget utlofvade pensionen skall ega rum och, väl till märkandes, att denna sänkning skall tillämpas icke allenast på de nya försäkringstagarne, utan jemväl på dem, som redan under kanske en lång följd af år utbetalt sina årsbidrag under förhoppning på den i lagen i utsigt ställda pensionen. Härifrån ledes tanken återigen till tvånget. Staten vill tvinga vissa af sina medborgare att försäkra sig och att inbetala afgifter; men att dessa lagtvungne medborgare verkligen skola komma i åtnjutande af de i denna lag utlofvade förmåner, därför går staten icke i borgen. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet yttrar i det till lagförslaget fogade statsrådsprotokollet följande: "Med den i fråga varande lagstiftningen afses att åstadkomma en pensionskassa, der de försäkrade böra ega att komma i åtnjutande af frukterna af de för dem i kassan insatta och af kassan på bästa sätt förvaltade besparingar, men deraf följer ock, att de försäkrade ej kunna vara berättigade att erhålla större fördelar för insatserna, än som kassans egna tillgångar medgifva." "Någon ansvarighet" — märk *ansvarighet!*

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oför- måga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete. (Forts.)

— "för kassan bör därför i regeln icke åläggas staten". Jag tillåter mig hysa en annan åsigt än den herr statsrådet och chefen för civildepartementet har rörande det ansvar, som kan och bör drabba staten. Jag ber i detta afseende få hänvisa till kommerskollegii yttrande, deri det heter: "Konsequensen häraf" — nemligen af detta tvång — "är, att de betalningsskyldige skola betala utan att veta, om de verkligen kunna få den valuta, som jemlikt §§ 11 och 12 af lagförslaget uttryckligen loivas. Men det torde å andra sidan vara tydligt, att, när staten i kraft af sin höghetsrätt tvingar sina samhällsmedlemmar att betala vissa bestämda afgifter och loivar, att de därför skola få viss valuta, staten äfven måste garantera löftets uppfyllande."

I likhet med motionärerna håller jag således före, att ingen sänkning af pensionsbeloppen bör ega rum rörande de personer, hvilka redan äro försäkrade; och jag vill i det fallet, såsom en ärad reservant yttrat, påpeka, att jag för min del icke kan vara med om att på framtiden vältra öfver bördan af en rättmätig förbittring, som skall mera bidra till social ofred än den nya institutionen, i sin begynnelse och innan allmänheten hunnit att göra sig fullt förtrogen med dess beskaffenhet, skulle medverka till social fred."

Till sist några ord angående utskottets betänkande.

Jag har genomläst och åter genomläst detta betänkande utan att dervid hafva kunnat blifva riktigt klok på hvad utskottet egentligen menat. Å ena sidan talar utskottet på ett sätt, som skulle det bestå af fullblodiga manchestermän, då utskottet säger, att "endast genom individernas eget arbete för deras och deras familjers uppehälle och genom deras omtanke och planmessiga ordnande för framtiden kan man vänta, att samhället skall kunna lifskraftigt utveckla sig", och att ett annat sätt att gå till väga enligt utskottets förmenande måste "verka undergräfvande på samhällets bestånd". Men å ett annat ställe säger utskottet, att "endast genom ett allmänt tvång kan man hoppas, att försäkringens fördelar skola tillgodokomma äfven den stora mängden af de fattigaste och de sämst aflönade arbetarne". I den ena stunden talar utskottet om, att det föreliggande förslaget fört frågan ett betydligt steg framåt, för att i den andra stunden låta, snart sagdt, hvarje dess bestämmelse och dess grunder i första rummet undergå kritik. Utskottet har, såsom mig synes, icke riktigt vetat, på hvilken fot det skulle stå, eller också har dess motivering särskildt varit resultatet af ett kompromissande mellan flere åsigheter, hvilka litet har fått göra sig gällande.

Ehuru jag sålunda ingalunda kan vara med om den motivering, hvarmed utskottet framkommit, vill jag likväl uttala min anslutning till *en* passus i detta utskottets betänkande, deri det heter: "Redan uti den omständigheten, att initiativet till arbetareförsäkringsfrågans lösning i vårt land tagits af Riksdagen, ser utskottet ett talande bevis för att jemväl Riksdagen till fullo insett nödvändigheten af att genom det allmännas försorg åtgärder vidtagas till afhjelpande af de olägenheter, ett dylikt osäkerhetstillstånd hos en väsentlig del af samhällets medlemmar naturligen måste medföra." Om nu, mine herrar, detta

uttalande är någonting mera än en tom fras, måste derpå följa handling.

I många och långa år fingo vi vänta på en nämnvärd uppfyllelse af de ord, som i ett visst historiskt ögonblick uttalades den 12 oktober 1888. Mätte de nyss citerade orden i det särskilda utskottets betänkande icke kräfva ett halft dussin år för att nå sin uppfyllelse. Mätte vi alla betänka, att det bästa är en fiende till det goda, och att, när ett godt förslag föreligger, vi icke skola afslå detta förslag, därför att vi möjligen skulle kunna derefter uppkonstruera någonting, som förefaller oss bättre, eller därför att en eller annan af oss kanske skulle vilja hafva någon detaljförändring i förslaget. Denna viktiga fråga måste lösas, och den måste lösas *snart*. Det ligger fara i ett dröjsmål.

Jag har emellertid, herr talman, icke något yrkande att framställa.

Herr Mankell: Jag tror att man under närvarande förhållanden icke behöfver blåsa mycket på det kungliga förslaget för att kullkasta detsamma, hvarför jag, för min del, hvarken vill eller anser mig böra bidraga dertill.

Mig har det förefallit, som om hela utskottsbetänkandet, om man synar detsamma i sömmarna och förstår att läsa emellan raderna, utgör ett förtviflans nödrop med afseende på möjligheten, eller rättare sagdt, omöjligheten af det kungliga förslagets genomförande på de nu angifna grunderna. Men jag vill i det afseendet icke lägga sten på börd. Utan anledningen, hvarför jag begärt ordet, har varit, att jag velat framhålla åtskilliga synpunkter, hvilka jag anser böra tagas i betraktande vid den fortsatta utredning, som i alla händelser torde blifva nödvändig.

I främsta rummet har jag då gjort mig den frågan: hvilken blir det, som egentligen får betala pensioneringen? Som den ärade kammaren behagade finna, skulle denna pensionering bestridas dels genom bidrag af arbetarne, af arbetsgifvarne och af staten, dels genom räntorna af ett kapital, som småningom skulle bildas. Tillser man nu, huru stora de särskilda bidragen äro, så finner man, att enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle under de första 30 åren arbetarnes bidrag utgöra 3,414,000 kronor årligen, arbetsgifvarnes uppgå till 1,813,000 kronor samt statens utgå med 3,390,000 kronor eller tillhoppa 8,617,000 kronor, men att, efter 30:de till och med 80:de året dessa bidrag skulle höjas till i afrundade tal till omkring 5 millioner för arbetarne och något öfver $2\frac{1}{2}$ millioner för arbetsgifvarne samt något under $4\frac{1}{2}$ millioner för staten, eller tillsammans närmare 12 millioner; hvarefter statens bidrag skulle nedgå till omkring 3 millioner kronor.

Nu torde det till en början vara klart, att arbetarne få betala sitt eget bidrag, sina veckoafgifter, genom en ny personlig skatt, således genom en beskattningsform, som man hittills med rätta ansett som den råaste och hårdaste, och detta samtidigt med att Riksdagen gång på gång och senast i år afslagit alla motioner, som framstälts om borttagande af de nuvarande personliga skatterna, hvilka tillsammans uppgå till öfver 3 millioner kronor.

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

(Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktigt oför- måga till arbete.
(Forts.)

Komma vi sedermera till arbetsgifvarnes andel, så förefaller mig högst sannolikt, att dessa i de flesta fall komma att uttaga densamma af arbetarne genom att minska deras lön. Arbetsgifvarne hafva icke någon särskild inkomstkälla att använda för bestridande af sina bidrag och bero dessutom i afseende på priset för sina produkter af konkurrensen, som icke på förhand kan beräknas och är underkastad ständiga växlingar.

Hvad slutligen beträffar statens bidrag, kommer äfven detsamma, med de nuvarande skattelagarna, att i främsta rummet trycka på arbetarne, emedan de flesta skatter utgöras af förbrukningsskatter, som senast i år hafva betydligt höjts. Af den förra statsministern och finansministern anfördes i protokollet för statsregeringspropositionen till innevarande riksdag, att af den ökade lifsmedelsbeskattningen (de förhöjda spanmålstillarne) ett belopp af 1,400,000 kr. skulle afsättas till arbetarepensioneringen, således just den hårdast tryckande delen af förbrukningsskatterna.

Man måste medgifva, att det verkligen är höjden af ädelmod, när staten säger åt arbetarne: I skolen få eder så mycket efterlängtade pensionering. Vi skola till och med *vinga* också till densamma genom att göra den obligatorisk. Men I skolen också få nöjet att till största delen sjelfva betala den. Jag hemställer, om deruti kan ligga en skytt af rättvisa?

Förhållandet skulle i väsentlig mån ytterligare förvärras, om pensioneringen sålunda genomfördes, som antydes på ett ställe i den kongl. propositionen (sid. 41), der det, efter den senaste försäkringskomitén, anföres såsom ett slags skäl eller en lockelse att gå in på den nu föreslagua pensioneringen, att den kommunala fattigvårdsbördan derigenom skulle minskas med icke mindre än 40 procent. Denna börda uppgick enligt komiténs uppgift år 1890 till omkring 10 millioner kr., men har sedan betydligt ökats, och här skulle nu vara fråga om att minska densamma med 40 procent eller 4 millioner. Hvad skulle detta innebära? Jo, att man skulle taga en börda, som nu är temligen rättvist fördelad, i det den utgår efter fyrktal och sålunda något så när drabbar efter förmågan att bära den, samt genom en personlig beskattning kasta densamma på arbetarne, som äro minst egnade att bära den. Ensamt denna del af förslaget gör, att jag känner mig mycket tveksam i afseende på dess godkännande.

Men det är icke nog härmed. Utskottet har efter min åsigt med fullt fog påyrkat, att uti pensioneringen borde intagas åtskilliga hittills uteslutna kategorier. Utskottet har dessutom med styrka framhållit, hvad den senaste talaren föröfrigt äfven betonat, nemligen att räntan å den fond, som skall samlas, efter all sannolikhet, ja med fullkomlig visshet, under nästa århundrade så småningom kommer att sjunka, hvaraf följden skulle blifva, att pensionsbeloppen komme att i samma mån minskas, under det lefnadskostnaderna efter vanligheten ökades. Jag behöfver icke ingå i någon bevisning för antagligheten af detta förhållande, då det är väl känt, huruledes räntefoten minskats under detta århundrade, i samma mån vi kommit i lifligare beröring med utlandet, och nedgått från 6, 5 och 4 till 3½

procent. I följd deraf förefaller nästan gifvet, att räntefoten, såsom utskottet antagit, skall nedgå ytterligare till 3 och $2\frac{1}{2}$ procent under nästkommande århundrade, då pensioneringen egentligen skall träda i kraft och verka. Att så skall blifva fallet, tror jag för öfrigt icke behöfva bevisas. Det kommer sig helt enkelt af den äfven här gällande enkla lagen om tillgång och efterfrågan. I samma mån kapitaltillgången ökas, minskas kapitalets värde, och i följd deraf nedgår räntan. Det är en nödvändighet, som vi icke kunna undvika.

Nu har utskottet, för att råda bot mot detta förhållande, icke sett någon annan utväg än att med 50 procent höja samtliga bidragen, både arbetsgifvarnes, arbetarnes och statens, och icke endast detta, utan äfven öka fonden, som i regeringens förslag var beräknad till 600 millioner, till icke mindre än 1 milliard, en summa, hvars förvaltning och utlånande torde stöta på nästan oöfvervinneliga svårigheter, och som i alla händelser, såsom äfven af andra framhållits, på betänkligt sätt komme att inverka på penningemarknaden och derjemte bidra till räntans fallande.

Det resultat, till hvilket utskottet kommer, finnes i korthet angifvet på sid. 52 i betänkandet, och jag ber om ursäkt, om jag, som icke gerna läser upp hvad jag anser böra vara för kammarens ledamöter känt, likvisst anhåller att få anföra ett stycke deraf, der de ekonomiska och finansiella följderna af förslagets antagande äro i största korthet angifna. Utskottet säger: "De ekonomiska uppoffringar, som härför förutsättas från samhällets sida dels i form af afgifter utaf arbetsgifvare och arbetstagare och dels i form af statsbidrag, uppgå enligt de uppgjorda beräkningarne i början till närmare 9 millioner kronor för att efter hand växa till 12 millioner kronor om året. Med den enligt utskottets förut uttalade åsigt oundgängliga utvidgningen af försäkringens omfattning, skulle dessa belopp stiga med antagligen icke obetydligt mer än 50 procent och sålunda närma sig respektive 15 och 20 millioner kronor, bortsett från de bidrag till pensionerna, som vore att påräkna från den samlade fonden. Dessa bidrag skulle, såsom nämnts, med antagande af samma utvidning af försäkringen slutligen uppgå till omkring 30 millioner kronor om året, och de årliga utgifterna för försäkringen skulle sålunda sammanlagdt blifva omkring 50 millioner kronor. Enligt utskottets åsigt äro ekonomiska uppoffringar af sådan storlek så djupt ingripande särskildt uti närings- och industriens utveckling, att fråga kan vara, om de icke öfverstiga hvad landet förmår bära."

Fastän utskottets åsichter från flere håll blifvit klandrade, tror jag dock, att utskottet i nämnda hänseende sett klarare i framtiden, än mången nu är böjd att erkänna. För min del tviflar jag mycket på den finansiella möjligheten att på den väg, som nu blifvit angifven, åstadkomma pensioneringen. Det torde vara svårt att neka, att den utgör en statssocialistisk åtgärd, hvilken, liksom alla sådana, kan föra oss in i oöfverskådliga ekonomiska äfventyr, om hvilkas beskaffenhet vi nu icke kunna hafva någon aning. Och vill man fullständigt genomföra pensioneringen för alla klasser, såsom äfven blifvit ifrågasatt, så

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktlig öfvermåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig afbräddning till arbete.
(Forts.)

torde ingen annan utväg förefinnas, än att äfven införa den socialistiska tvångsstaten.

Man kan då fråga: skall man i följd af de svårigheter, som jag sålunda haft äran att efter utskottets motivering och för min egen räkning anföra, afstå från hvarje tanke på pensionering? Nej, det vill jag visst icke hafva sagt. Man kan möjligen försöka andra utvägar.

Enligt min åsigt har det alltid varit olämpligt, att staten, när den vill åstadkomma en pensionering, skall för detta ändamål samla kapital eller fonder, då det ligger mycket närmare till hands och är betydligt enklare att bestrida pensioneringen genom *anslag*, hvilka dessutom hafva den egenskapen, att icke fördrå en så dyrbar förvaltning som fonderna. När jag var statsrevisor, framställde jag ett förslag, angående indragande af våra nuvarande statspensionskassor och fonder, samt anslående i stället af anslag. Förslaget skulle förmodligen då hafva antagits, om icke särskilda omständigheter hade gjort, att man ville förbehålla fonderna för framtida utgifter. Att nu af statsmedel bilda en så oerhörd fond, som den ifrågasatta på 1 miljard — låt vara att den kunde blifva något mindre — synes mig därför alldeles förkastligt.

Emellertid måste medgifvas, att, äfven om arbetarepensioneringen skulle bestridas med anslag i stället för med räntorna af en fond, kostnaderna för densamma likväl blefve mycket orättvist fördelade till följd af våra nuvarande skattelagars beskaffenhet. Arbetarne skulle i alla fall få betala en relativt stor och för dem tryckande andel af pensioneringen.

Finnes det då ingen tredje utväg att lösa frågan? Jo, mine herrar, vi hafva en slags beskattning, som åtminstone till hufvudsaklig del utgår efter temligen rättvisa grunder, nemligen den kommunala, hvilken, vissa delar oafsedda, dock hufvudsakligen utgår efter fyrk eller inkomst. Ville man åstadkomma en arbetareförsäkring efter en för arbetarne rättvis grund, det vill säga icke belasta honom med en alltför tung börda, kunde man välja den kommunala beskattningens väg och utveckla arbetarepensioneringen såsom en *kommunal fråga*. Hvad är i själfva verket den nuvarande fattigvården annat än en invaliditetsförsäkring för de svaga eller till arbete oförmögna? Om man sedan efter hand utsträckte försäkringen, enligt råd och lägenhet och utan att anlita en allt för stor apparat, till den ena kategorien efter den andra, så finge man derigenom en arbetareförsäkring som vore fotad på en rättvis skattegrund.

Man har sagt, att det skulle ligga något förödmjukande för arbetaren i att mottaga försäkringen såsom en fattighjelp, då han på sätt och vis hade *rättighet* att få den. Jag vill lemna derhän i hvad mån denna föreställning är grundad eller icke. Men är man så rädd för namnet, kan man ju ändra detsamma och kalla fattigvården invaliditetsunderstöd, såsom den ju egentligen är. —

Det kongl. förslaget likasom utskottets förslag har ju äfven intagit flera kategorier i försäkringen, som fattigvården nu tar om hand, såsom t. ex. hustrur och barn under vissa år och så vidare. Hvari ligger då skillnaden? Den är mycket svår att finna.

Om jag sålunda framkastar denna uppslagsända, som visserligen icke är ny eller af mig uppfunnen, utan äfven förut varit på tal, gör jag det likvisst med det uttryckliga förbehåll, att den kommunala invaliditetsförsäkringen skulle kraftigt understödjas genom *anslag af staten*. Det har alltid varit min åsigt, att vissa kommunala bördor borde i högre grad än hittills lättas genom statens mellankomst. Och i det hänseendet skulle jag vara benägen att gå ganska långt, på det sätt nemligen, att ju svagare en kommuns välmåga är i förhållande till befolkningen — det händer ju ibland att de stora kommunerna äro de fattigaste — desto större skulle statens hjälp blifva.

Herr talman, jag har velat nämna dessa ord i arbetarnes intresse. Om man nu önskar få en arbetareförsäkring, såsom äfven jag gör och på hvars möjlighet jag tror, vill jag åtminstone, att man icke skall begagna sig af arbetarens längtan efter försäkringen och hans okunighet om skattelagarne till att kasta på honom nya och hårda bördor, om hvilka han nu icke har någon aning, utan att man åtminstone måtte *försöka* att på ett lämpligare och billigare sätt fördela bidragen till försäkringen.

Jag har för tillfället intet yrkande att framställa.

Herr Wijkander: Jag skall först i likhet med de föregående talarne vitsorda, att ett verkligt behof föreligger att göra något i förevarande hänseende. Det är många omständigheter som under senare tider samverkat till att försvåra för arbetarne att vid inträffande sjukdom, invaliditet eller ålderdom förskaffa sig de nödvändigaste existensmedlen; med andra ord, äfven om arbetarens förtjenst i allmänhet blifvit rikligare och hans lefnadssätt ej obetydligt förbättrats, såsom man måste medgifva vara fallet, har dock hans uppehälle blifvit osäkrare och svårigheterna för honom att betrygga sin framtida ställning större.

Tidigare fans det på landet i stort sedt inga andra jordbruksarbetare än sådana, som hade eget hus eller stodo i sådan förbindelse med den besutne innehafvaren af jorden, att de kunde påräkna understöd af honom vid inträffad invaliditet. I städerna voro arbetare och arbetsgifvare sammanslutna i skrän, der båda stodo i så nära förhållande till hvarandra, att de funno sitt intresse uti att gemensamt hjälpa hvarandra i motgångens stund. Det har på senare tider blifvit en väsentlig förändring härutinnan. På landet har uppvuxit en klass arbetare, som icke längre står i detta nära samband med jordegaren, utan för ett lefnadssätt, som närmare öfverensstämmer med industriarbetarens, och särskildt i städerna, der de stora industriella anläggningarna företrädesvis finnas, hafva förhållandena blifvit högst väsentligt förändrade. Den ökade näringsfriheten och den lönade arbetarens sjelfständighet och frihet vid arbetsaftalens ingående, i förening med de nyare kommunikationsmedlens utveckling, hafva framkallat en rörlighet i befolkningsförhållandena, som är vidt skild från äldre tidens känsla af samhörighet mellan de olika samhällsklasserna. Olägenheterna häraf göra sig i hög grad känbara och förtaga en icke obetydlig del af den i öfrigt välsignelsebringande utveckling vår tid har att uppvisa.

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Det är därför naturligt, att de olika ländernas lagstiftande myndigheter rigtat sin uppmärksamhet på afhjelpandet af dessa olägenheter. Vi måste vara vår regering tacksamme, därför att den på Riksdagens initiativ under det sista årtiondet sysslat med att försöka afhjelpa dessa olägenheter och framkommit med det ena förslaget efter det andra; detta äfven om vi icke kunnat gilla något af dessa förslag. Ja, jag går så långt, att vi böra vara tacksamme, äfven om det nu föreliggande förslaget snarare visar, huru en försäkring icke bör ordnas, ty frågan är så omfattande, att man måste se den från olika sidor, innan man beslutar sig för så långt gående reformer, som skola inverka för århundraden.

Då jag nu går att bemöta ett par af de föregående talarne, som gjort invändningar mot utskottets förslag, skall jag för öfversigtlighetens skull indela dessa invändningar i två grupper. Den första gruppen omfattar sådana invändningar, som måste göras mot det kongl. förslaget, äfven om man i allo gillar förslagets hufvudprinciper. Den första invändningen af detta slag är utan all fråga den, som af utskottet framstälts mot § 2 beträffande omfattningen af den arbetareförsäkring, som af Kongl. Maj:t nu föreslagits. Kongl. Maj:t har begränsat försäkringen till sådana arbetare, som äro hos arbetsgifvare anställda, och hvilkas anställning är åtminstone så fast, att de under alla söckendagar i en kalendervecka varit hos samme arbetsgifvare sysselsatte. Men det finnes stora klasser af arbetare, som hafva en fullt ut lika osäker ställning som dessa, hvilka äro lika uteslutande för sitt uppehälle hänvisade till sitt arbete som dessa och som i afseende på arbetsamhet, duglighet och uppförande äro lika väl förtjenta af understöd som de af Kongl. Maj:t ifrågasatta arbetarne. Under sådana förhållanden har det synts utskottet och mig alldeles påtagligt, att då man skall införa ett allmänt försäkringstvång, så är det *orättvist* att begränsa sig till en klass och icke taga de andra klasserna med. Vi anstränga enligt det kongl. förslaget våra ekonomiska tillgångar så långt, att det möjligen efter någon tid, då fråga uppstode om att utsträcka försäkringen äfven till andra klasser, skulle visa sig omöjligt att göra detta i brist på medel, och då bleive orättvisan påtaglig. Denna fråga är för öfrigt af så mycket större betydelse, som dessa arbetares antal är synnerligen stort. Försäkringsinspektören har på utskottets begäran beräknat antalet till minst 50 procent af dem, som Kongl. Maj:t upptagit. Dessa 50 procent skulle bestå af de så kallade lösa arbetarne, styck- och betingsarbetare och äfven mindre sjelfförsörjare. Denna invändning, att man måste öka omkostnaderna med omkring 50 procent, är så allvarlig, att jag föreställer mig, att det vore mycket obetänksamt af Riksdagen att icke redan på denna grund begära en ny utredning beträffande denna sida af saken.

Men det är icke blott den ekonomiska uppoffringen, som vid denna punkt är af betydelse. Såsom bekant, förutsätter regeringen, att afgiften för försäkringen skall upptagas genom ett särskildt slags märken, som skola inklistras i böcker. Denna metod kan dock svårligen genomföras, om man icke har en bestämd arbetsgifvare, och denne vid högt bötesansvar åläggas att inklistra märkena för sina arbetare. Det är

svårt att tänka sig, huru man skulle kunna för alla dessa lösa arbetare, för att nu icke tala om sjelfförsörjare, genomföra ett sådant system. En föregående talare framhöll visserligen, att regeringen sagt, att detta icke vore någon farlig affär; man skulle börja i smått med försäkringen och sedan tillse, huru man skulle kunna utvidga den till alla klasser. Men, mine herrar, om den metod, som här är i fråga, visar sig icke kunna praktiskt tillämpas vid en sådan utvidgning, så måste man antingen stanna i utvecklingen och icke medtaga dessa andra arbetare, eller också måste man införa ett nytt system såsom komplement, och då komma vi just i det läge, som herr civilministern i statsrådsprotokollet särskildt varnat Riksdagen för, eller att icke ställa så till, att det blir olika system. I Tyskland har man just kommit i denna ledsamma ställning. Der har man icke mindre än tre olika arbetareförsäkringssystem, som icke stå i något organiskt samband med hvarandra, och det är en af de mest brännande frågorna der, huru man skall kunna samarbeta dessa system. Nu säger man, att vi böra på god tro taga första steget och sedan tänka på, huru man skall kunna utveckla systemet till andra klasser. För min del anser jag dock, att det vore ytterst obetänksamt, om Riksdagen skulle antaga det nu föreliggande kongl. förslaget, låt vara med en viss ekonomisk förändring, och sedan hoppas på en utveckling. Om härtill läggas de skäl, som af en talare på stockholmsbanken utförligt framhållits, och som visa, att det finansiella underlaget för försäkringen icke är tillfredsställande, så anser jag, att förslaget antagande bör möta stora betänkligheter. Det är icke någon småsak, om räntefoten minskas från $3\frac{1}{2}$ till $2\frac{1}{2}$ eller $1\frac{1}{2}$ procent i nästa århundrade. Detta medför en så väsentlig ändring i pensionsbeloppen, att det vore bra eget, om detta icke skulle inverka på Riksdagens uppfattning. Det må vara att, såsom herr civilministern sade, denna räntenedsättning icke skulle medföra någon fara för staten, ty efter 5 eller 10 år kunde man göra nya utredningar och minska pensionsbeloppen, så att de komma att stå i öfverensstämmelse med tillgångarna. Men det finnes andra än staten att här taga hänsyn till, nemligen alla dessa försäkrade, som en gång skola få pension, och hvilka ega rätt att fordra, att statsmagtarna öppet och ärligt säga ifrån, hvilken pension de kunna beräkna att få, och att staten icke förespeglar dem pensionsbelopp, som efter några årtionden blifva kanske 30 à 40 procent mindre än hvad de nu uppgifvas till.

Redan på dessa grunder anser jag, att det för Riksdagen vore lämpligast att återsända ärendet till Kongl. Maj:t med begäran om en ny utredning i nämnda stycken.

Men, mine herrar, det finnes för mig långt viktigare skäl, som göra en sådan utredning nödvändig. Utskottet har bestämdt uttalat sig mot de punkter jag nyss vidrört och beträffande hvilka jag tror att hvar och en af kammarens ledamöter måste med utskottet instämma. Men utskottet har äfven framhållit en del andra betänkligheter mot förslaget, betänkligheter af den art, att de visserligen för utskottets ledamöter kunna vara gifna och bestämda, men för hvilkas undanrödjande erfordras så genomgripande förändringar i det kongl. förslaget

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oför-miga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

att utskottet, om det velat motsvara Riksdagens förtroende, ej ansett sig kunna, utan föregående utredning, i sådant afseende framlägga något bestämdt förslag. Deremot har utskottet ansett att dessa betänkligheter, hvilka jag nu kommer att vidröra, äro af den betydelse, att de icke få förbises.

Bland dessa invändningar af mera invecklad natur måste jag först nämna de betänkligheter, som kunna uppstå, då det talas om en *obligatorisk* försäkring. Vi äro helt vana nu för tiden att samhället måste använda tvångsåtgärder för individernas uppfostran och för befordrande i flere hänseenden af statens ändamål, men det är väl icke så långt kommet ändå, att man obetingadt är med om införandet af genomgripande tvångsåtgärder, utan att se till, huruvida de fördelar, som man derigenom afser att vinna, äro så väsentliga, att man för deras skull bör underkasta sig de olägenheter, hvilka af sådana åtgärder kunna blifva en följd.

Ett par talare hafva anmärkt mot utskottet, att det varit af den åsikten att hvarje social anordning, som icke tillika inrymmer tanken att arbetarne själfve böra planmessigt arbeta för framtiden, är osund. Det har gjorts anmärkning mot att utskottet har denna åsigt, men jag hoppas, att kammarens flertal skall gifva utskottet rätt i denna sin uppfattning. De åtgärder, som enligt förslaget skulle vidtagas för den obligatoriska försäkringens genomförande, äro sunda endast under den förutsättning, att de låta förena sig med bibehållandet af arbetarens omtanke och arbete för sin framtid. Det är endast för så vidt man icke slappar denna arbetarens känsla, som tvångsåtgärder låta sig försvara. Och det är därför ingen motsägelse, då utskottet framhåller, att det visserligen för tryggandet af arbetarnes framtid kan vara möjligt att finna tvångsåtgärder som äro rigtiga, men detta endast under förutsättning, att man dervid ej släpper tanken på arbetarens egen omtanke om sin framtid.

Frågan är då: har regeringen lyckats att i nu föreliggande fall lösa denna uppgift? Mine herrar, utskottet har varit af en motsatt uppfattning. Jag tror att det förslag, som af regeringen nu framlagts, är mycket olyckligt i detta afseende. Man har bildat en mycket invecklad apparat, utan att kunna göra sig en klar föreställning om, huru den i framtiden kommer att arbeta. Arbetaren har icke det ringaste intresse af att tillse att icke hans kamrat genom simulerad sjukdom eller på annat sätt kringgår lagens bestämmelser, och arbetsgifvarens intresse är att så fort som möjligt på staten kasta skyldigheten att underhålla en icke fullt arbetsför arbetare. Det är flere sådana svåra fel, som vidlåda detta system, och detta erkännes äfven af dess anhängare. Derfor, skall man med öppna ögon kunna antaga det föreliggande förslaget, så måste det åtminstone först visas, att frågan icke står att lösa på annat sätt. Min enskilda uppfattning är bestämd, men jag anser mig icke hafva tillräckligt objektiva skäl att bestämdt förklara det dessa fel kunna afhjelpas. Jag tror mig dock åtminstone kunna säga, att de kunna betydligt minskas, och att man under sådana förhållanden kan komma att tänka på att antaga förslaget i sin helhet.

Det är äfven en annan anmärkning man skulle kunna göra mot Kongl. Maj:ts förslag. Säsom bekant, har Kongl. Maj:t föreslagit, att afgifterna skulle upptagas derigenom att märken inklistrades i särskilda böcker. Detta system komme att utgöra en mycket stor olägenhet såväl för arbetsgifvare som för arbetstagare. I ett land med så gles befolkning som vårt och der distanserna äro så stora är det icke så lätt för arbetsgifvaren att ständigt hafva märken till hands, och icke stort bättre är det för arbetaren, som vid hvarje tillfälle, då han söker ett arbete, måste hafva boken med sig för att deri få märkena inklistrade. Jag medgifver gerna att, om förslaget inskränkes till de klasser, som regeringen särskildt utvalt, detta system med märken och böcker möjligen skulle kunna genomföras, ehuru det nog skulle blifva både obeqvämt och dyrt, men så fort det blir fråga om lösa arbetare eller betingsarbetare, skall det knappast blifva möjligt att använda detsamma. Man har då att välja ett annat system, som visst icke är nytt, ty det tillämpas redan i den tyska olycksfallsförsäkringslagen, nemligen att i försäkringsdistrikt inom kommunerna hålla längder, i hvilka upptagas arbetsgifvare och arbetstagare. Arbetsgifvarne skulle till dessa längder uppgifva, huru många arbetare de hade i sin tjänst och huru många veckor hvar och en tjenat, och man skulle på detta sätt kunna inom kommunerna upptaga deras afgifter. Man skulle genom en sådan sammanslutning inom de olika kommunerna åstadkomma en större kontroll öfver inrättningens verksamhet än genom de mekaniska anordningar, som förekomma i Kongl. Maj:ts förslag, och man skulle närma sig det mål, der den enskilde individens kontroll skarpare inverkar på det hela än som nu är fallet.

Men, mine herrar, det är ännu en anmärkning, som kan göras mot det kongl. förslaget, och det är kanske den viktigaste af dem alla. Det är märkligt hvad ordet har för magt öfver tanken. Sedan den tyska lagen kom till stånd, har det blifvit brukligt att alltid tala om arbetareförsäkring, och det är därför som de personer, hvilka icke egentligen sysslat med dessa frågor, icke kunna tänka sig någon annan möjlighet än försäkringsprincipen tillämpad på det ifrågavarande understödets utdelande. Om man också icke har så noga reda på försäkringsväsendets tekniska principer, så har man dock en ungefärlig föreställning om en del saker, som måste följa med sådan försäkring, men som vid närmare eftertanke finnas vara för invaliditetsförsäkring tillfälliga omständigheter.

Se vi saken i all dess enkelhet, är det här fråga om att vid invaliditet bereda arbetarne understöd och att uttaga dessa understöd från samhället på två olika sätt, dels från arbetet och dels från staten i sin helhet. Hvad först beträffar sjelfva understödet, så gjorde den förste talaren den invändningen mot utskottets förslag, att man skulle anse hvarje understöd vara hinderligt för arbetarnes omtanke och att därför hvarje försök att gifva arbetarne invaliditetsunderstöd strede mot den principen att arbetarne böra egna omtanke om sin framtid. Ja, vore det så, att de kunde vänta *fullt* understöd vid inträffande invaliditet, kunde man lätt tänka sig, att de skulle lefva ett sorglöst lif och endast arbeta för dagen, men då samhället ej lär vara så rikt,

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid caraktlig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för bevedande af pension vid *»*araktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

att det kan gifva arbetarne ett fullt invaliditetsunderstöd, utan endast ett mycket begränsadt sådant, torde detta icke kunna betraktas annorlunda än såsom ett underlag för arbetarnes egen omtanke. Det finnes icke något som kraftigare manar arbetaren till sparsamhet än den omständigheten att han ser en möjlighet att få skörda frukten af sitt arbete. Ser han icke denna möjlighet och kan han icke vänta något resultat af sitt arbete att spara för ålderdomen, då är det ganska sannolikt att han i förtviflans mod lever endast för stunden. Jag vågar därför påstå, att den uppfattning utskottet i detta hänseende uttalat är fullkomligt sund.

Beträffande sättet för understödets uttagande, skulle detta, såsom jag nyss nämnde, ske genom bidrag dels från staten och dels från arbetet, d. v. s. såväl arbetsgifvare som arbetstagare. Nu hafva både kommitterade och Kongl. Maj:t egnat mycken uppmärksamhet åt den frågan, huru mycket af afgifterna borde uttagas från arbetsgifvarne och huru mycket från arbetstagarne. Enligt utskottets åsigt komma dessa afgifter att drabba arbetsgifvarne och arbetstagarne gemensamt, och hvarken på teoretisk eller praktisk väg är det möjligt att afgöra, huru mycket som drabbar den ena eller den andra. Konjunkturerne kunna ena gången göra, att afgifterna drabba arbetsgifvaren tyngre, en annan gång drabba arbetstagaren tyngre. Då dessa afgifter öfver allt i landet äro desamma, frågar arbetaren icke mycket efter, om det är han eller arbetsgifvaren, som får betala dem, utan tänker endast på, huru mycket han får i kontant aflöning efter afdrag för afgifterna. Och då arbetsgifvaren skall göra upp sina beräkningar, så frågar han icke efter, huru stort belopp i afgifter han enligt lagens bestämmelser skall erlägga; utan han resonerar som så: för ethundra arbetare behöfver jag så och så mycket i arbetspenningar och så och så mycket i afgifter, hvadan mina samtliga utgifter uppgå till det eller det beloppet. Vore det fråga om frivillig försäkring, skulle saken deremot ställa sig helt annorlunda. Jag anser därför, att vi kunna ena oss om, att de afgifter, som erfordras för att bereda dessa understöd, böra i väsentlig mån utgå af arbetet, och den återstående delen af statsmedel.

Särskildt representanten för Ölands domsaga, som var reservant inom nya arbetareförsäkringsutskottet, framhöll mycket skarpt just statens befogenhet att här ingripa och betala en del, då ju staten onekligen har den fördelen, att fattigvårdstungan minskas. Kongl. Maj:t har också i väsentlig grad accepterat denna uppfattning, i det Kongl. Maj:t ökade det bidrag, som från staten skulle utgå. Under sådana förhållanden synes det klart, att också derifrån en del af afgifterna skall betalas. Då under nu varande förhållanden kommunerna uteslutande hafva fattigvårdstungan sig ålagd, och då det är fråga om att i ännu vidsträcktare grad minska denna fattigvårdstunga genom att utsträcka försäkringen i enlighet med utskottets förslag, synes det mig vara icke blott naturligt utan rent af nödvändigt, att kommunerna komme att utgöra en del af denna betalning. Och jag ser en stor fördel uti en sådan ändring, ty då kan man vänta, att kommunerna, pensionsdistrikten med andra ord, komme att närmare öfvervaka för-

säkringsverksamheten och se till, att afgifterna icke komma att ökas öfver häfvau. Jag tror därför, att man bör lugnt tänka sig saken så, att understöden böra betalas dels af arbetet, dels af staten och dels af kommunerna.

Men, säger man, detta blir för dyrt. Vill man komma till stora pensioner med små utgifter, måste man tillgripa försäkringsprincipen och stor fondbildning. Ja, mine herrar, man kan ofta genom orden ledas in i tankegångar, som, om man följer dem till slut, hafva bra litet värde. Hvarför kan man på denna väg, genom användande af försäkringsprincipen, komma till mindre utgifter? Jo, först och främst därför, att man icke vill bereda våra egna, nu lefvande invalider, eller de närmaste årtiondenas invalider någon fördel, utan man skulle besluta att låta försäkringen omfatta endast arbetare under 40 års ålder. Vi skulle vara nog generösa att säga: vår tids arbetare vid moguare ålder fråga vi icke efter, utan vi skola samla penningar nu för att lemna understöd längre fram i tiden. Och detta skulle ske under sådana förhållanden, att den räntefot, man tänkt sig, är en absurditet. Vi skulle således nu, då penningvärdet är jmförelsevis högt och räntefoten äfvenledes hög, samla kapital till godo för de generationer, som lefva 40, 50, 60, 70, ja 80 år härefter. Jag får erkänna, att jag icke hört talas om att man i något land, icke ens i Tyskland, beslutit att på beskattningsväg hopsamla medel för att sedan kapitalisera dem för kommande generationers bästa. Detta är för mig en fullständig absurditet. Det är, om jag så får säga, en af det nya systemets principer, att staten gör allting bättre än individen. Det är, säger man, mycket nyttigare att taga penningar från näringar och industrier, deraf bilda stora fonder och inrätta ett särskildt embetsverk för att förvalta desamma och använda dem för sitt ändamål, än att låta näringar och industrier behålla dessa penningar och vidare förkofra dem samt bära de utgifter, som deraf blifva en följd. Det förekommer mig, som om det var en riktig ironi, när den förste talaren här slog fram, att dessa penningar finnas ju kvar. Ja, mine herrar, om man från landtbruk och industri insamlar dessa penningar och icke "skrinlägger" dem, såsom den nämnde talaren yttrade, utan lånar ut dem, skulle således näringar och industrier hafva lika mycket nytta deraf, som om de sjelfva finge behålla sina penningar! Jag hemställer till kammaren, om detta är en riktig tanke. Mig förekommer det, som om här icke funnes någon annan möjlighet att afhjelpa det onda, som verkligen förefinnes, än att staten anstränger sig till det yttersta för att bereda arbetarne vid inträffad invaliditet ett, litet vara litet understöd, men ett understöd, som kan vara dem till hjälp och som grund för vidare sparsamhet, denna sparsamhet må ega rum antingen genom insättning å sparbanksböcker eller genom frivillig försäkring.

Jag har redan så länge tagit kammarens tid i anspråk, att jag icke skall fortsätta längre, äfven om åtskilligt vore att tillägga. Men det torde åtminstone af det anförda hafva framgått, att, äfven om man ställer sig på det kongl. förslagets principer, en utredning behöfver verkställas, innan man kan antaga detsamma, och det torde också vara tydligt, att det äfven finnes andra sätt att vinna det mål, som

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till
lag angående
försäkring för
beredande af
pension vid
varaktig oför-
måga till
arbete.
(Forts.)

man här ställer för sig, och kanske sådana, som ur många synpunkter vore bättre än det kongl. förslaget. Åtminstone bör det föreligga en utredning härom, innan man fattar ett beslut, som är så genomgripande som detta, det kanske viktigaste beslut, som under ett århundrade varit före inom den svenska Riksdagen. Jag anser därför, att det varit fullt befogadt, då utskottet föreslagit en ny utredning.

Då jag nu, mine herrar, kommer att yrka bifall till utskottets betänkande, kan jag emellertid icke annat än med några ord vidröra det yrkande, som af den förste talaren framställdes. Jag kan icke förstå, att en så erfaren riksdagsman som han kan sätta i fråga, att Andra Kammaren skulle gå in till Kongl. Maj:t med en sådan framställning som att säga: "Edert förslag kunna vi icke taga, men vill Ni lägga fram det en gång till, så mycket gerna. Vill Ni ändra det, så mycket gerna. Vi hafva icke någon åsigt alls. Vi skola slå ihjäl det nästa gång det kommer åter, och detta med största lugn, utan att vi i något hänseende ha bundit oss." Nej, mine herrar, vi få icke gå in med så sväfvande framställningar; då är det bättre att utan vidare afslå det hela. Vi böra öppet uttala de betänkligheter, som vi hafva. Dessa betänkligheter hafva, såsom förut är nämndt, utskottet delat i två klasser, dels sådana, som äro aldeles påtagliga och i fråga hvarom jag anser, att alla kammarens ledamöter kunna förena sig om att begära bestämmelsernas ändring i viss riktning, dels ock sådana, som utskottet endast i andra hand framställt och beträffande hvilka utskottet särskildt betonat, att utskottet icke anser sig bundet dervid, om en blifvande utredning gifver ett annat resultat, men som utskottet dock anser vara synnerligen beaktansvärda. Om nu emellertid kammaren, som jag hoppas, bifaller utskottets betänkande, har kammaren derigenom icke bundit sig vid mera än de bestämda anmärkningar, som utskottet framställt i sådana fall, der utskottet ansett, att en förändring måste ske eller att det åtminstone bör visas, huru de framkastade problemen skola lösas, och derjemte har kammaren hvad angår de öfriga invändningarne uttalat, att kammaren åtminstone vill veta, af hvilka skäl Kongl. Maj:t icke kan gå in på de ifrågasatta förändringarna.

Herr grefve och talman! Jag tillåter mig att förorda bifall till utskottets förslag.

Herr *Ahrenberg* förenade sig med herr *Wijkander*.

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet *Groll*: Herr talman, mine herrar! När man genomläser utskottets betänkande, får man gerna den uppfattningen, att utskottet i nästan hvarenda punkt befunnit sig på en ytterst tveksam ståndpunkt. Det förefaller nästan som om utskottet famlat hit och dit och egentligen icke vetat, hvad det har velat. Utskottet har uttalat vissa föreställningar och förmeningar derom, att det förslag, som framlagts, icke vore lämpligt, utan att saken möjligen borde genomföras på något annat sätt. I hvilka afseenden förslaget måste ändras, har emellertid utskottet icke bestämdt angifvit utom i några få punkter, utan för öfrigt endast uttalat

vissa förmodanden. Jag tror emellertid att om utskottet noga genomgått det komitéförslag, som ligger till grund för propositionen, och vidare undersökt, huru detta förslag sedermera blifvit i vissa fall förändradt och modifieradt, samt slutligen närmare betraktat de motiv och matematiska beräkningar samt statistiska uppgifter, som ligga till grund för det hela, så borde utskottet med det material, som sålunda förelegat till utskottets pröfning, kunnat bilda sig en bestämd åsigt angående den riktning, i hvilken förslaget borde gå. Det är endast i två hufvudpunkter, som jag kan anse, att utskottet, ehuru visserligen med stor tvekan, anslutit sig till Kongl. Maj:ts förslag. Den ena punkten är den, att den försäkring, som här är i fråga, bör vara en invaliditetsförsäkring, grundad icke på anledningen till invaliditeten, utan på invaliditetens beskaffenhet såsom sådan. Utskottet liksom Kongl. Maj:t synes åtminstone ha tänkt sig, att orsaken till invaliditeten, vare sig den är sjukdom, olycksfall eller ålderdom, bör vara utan inflytande på frågan. I detta afseende är jag mycket tacksam för att utskottet biträdt Kongl. Maj:ts förslag, ty om lagstiftningen blir byggd på denna grund, blir den åtminstone betydligt förenklad mot hvad förhållandena äro i Tyskland. Der finnes, som herrarne veta, försäkring särskild för sjukdom, särskild för olycksfall och särskild för invaliditet i följd af ålderdom eller andra omständigheter. Och derigenom, att grunderna för beräkningen af pensionerna, för afgifternas erläggande och för hela administrationen äro olika i det ena och det andra fallet, uppstå ständiga slitningar angående dessa frågor. Den ene finner det för sig fördelaktigare att komma in under olycksfallsförsäkringen, den andra under invaliditetsförsäkringen, och han söker därför grunda sin talan om rätt till olika stor pension på de omständigheter, på grund af hvilka han blifvit invalid. Dessa svårigheter äro uti det kongl. förslaget undanröjda.

Den andra princip, som utskottet godkänner — åtminstone kan jag icke läsa första stycket af utskottets förslag på sid. 54 i betänkandet på annat sätt — är den, att försäkringen bör vara obligatorisk. Det hade jag trott, att utskottet obetingadt var med på, ända till dess jag nu hört professor Wijkander yttra sig. Han tycktes emellertid egentligen tänka sig, att försäkringen skulle vara obligatorisk endast till någon ringa del, men att den deremot i det stora hela och i det väsentliga skulle vara baserad på frivillighet. Det syntes derjemte vara hans mening, att staten skulle i väsentlig mån bidra till den obligatoriska försäkringen, men att deremot arbetaren sjelf skulle genom sitt eget arbete förvärva hvad han ytterligare ansåge sig behöfva för sin ålderdom eller eljest möjligen inträffande invaliditetstid. Det är endast på detta sätt, menar utskottet, enligt professor Wijkanders tolkning af hvad utskottet yttrat, som man kan åstadkomma, att individens omtanke och arbete för sitt framtida uppehälle icke kommer att slappas. Kongl. Maj:t har ansett, att man genom det framlagda förslaget skall nå samma mål, att individens omtanke för framtiden icke kommer att slappas, och jag tror, att detta i väsentligt högre grad blir fallet genom Kongl. Maj:ts förslag, än om förhållandena ordnades på det af herr Wijkander angifna sättet.

Om förslag till lag angående försäkring för bevedande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till
lag angående
försäkring för
beredande af
pension vid
varaktig oför-
måga till
arbete.
(Forts.)

Grundtanken i Kongl. Maj:ts förslag är att bilda en pensionskassa, der man ställer det så gynsammt som möjligt för delegarne. Deraf följer, att man söker ordna det så, att vederbörande få just jemnt upp hvad värdet af insatserna kan bereda. Deraf följer också, att de, som skola bidraga till att betala afgifterna i denna pensionskassa, i första hand äro de, som skola åtnjuta fördelar af försäkringen, det vill säga arbetarne. Här är icke meningen att lemna arbetaren något fattigunderstöd; utan här är meningen att spänna arbetarens kraft och höja hans sjelfkänsla, och därför skall han sjelf intjena, så långt han förmår, de fördelar, som här beredas honom. Huru man, när det ordnas på detta sätt, kan vilja betrakta arbetarnes bidrag så, som det från ett håll yttrades, att det skulle vara en beskattning, det kan jag icke förstå. Då är *det också* en beskattning, när arbetaren underkastar sig afgiften i en enskild pensionsförening. Att arbetarne emellertid icke ensamt böra bidraga och att man icke kan pålägga dem bördor öfver deras förmåga, det är naturligt, och därför har förslaget den bestämmelsen, att arbetsgifvarne skola bidraga. Arbetsgifvaren är den, som använder arbetarens arbetskraft, dennes enda resurs, och likasom en arbetsgifvare betalar den maskin, han använder, likaledes bör han betala den lefvande kraften, som han använder till sin förmån. Och då det är den enda kraften, som arbetaren egentligen har att förfoga öfver, bör staten se till, att sådant sker på ett sådant sätt, att det är till arbetarens bästa, på det att ej samhället, sedan kraften är förbrukad, måste öfvertaga arbetarens underhåll. Därför bör arbetsgifvaren bidraga. Men för öfrigt bör enligt min tanke från statens sida ingenting annat göras än att bekosta administrationen. Detta i afseende på arbetarnes egen pensionering.

Sedermera tillkommer i Kongl. Maj:ts förslag något, som icke hänger omedelbart samman med nyssnämnda pensionskassa, men som har ansetts lämpligt att på samma gång söka ordna just därför, att, om man gör det i ett sammanhang med arbetarnes egen försäkring, man kan göra det på ett för alla parter synnerligen nöjaktigt och billigt sätt; och det är familjeförsäkringen, eller rättare sagdt hustruförsäkringen, och såsom komplement dertill beredande af understöd åt henne för barnens underhåll och uppfostran. Detta kan man icke begära att arbetsgifvarne skola betala. Ty arbetsgifvaren har icke att göra med, huruvida hans arbetare är gift eller icke. Hvad arbetsgifvaren har att göra med, det är arbetarens arbetskraft, som han begagnar, och ingenting annat. Det är denna, han skall betala. Men han skall icke betala arbetaren mera, om arbetaren är gift, än om han icke är gift. Därför, och då hustrupensioneringen med dess förutnämnda komplement kan, om sådant göres i sammanhang med den egentliga arbetareförsäkringen, ordnas på ett för det allmänna mycket förmånligt sätt, har Kongl. Maj:t tänkt sig, att det skulle ligga i statens eget intresse att öfvertaga familjepensioneringen; och det är därför, som, då den icke skäligen kan läggas på några vissa grupper af samhällsmedlemmar, den har blifvit öfverflyttad på staten, hvarigenom äfven beredes en lättnad i kommunernas börd. Ty det är egentligen familjepensioneringen, som tynger på kommunernas fattigvård.

När det är fråga om att ordna förhållanden, sådana som de af mig förut angifna, faller det ju nästan af sig sjelft att det icke är möjligt att genomföra detta så, att det skall träffa eller afhjelpa alla möjliga missförhållanden i samhället, utan man får se till å ena sidan hvad samhället kan bära och å andra sidan, att anordningarna göras så, att fördelarne deraf komma företrädesvis dem till godo som mest äro i behof deraf.

Om jag då går till statistiken — se Kongl. Maj:ts proposition sid. 29, der i öfverensstämmelse med den undersökning, som gjordes af 1884 års arbetareförsäkringskomité, finnas anförda några siffror, som äro ganska upplysande just rörande frågan, om hvilka grupper, som skulle intagas i försäkringen — så framgår af denna statistik, att mot 10,000 fullvuxna personer, tillhörande någon af de yrkesgrupper, som jag strax skall nämna, svarade följande antal fullt försörjda fattighjon:

af jordegare 31 fattighjon;
af inhysesghjon och backstugusittare 37;
af manliga tjenstehjon och arbetare 250; och
af qvinliga tjenstehjon 225.

Jordtorpare intogo en mellanställning: der var antalet fattighjon 145.

Utaf detta finner man, att ifrån tjenstehjonens eller arbetarnes klasser fans ett flerdubbelt större antal fattighjon än ifrån t. ex. inhysesghjonens och backstugusittarnas grupp, och af andra utaf 1884 års komité samlade siffror framgår i hufvudsak enahanda förhållande mellan fattighjonen från tjenstehjonens och arbetarnes klasser, å ena, samt de sjelfständiga yrkesidkarnes klass å andra sidan.

Vid ordnandet af förevarande försäkringsförhållanden är det naturligt, att man i första hand vill träffa just de grupper, der fattighjonens antal ter sig störst, och derfor har man i första hand tagit in de grupper, som finnas omnämnda i § 2 af Kongl. Maj:ts förslag. Deraf har blifvit en följd, att vissa lösa arbetare icke kommit med såsom försäkringspligtige, nemligen sådana, som utan att vara anstälde arbetat mindre än 6 dagar af en vecka hos en och samma arbetsgifvare. Icke heller komma alla betings- och styckearbetare med, utan beror detta på huru aftalen äro i hvarje särskildt fall uppgjorda. Vidare har man de mindre sjelfförsörjarne och handtverkarne. De komma såsom sådana icke med i försäkringen, emedan de icke äro anställda hos någon arbetsgifvare. Men i afseende på alla dessa grupper är det att märka, att troligen de allra flesta personer, som tillhöra dem, hafva någon tid under sin lefnad varit i den ställning, att de arbetat eller haft anställning hos arbetsgifvare. Och de behöfva icke hafva varit det mera än 260 veckor under sin lefnad för att blifva delaktiga af de förmåner, som lagen medgifver.

Hvad beträffar professor Wijkanders yttrande, att om alla dessa grupper toges med i försäkringen, så skulle detta höja de försäkringspligtiges antal med 50 procent och likaledes med 50 procent höja omkostnaderna, får jag för min del förklara, att jag icke tror att detta håller streck. Man finner af hvad till statsrådsprotokollet anföres, särskildt å sid. 33, att afgången ur försäkringen är mycket stor:

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid caraktlig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktigt oför- måga till arbete.
(Forts.)

af alla dem, som vid 18—20 års ålder inträdt i försäkringen, skulle vid 40 års ålder omkring en fjerdedel och vid 55 års ålder 45 procent, d. v. s. nästan hälften, lemnat densamma, efter att hafva varit försäkrad under i medeltal nära 20 års tid.

Hvad blir det nu af desse, som gå ut ur försäkringen? Jo, de komma i allmänhet att tillhöra någon af de kategorier, som här äro omtalade såsom uteslutna ur försäkringen. Men således har en mycket stor del af dem, när de utgå ur försäkringen, redan förvärfvat sig rätt till pensionering vid invaliditet eller ålderdom. Skulle deremot utaf dessa grupper vissa icke hafva förut tillhört försäkringen, så blefve det en orättvisa mot de öfriga försäkringsgrupperna att på samma vilkor som dessa låta dem träda in i försäkringen. Ty de hafva i allmänhet, åtminstone inom vissa grupper, t. ex. innan de blifva sjelfförsörjare, handverkare o. d., uppnått något högre ålder; och således borde afgiften för dessa ställa sig högre än för de öfriga. Men de skulle nog under sådana förhållanden betacka sig för att tvingas in under försäkringen; och skulle återigen de öfriga, som äro med i försäkringen, betala för dem, och afgifterna alltså ställas så höga, att det icke blefve allt för betungande för de senare, så blefve naturligtvis följden den, att de öfriga grupperna måste betala jemväl för de nu ifrågakvarande grupperna, hvilket väl icke vore billigt. På grund häraf tror jag för min del, att hvad här yttrats om att alla dessa grupper borde tagas med i försäkringen har mycket litet stöd af förhållandena. En stor del af ifrågakvarande sambällsmedlemmar tillhör redan försäkringen. Komitén har antagit att, då försäkringen kommit i full verksamhet, antalet af dem, som icke vidare äro försäkringspligtige men under de i lagförslaget förutsatta vilkor skulle hafva rätt till pension, d. v. s. sådana, som varit försäkringspligtige, kan uppskattas till omkring 250,000 personer, oafsedt dem, som redan kommit i åtnjutande af pension; och pensionärernas antal, de som fått pension, skulle enligt komitéus beräkningar uppgå, när försäkringen kommit i full gång, likaledes till omkring 250,000 personer. Medelbeloppen af de pensioner, till hvilka nu dessa, som icke längre äro försäkringspligtige, äro berättigade, skulle efter de olika pensionsklasserna utgöra respektive 150, 100 och 70 kronor. Kammaren torde således finna, att, om man sammanställer de af mig nu angifna förhållanden, en stor del af de kategorier, som af utskottet betecknats såsom uteslutna ur försäkringen, dock tillhöra densamma och komma i åtnjutande af dess fördelar, fastän de icke längre äro försäkringspligtige. Vilja nu dessa personer bereda sig någon ytterligare fördel, vilja de, som professor Wijkander antydtt, anstränga sig, hafva de möjlighet att göra detta genom att fortsätta i den frivilliga försäkringen, och därför har en sådan stälts vid sidan af den obligatoriska.

I sammanhang härmed vill jag behandla en annan punkt i utskottets betänkande, den nemligen, der utskottet säger, att "såsom en fyllnad till den obligatoriska försäkringen, den frivilliga bör utvecklas långt kraftigare, än som vore möjligt uteslutande på grund af § 56 i lagförslaget."

Efter hvad herr professor Wijkander nyss anfört, tror jag, att det

mätte vara utskottets mening med dessa ord, att staten skulle lemna bidrag till uppmuntrande af den frivilliga försäkringen. Man skulle sålunda gifva den frivilliga arbetareförsäkringen ett plus, göra den bättre än den obligatoriska, ty till denna bidrager icke staten, utan det är arbetarne och arbetsgifvarne, som betala den. Det statsbidrag, som lemnas, afser ju endast familjepensioneringen och bidrag till pensioneringen af nu lefvande generationen, för att saken så mycket hastigare mätte kunna genomföras. Men det är icke meningen, att staten skall bidraga till pensioneringen af arbetarne, när försäkringen kommer till sin fulla utveckling.

Professor Wijkander anförde, att man icke borde gifva sig in på detta förslag, innan man fått klart för sig, huru det hängde i hop, i fall de fyra af honom omnämnda yrkesgrupperna medtoges i försäkringen, och han antydde, att det i Kongl. Maj:ts proposition skulle finnas en varning för att icke gifva sig in på olika system. Här är emellertid i försäkringstekniskt afseende icke fråga om olika system. I Tyskland har man olika system för sjukförsäkring, olycksfallsförsäkring samt ålderdoms- och invaliditetsförsäkring. Det är ett sådant användande af olika system, som man bör akta sig för, och i stället söka, så vidt möjligt är, att basera försäkringen på en och samma grund, ty eljest uppstår slitning mellan de olika försäkringarne.

Jag tror, att om man ordnar det hela såsom en *pensionskassa*, der de försäkrade endast erhålla hvad de på grund af sina insatser intjenat, så har man undanröjt en af de största svårigheterna, som eljest komme att visa sig derutinnan, att arbetarne alltid komme att tycka, att det vore eu orättvisa, att de behöfde betala något och i synnerhet att deras bidrag behöfde vara större än arbetsgifvarnes. Det har redan i dag försports uttalanden i denna rigtning, och säkert är, att om man icke ordnar försäkringen som en pensionskassa, så komma anspråken att sakna principiell begränsning.

Men det är icke nog med att sådana anspråk framställas från arbetarnes sida. Äfven från arbetsgifvarnes sida påyrkas befrielse från den i förslaget förutsatta skyldigheten för dem att särskildt bidraga till deras arbetares försäkring. Vi hafva redan i dag hört sådana yrkanden. Slutet torde under sådana förhållanden blifva, att om det hela icke ordnas som en pensionskassa, så får staten öfvertaga hela försäkringen. Men skall staten göra detta, så kan jag icke finna, att staten bör stanna vid vissa grupper af samhällsmedlemmar, utan i så fall måste försäkra hvar och en för invaliditet, och detta, tror jag, kommer att öfverstiga statens förmåga.

Man måste i afseende å dessa ytterst ömtåliga frågor laga så, att man alltid står på fast grund, på en princip, ty gör man icke det, är fältet uppgifvet och man är på väg att öfvergå till socialism, ja man har till och med redan gifvit sig in derpå och kan icke förutsäga, när och hvar sådant skall sluta.

Utskottet anser, att "vid meddelande af bestämmelser rörande uppfostringshjälp åt minderåriga barn" afseende bör fästas äfven vid de oäkta baruen i de fall, der sådant låter sig göra". Detta låter ju alldeles utmärkt bra. Det har endast det felet, att det icke står

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid caraktlig oförmåga till arbete.
(Forts.)

i något sammanhang med den lagstiftning, hvarom här är fråga. Understöden till barn kallades i komiténs betänkande barnpensionering. Men det är icke någon barnpensionering, som det är fråga om, utan det är fråga om en del af familjepensioneringen. Det är ett komplement till hustrupensioneringen. Den är inrättad, för att hustrun skall kunna hafva barnen hos sig och sköta dem. Dess ändamål är sålunda att hålla familjen tillsammans. Men detta är något helt annat än att åsyfta uppfostran af alla barn, som icke hafva stöd af anhöriga. Detta är en helt annan fråga, hvilket torde med lätthet af hvar och en kunna inses, då det understöd af 30 kronor, som är föreslaget för hvarje barn, icke kan åsyfta att vara något annat än en hjälp åt familjen. Icke kan ett oäkta barn uppfostras och klädas för 30 kronor om året, och icke något äkta heller, utan understödet afser endast att vara en hjälp, ett bidrag till familjens sammanhållande.

Vidare har det sagts af utskottet, att "vid de matematiska beräkningarnes utförande en lägre räntefot borde begagnas än den vid detta lagförslags uppgörande använda". Egentligen är det, kunde man säga, temligen likgiltigt för hela förslaget, hvilken räntefot, som skall användas. Teoretiskt kan man säga, att man ur förslaget skulle kunna helt och hållet utesluta hvarje definitiv bestämmelse om pensionernas belopp och endast stipulera, att de försäkrade skola erhålla det pensionsbelopp, hvartill tillgång finnes. Det är en missuppfattning, när man tror, att här äro fastslagna några vissa belopp. Föreställer man sig något sådant, så har man icke med tillbörlig eftertanke läst de sista paragraferna i förslaget, der det talas om en revision och möjlig ändring af pensionsbeloppen, första gången fem år efter det lagen träd i kraft och sedan inom hvart tionde år. Dessutom är det naturligtvis omöjligt att lagstifta om en viss räntefot. Icke kan staten ikläda sig någon garanti för att en viss räntefot skall stå sig i evärdliga tider, men med sådana 5- à 10-årsrevisioner, som här förekomma, tror jag, att man tryggt kunde hafva antagit förslaget i denna del, ty jag tror, att ränteförändringarne under en persons lifstid i allmänhet högst omärkligt komma att inverka på samma persons pensionsrätt hvad beloppet af pensionen beträffar. Viktigt är emellertid, att de pensionerade hafva klart för sig, att de icke äro berättigade till mera, än hvad kassan kan gifva, och därför hafva bestämmelserna i § 54 tillkommit.

I denna regel har dessutom till de försäkrades förmån gjorts den modifikation, att alla, som kommit i åtnjutande af pension, fortfarande skulle uppbära denna, beräknad efter den räntefot, som gälde, när de fingo pension. Och likaså har föreslagits, att för den tid, som förflyter mellan tvenne revisioner, den räntefot skall tillämpas, som var rådande vid periodens början. Härför har staten åtagit sig att svara, och den garantien tror jag icke skall blifva för staten särdeles betungande. Men att gå längre och stadga, att alla, som gått in i försäkring, då räntefoten var $3\frac{1}{2}$ procent, skulle för hela sitt lif vara berättigade att åtnjuta en sådan räntefot, är något, som alltför mycket afviker från grunderna i förslaget och därför, åtminstone innan vidare erfarenhet vunnits, synes endast med yttersta varsamhet kunna till-

städjas. Som anstalten är en pensionskassa, kunna de försäkrade rimligtvis icke begära mera, än anstalten kan gifva.

En annan fråga, hvarom mycket ordats, är den om fondbildningen. I utskottets betänkande såges, att bidragen borde afpassas så, att fondbildningen väsentligen minskades. Fonden skulle enligt det föreliggande förslaget med en beräknad räntefot af $3\frac{1}{2}$ procent efter 80 år uppgå till omkring 600 millioner. Detta låter ju mycket afskräckande, men det innebär dock i medeltal icke större ökning af fonden än med ungefär $7\frac{1}{2}$ millioner per år. Till upplysning om betydelsen häraf torde dock kunna tjena, att under 1894 ensamt 4 liförsäkringsbolag här i Sverige uppburit i premier sammanlagdt 12 millioner kronor, och att deras fondbildning för samma år antages komma att uppgå till omkring 6 millioner. Jag vill fråga, om det har känts det allra ringaste i landet, att denna fondbildning skett. Det är för öfrigt i allmänhet taget rätt egendomligt, att man kan vara emot att besparingar bildas. Jag trodde, att det tvärtom vore en fördel för vårt land, ju mera vi sparade. Om vi i början af detta århundrade hade inrättat en försäkring sådan som den ifrågavarande, så hade vi nu varit uppe vid en siffra af omkring 400 millioner, och jag föreställer mig, att vi i detta ögonblick skulle hafva varit mycket nöjda, om vi haft att tillgå detta kapital mot en ränta af $3\frac{1}{2}$ procent. Då skulle afkastningen af våra jernvägar och af vårt jordbruk etc. helt säkert ställt sig mycket annorlunda.

Vidare har utskottet talat om att det bör "möjliggöras för arbetsgifvare och arbetstagare att på ett verksamare sätt än enligt den nu föreslagna anordningen deltaga i förvaltningen och kontrollera understödens utgående". För min del kan jag icke finna annat, än att man med de pensionsnämnder, som i orterna hafva att handlägga försäkringen, sökt att ordna det så godt som möjligt.

Dessa bestå af först och främst en af Konungens befallningshafvande förordnad ordförande, som har att bevaka det allmänna rätt, vidare två arbetsgifvare för att bevaka deras rätt och två arbetstagare för att bevaka *deras* intressen. I vissa fall skulle nämnden kunna komma att inskränkas till 3 personer, ordföranden och tvenne ledamöter. Icke kan det vara meningen, att arbetarne och arbetsgifvarne skola vara med och kontrollera förvaltningen af denna stora fond; den måste tydligtvis skötas af personer, som äro särskildt skickade dertill, så att de kunna på lämpligaste sätt göra fonden fruktbbringande. För öfrigt kommer naturligtvis densamma icke att befinna sig vare sig fördelad på vissa punkter eller samlad på en enda punkt, så att man, så att säga, der kan taga på den, utan den kommer att silas ut öfver hela landet, så att den kommer alla orter, som det önska, till del.

Att återigen göra undersökningar och beräkningar rörande grunderna för pensioneringen och dylikt, dertill erfordras skickliga försäkringsmatematici, och det lär icke vara godt för arbetare och arbetsgifvare att verkställa sådana undersökningar på egen hand. För min del kan jag icke finna annat, än att Kongl. Maj:ts förslag tillgodosett allt, hvad man i ifrågavarande afseende *rimligtvis* kan begära.

Jag vill äfven påpeka, att enligt förslaget särskilda ombud för

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktigt arbete.
(Forts.)

pensionsstyrelsen skulle anställas för att i orterna resa omkring och söka hos nämnderna utjemna olika tolkningar af lagen. Naturligtvis skulle, om lagen komme till stånd, under första tiden åtskilliga ojemnheter komma att visa sig vid tillämpningen, men allmänheten finge småningom uppfostras i detta afseende. Jag undrar, huru det var under tiden närmast efter kommunalförfattningarnes införande. Jag tror, att ganska olika tolkningar till en början gjorde sig gällande, hvilka sedermera så småningom sammanjemkats.

Utskottet anser, att det behöfves en utredning, huruvida icke åldersgränsen kunde höjas till 55 år från enligt Kongl. Maj:ts förslag 40 år. Denna utredning torde, så vidt jag kan finna, vara gifven både i komiténs förslag och sedermera i den promemoria från försäkringsinspektören, som är bilagd Kongl. Maj:ts proposition. Deraf finner man, att det skulle kosta öfver en million mera per år att medtaga i försäkringen åldersgrupperna mellan 40 och 55 år. Hvad åter beträffar fördelarna för de försäkrade sjelfva, som komma med vid en ålder af öfver 40 år, så äro dessa jembförelsevis obetydliga. Ty pensionerna utgöras dels af ett fast belopp på 50 kronor, hvartill de försäkrade i allmänhet äro berättigade i fall af invaliditet efter 260 veckors försäkring, och dels med viss förhöjning för hvarje erlagd eller beräknad veckoavgift. Men det är gifvet, att de, som komma in i försäkringen vid t. ex. 45 år, icke kunna hinna insätta särdeles mycket, då i allmänhet invaliditetsåldern inträffar vid 61 à 62 år. Denna sak är emellertid hufvudsakligen en kostnadsfråga. Vill Riksdagen bevilja härför erforderliga anslag, är det Riksdagens sak, och summan kan på siffran uträknas i proposition till nästa Riksdag, då ju meningen är, att denna lag icke skall träda i kraft förr än år 1897.

Slutligen vänder sig utskottet mot sättet för uppbördens af afgifterna och anser, att användningen af märkessystemet är mycket obeqvämt och att saken bör kunna ordnas på ett bekvämare och tillförlitligare sätt. Så som märkessystemet skulle anordnas enligt det kongl. förslaget, tror jag man måste, om man vill vara rättvis, erkänna, att det blir jembförelsevis enkelt. I Tyskland har märkessystemet kommit i misskredit, men alla de missförhållanden, som der af detsamma yppat sig, har man här sökt afhjelpa. I Tyskland finnas ej mindre än 31 särskilda anstalter för försäkring, omfattande, vissa af dem, vida större distrikt. än vår pensionsinrättning skulle få, andra åter mindre. Hvar och en af dessa anstalter har 4 olika märken, således tillsammans ej mindre än 124 olika märken. Vidare är det för arbetare och arbetsgifvare ytterst svårt att bedöma valören af det märke, som skall infästas, ty beloppet bestämmes efter särskilda aflöningsklasser och särskilda taxor, som för olika fall äro utfärdade och äro olika inom olika distrikt. Allt detta gör, att, när arbetare och arbetsgifvare skola infästa märkena, de ofta komma i tvist om märkenas belopp, något som föranleder talrika svårigheter. Derjemte var förhållandet i Tyskland, att märkena ej makulerades, hvilket enligt vår lag skulle ske; ej heller äro de försedda med årtal. När därför infästning skett, kan märket borttagas af arbetaren och säljas, och sedan kan det hända, att arbetsgifvaren blir antastad för att han ej behörigen fullgjort sin

skyldighet. Allt detta vållar krångel och svårigheter, hvilka helt och hållet undvikas enligt det kongl. förslaget. Enligt detta finnes ej mer än en pensionsanstalt, så att det ej kan blifva fråga om en mängd olika märken. I Tyskland äro vidare de lösa arbetarne med uti försörjningen, och det är naturligtvis ett ständigt tvisteämne, när det skall insättas märken för dessa. Arbetsgifvaren tycker ej, att han har med dem att göra. De lösa arbetarne åter påyrka ofta obehörigt, att märken för dem skola infästas.

På grund af allt hvad jag nu anfört kan jag ej finna, vare sig att de ändringar, som utskottet bestämdt föreslagit i den kongl. propositionen, kunna hafva någon befogad grund, eller att det behöfvades vidare undersökningar i de afseenden, utskottet tänkt sig. Jag tror ej, att man kan i hufvudsak komma till några andra resultat. Särskildt vill jag i afseende på märkessystemet framhålla, att nog måtte detta vara ofantligt mycket enklare än det system, som professor Wijkander synes tänkt sig, eller att det skulle finnas liggare i de särskilda kommunerna, der det skulle göras anteckningar, af hvem? om hvad arbetsgifvaren för hvarje vecka betalade, och der arbetaren sedan skulle kunna gå och se efter, om han fått sin rätt. Jag kan ej finna annat, än att detta skulle spilla bort ofantligt mycken tid både för arbetare och arbetsgifvare, i synnerhet med den stora utsträckning, många af våra kommuner hafva.

På mig har utskottets utlåtande egentligen gjort det intrycket, att utskottet just ingenting vill. Men jag hemställer till kammaren, om det efter den föregående behandling, som kommit arbetareförsäkringsfrågan till del, skulle vara lämpligt, att Riksdagen nu uttalade sig i sådan riktning, att allmänheten finge den föreställningen, att Riksdagen ingenting vill göra. Riksdagen tog initiativ i alla dessa frågor år 1884 genom sin skrifvelse till Kongl. Maj:t. Då tillsattes den stora arbetareförsäkringskomitén, som afgaf sina förslag, af hvilka förslaget om olycksfallsförsäkring med vissa modifikationer framlades vid två riksdagar, ehuru utan att vinna Riksdagens godkännande. Derpå tillsattes en ny komité; och det är resultatet af dess verksamhet, som nu föreligger. Skulle hela denna fråga genom ett afgjort afslag lemnas åt sitt öde, tror jag, att det skulle väcka en ganska obehaglig uppmärksamhet i landet. Jag tror därför, att man bör söka åstadkomma något i den riktning förslaget afser; och jag tror ej, att något förslag framkommit, som är så billigt som detta. Man må särskildt jemföra förhållandena i andra länder. I Tyskland, der det finnes sjukförsäkring, olycksfallsförsäkring samt ålderdoms- och invaliditetsförsäkring, äro betydliga afgifter pålagda både arbetare och arbetsgifvare; hvad särskildt olycksfallsförsäkringen beträffar, hafva arbetsgifvarne ensamma åtagit sig den. I Frankrike har man nyligen utfärdat en lag om obligatorisk försäkring för grufarbetare; och dessutom föreligger ett af deputeradekammaren antaget förslag, som är stödt på obligatorisk försäkring; det hvilat för närvarande hos senaten. I Schweiz har man uttalat sig för obligatorisk olycksfallsförsäkring. I Norge har man antagit lag om obligatorisk olycksfallsförsäkring, i Danmark lag om ålderdomsförsörjning. Det enda land, der man kanske

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Fortn.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktigt oförmåga till arbete.
(Forts.)

ej direkt gifvit sig in på dessa frågor, åtminstone ej i någon större omfattning, är England. Af detta torde framgå för kammaren, att den tidpunkt närmar sig, då frågan *måste* lösas. Jag tror för min del, att det är bättre att se frågan rätt i ögat, medan tid är, på det att, när svårigheterna sedan komma, vi skola kunna uppvisa fördelarne af hvad vi gjort. Jag tror för visso, att under den första tiden af denna lags tillvaro den skulle komma att väcka missnöje, i synnerhet hos arbetarne. Men jag är alldeles öfvertygad om, att, när lagen fått verka några år, så att dess fördelar hunne visa sig, d. v. s. att invaliditetspensioner här och der i orterna komme att utdelas, vi skulle, då den stunden komme, att anspråken blefve alltför stora och påträngande, kunna påräkna, att en stor stam af våra arbetare stode på det beständes bästa, tacksam för hvad som vore gjort.

Jag tror därför, att Riksdagen bör betänka sig noga i frågan, och hoppas, att kammaren behjertar hvad som nu yttrats.

Herr Berg: Utskottet föreslår i utlåtandet för det första en förklaring, att Riksdagen ej kan bifalla den kongl. propositionen i dess nuvarande form, för det andra en begäran, att Kongl. Maj:t måtte föranstalta om ny utredning af denna fråga.

Emot det första vill jag ej framställa någon anmärkning. I likhet med utskottet och flere af motionärerna anser jag, att kretsen af de försäkringspligtige och pensionsberättigade bör utvidgas så långt ske kan utan sönderbrytande af systemet i dess helhet. Sådant synes mig kunna ske åtminstone med två kategorier, som ej äro i lagförslaget upptagna, nemligen dels med de i statens och kommunens tjänst anstälde arbetare och betjente, dels äfven med torpare, *möjligen* äfven med flera.

I likhet med utskottet och flere af motionärerna anser jag vidare, att den nu lefvande generationen af arbetare borde blifva mera delaktig af pensioneringens fördelar, och att således åldersgränsen för delaktighet, om möjligt är, borde sättas högre, än Kongl. Maj:t föreslagit.

Vidare finner jag, i likhet med utskottet och motionärerna, *önskligt*, om tillfälle kunde beredas för arbetsgifvare och arbetare att på något mera verksamt sätt, än enligt det kongl. förslaget skulle ske, deltaga i förvaltningen och kontrollen öfver understödens utgående.

Slutligen vågar jag för min del — då jag gerna medgifver, att jag i denna sak alls icke är fackkunnig — ingalunda bestrida utskottets påstående om den finansiella grunden för förslaget. Det är möjligt, att en lägre räntefot bort vid beräkningarna användas, på det man ej inom kort måtte råka ut för den risken att nödgas nedsätta dessa pensionsbelopp, som ju i alla fall äro så ytterligt lågt satta.

Af detta torde framgå, att jag ej för min del kan rösta för det af herr Ekenman framställda förslaget, hvaruti begäres, att Riksdagen skulle bedja Kongl. Maj:t å nyo framlägga förslaget antingen *oförändradt* eller med de förändringar, hvilka Kongl. Maj:t *till äfventyrs* må finna böra vidtagas.

Oaktadt jag sålunda i flera afseenden *nödgas* gifva utskottet rätt, kan jag icke heller rösta för utskottets förslag. Det går nemligen ut

på, att en *ny utredning* skall föranstaltas. Det är nu elfva år, sedan Riksdagen skref till Kongl. Maj:t om denna sak. Två stora komitéer ha varit sysselsatta dermed, och på denna fråga har blifvit nedlagdt mycket stort besvär och mycket stor kostnad. Det bör då verkligen vara på tiden, att man nu kommer till något praktiskt resultat. En ny vidlyftig utredning af frågan anser jag för min del öfverflödig. Men visserligen skulle en sådan utredning vara behöflig, ja, nödvändig, i fall Riksdagen skulle gifva sitt samtycke till utskottets motivering. Ty denna är efter mitt omdöme så dunkel, så sväfvande och så själfmotsägande, att en utredning, för att komma till klarhet i hvad denna motivering innebär, kunde vara ganska behöflig. Jag vidhåller denna öfvertygelse äfven efter den värtaliga kommentar, som är lemnad af professor Wijkander. Det är särskildt i *en* punkt, som jag finner motiveringen synnerligen dunkel, ja, tvetydig. Det är i fråga om försäkringens egenskap att vara *obligatorisk*. Å ena sidan medgifver utskottet, att tvång är nödvändigt, om syftmålet skall vinnas. Det heter å sid. 40. "den fördelen vinnes genom försäkringstvång, att försäkringen blifver mera allmän och effektiv, än om man vädjar endast till frivilligheten. Endast genom ett allmänt tvång kan man hoppas, att försäkringens fördelar skola tillgodokomma äfven den stora mängden af de fattigaste och sämst aflönade arbetarne, då tvånget just genom sin allmänlighet bör kunna så ingripa uti gällande arbetsvilkor, att de minsta aflöningarne måste höjas derhän, att de, äfven efter afdrag af bidragen till försäkringsafgifterna, uppgå till det s. k. existensminimum." Utskottet har härmed erkänt en af hufvudprinciperna för det kongl. förslaget, men utskottet har gjort detta med ganska sura miner. Utskottet hastar nemligen att genast derefter bestrida samma princip, som det nyss gillat. Man har här redan påpekat de ord, som finnas å sid. 41 i utskottets utlåtande: "Hvarje social anordning, som har till följd, att arbetaren upphör att lita till sin egen kraft och sitt eget förutseende och i dess ställe af det allmänna väntar fullt understöd, så snart en motgång möter, måste därför verka undergräfvande på samhällets bestånd och vara till skada äfven för dem, till hvilkas förmenta fördel den införts." Det der låter ganska bra och kunde låta säga sig, om man nemligen betonade "*fullt understöd*". Men här är fråga om pensioner, som i medeltal skulle uppgå till 90 kronor, 150 kronor och 250 kronor. Detta är icke "*fullt understöd*", utan det är nätt upp så mycket, att arbetaren kan slippa den qväljande och förlamande känslan, att han vid inträffande invaliditet skall blifva antingen försatt i nödvändigheten att svälta eller att förvandlas till nådelhjon. Utskottet har också gifvit anvisning, ehuru något inhöljd, om att hvad det egentligen önskar är just *lägre pensioner*.

Man har framställt såsom en väsentlig anmärkning mot förslagets ena grundprincip, nemligen den obligatoriska principen, att här skulle vara fråga om en "tvångsbeskattning" på arbetarne. Ja, det är det mycket riktigt. Men jag frågar: hvad är det, som vi här i Riksdagen hufvudsakligen äro sysselsatta med annat än just det att tvångsbeskatta? Det ha vi vana vid att göra, och arbetarne hafva också vana vid att

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

blifva tvångsbeskattade. Men hvad de icke hafva vana vid — åtminstone säga de så sjelfva — det är att blifva tvångsbeskattade för ändamål, som *alldeles omedelbarligen komma dem sjelfva till godo*. Det tror jag icke, att de äro bortskämda med. Jag tror därför icke, att det bland dem, som i främsta rummet blifva utsatta för denna tvångsbeskattning, skall uppstå något synnerligt missnöje med densamma.

I sammanhang härmed står utskottets för mig ofattbara tilltro till den s. k. frivilliga försäkringen. Om något är fullt bestyrkt af föregående utredningar i detta ämne och af hvars och ens egen erfarenhet af lifvet och människorna, så är det väl, att om man bygger försäkringen på frivillighetens grund, så bygger man på lösan sand. Vi kunna ej genom våra beslut omskapa människonaturen. Så länge ungdom är ungdom, så förblir det en naiv dröm att tro, att 18, 20, 25 års ynglingar skola med den sorglöshet och oerfarenhet, som alltid utmärker ungdomen, tänka på, hvad som kanske först kommer dem till godo vid eu ålder af 70 år. Vare detta nog sagdt om, hvarför jag icke kan rösta för den nya omfattande utredning, som skulle blifva en följd af utskottets motivering!

Jag tror, att det är många i denna kammare, och jag hoppas de flesta, som gilla förslaget båda grundprinciper, invaliditetsprincipen och den obligatoriska principen. Det är således icke några vidlyftigare ändringar, som vi önska. Och regeringen skulle mycket väl utan tillsättande af någon ny komité kunna taga de uttalade önskningarna i öfvervägande. Nya finansiella beräkningar kunna blifva nödvändiga, men för dessas verkställande behöfver regeringen icke heller någon komité. De kunna ju verkställas af regeringen med biträde af en fackman eller ett par fackmän. Begränsas utredningen härtill, kan man hoppas att få ett förslag redan vid nästa riksdag, så att man ändtligen efter så många års arbete kan komma från ord till sak.

Innan jag slutar, skall jag be att få i likhet med utskottet uttala den önskan, att, huru det än må gå med regeringens förslag vid innevarande riksdag, *medel* dock måtte afsättas för en blifvande arbetareförsäkring.

Då jag hvarken kan gilla utskottets hemställan, ej heller på nyss utaf mig anförda grunder det af herr Ekenman framställda förslaget, skall jag be att få framställa ett annat. Jag föreslår, att Andra Kammaren med afslag å utskottets hemställan beslutar, att Riksdagen, med förklarande, att Kongl. Maj:ts proposition i dess nu föreliggande form icke kan af Riksdagen bifallas, i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, att Kongl. Maj:t, efter förnyadt öfvervägande af lämpligaste sättet att bereda arbetare och med dem jemförliga personer understöd vid ålderdom, skada genom olycksfall eller eljest inträffande varaktig oförmåga till arbete, måtte så fort ske kan afgifva nytt förslag i detta ämne.

Häruti instämde herrar *Palme, Norman, Aulin, Hammarlund, Eriksson* i Bäck, *Gust. Ericsson* från Stockholm, *Bergström, Nordin* i Sättna, *Göthberg, Thor, Wallbom, Hahn, Ericsson* i Väsby samt *Svensson* och *Johansson*, båda från Stockholm.

Herr friherre Lagerbring yttrade: Herr talman! Mine herrar! Att den vackra tanke, som ligger till grund för det föreliggande förslaget, är mycket svår att på ett praktiskt och tillfredsställande sätt realisera torde vara bekant för litet hvar. Skulle någon ännu hafva sväfvat i ovisshet derom, lär han hafva fått det aldeles klart för sig, sedan han inhemtat, huru utskottet sökt förbättra grunderna för Kongl. Maj:ts förslag. Det måtte hafva varit ett ganska svårt arbete för utskottet, och man skulle göra utskottet bra orätt, om man påstode, att det i någon mån lyckats i sitt bemödande. Den arbetsprodukt, utskottet åstadkommit, har också mindre karakteren af ett vanligt utskottsbetänkande än af ett diplomatiskt aktstycke af första ordningen. Den gamla diplomatiska satsen, att orden äro till för att dölja tankarne, har här funnit sin fulla tillämpning. Och föreställer sig utskottet verkligen, att Kongl. Maj:t skall kunna på de grunder, som utskottet framlagt, åstadkomma något antagligt, är det mycket smickrande för Kongl. Maj:t; ty det tyder på, att utskottet ansett Kongl. Maj:t vara i besittning af en skarpsinnighet och en tankeskärpa af nära nog öfvernaturlig art.

Jag anser mig böra i korthet med ett par exempel bestyrka, hvad jag nu sagt. Sedan utskottet på, som jag tror, sid. 40 och 41 i sitt betänkande yttrat sig om en af förslagens hufvudgrunder, försäkringstvånget, på sådant sätt, att jag trotsar, att någon människa kan få klart för sig, huruvida utskottet vill hafva obligatorisk försäkring eller icke, sammanfattar utskottet sina åsikter på sid. 54, då utskottet säger, att det "håller före, att en sådan lagstiftning, för att de fördelar, hvilka genom densamma kunna erbjudas, skola komma den stora mängden af arbetare till godo, icke kan anordnas uteslutande på frivillighetens grund, utan måste innehålla bestämmelser, som tillförsäkra understöd åt samtliga de arbetare, för hvilka sådant bör beredas, med iakttagande dock, att anordningarna i möjligaste mån så träffas, att icke individernas omtanke och arbete på eget framtida uppehälle slappas". Ja, hvad betyder detta? Herr statsrådet och chefen för civildepartementet har verkligen försökt göra en tolkning af detta uttalande och hade också kommit till en viss uppfattning deraf. Men efter herr Wijkanders anförande måste han förklara, att han fått en helt annan mening derom. Jag öfverlåter åt den, som är skickligare än jag i att tyda gåtor, att säga, hvad som är den egentliga meningen.

Vidare har utskottet på, som mig tyckes, goda grunder vänt sig mot den starka fondbildning, hvilken Kongl. Maj:ts förslag förutsätter. Man skulle då väntat, att utskottet i sitt ändringsförslag sökt åstadkomma något, hvarigenom fondbildningen skulle minskas. Nej, ingalunda. Alla fyra punkterna, utskottet på sid. 54 anført, gå ut på en högst betydligt ökad fond, en fond på en milliard efter utskottets egna kalkyler i stället för en fond på 570 millioner. Och ändå är utskottet nog -- jag vet ej, hvad jag skall säga -- nog fördomsfritt att på nästa sida bland sina förnämsta önskningsmål framhålla, att bidragen böra "så afpassas, att fondbildningen väsentligen minskas". Således: man gör först allt hvad man kan för att öka fondbildningen;

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig öfvermåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

sedan säger man, att Kongl. Maj:t bör se till, om icke fondbildningen skulle kunna väsentligen minskas. Man får verkligen icke utsätta Kongl. Maj:t för så svåra situationer. Det är helt enkelt hjertlost.

Jag öfvergår nu från utskottets betänkande med beklagande, att jag för min del deraf icke fått den ledning för bedömande af denna svåra och invecklade fråga, som jag hoppats få, och öfvergår i stället till Kongl. Maj:ts förslag. Detta förslag är onekligen väl genomtänkt, konsekvent i sina detaljer, och vittnar om stor klarhet och skarp-sinnighet hos dess upphofsman. Det torde till och med kunna karakteriseras såsom det bästa på i detsamma tillämpade grunder, som hittills har blifvit framställt. Detta hindrar naturligtvis icke, att man kan göra anmärkningar mot grunderna, men då emellertid det vid denna riksdag icke synes vara fråga om att antaga Kongl. Maj:ts förslag, så tjenar det icke till att ingå i en detaljerad kritik deraf, och tiden är kanske ännu icke inne att precisera sin personliga ställning till frågan. Jag vill blott uppehålla mig vid ett par punkter.

Den ena afser fondbildningen. Jag anser det vara en i hög grad betänklig sak att bygga en försäkring och dertill en tvångsförsäkring på afkastningen af kapital af sådan storlek, att man ej kan vara säker på att kunna placera ett sådant kapital inom vårt land. Jag vill icke påstå, att det är *omöjligt*, men denna fråga fordrar en ytterst noggrann och omsorgsfull utredning. Man bör akta sig för att med dessa försäkringsafgifter, upptagna med tvång, för att icke säga med våld, resa upp en byggnad, som kanske sedan kommer att närmast likna en koloss på lerfötter, hvilken sammanstörtar genom sin egen tyngd på grund af det klena underlag, som uppbär den. Den utredning som i detta afseende förekommer i komiténs och Kongl. Maj:ts förslag tillfredsställer icke mig. Der har påpekats den synnerligen stora kapitalbildningen genom depositioner i bankerna, men man synes ha förbisett, att de pengar, som så hopsamlas, söka sig ut till den lånesökande allmänheten mot papper, som mycket väl försvara sin plats i en bankinrättning, men icke böra finnas i en riksförsäkringsanstalts portfölj. Man bör i detta afseende vända sig till landets mest erfarne finansmän, och egendomligt är, att i förarbetena till detta förslag, till hvilka man kallat skicklige försäkringsteknici och framstående socialpolitici, man helt och hållet saknar spår af finansmannens medverkan. Det är kanske litet hvar bekant, att det redan nu är mycket svårt för vår postsparbank, som kommit upp till en fond på endast 30 millioner, att på ett tillfredsställande sätt efter gällande bestämmelser placera dessa medel. Herr civilministern talade nyss om de enskilda försäkringsbolagen, som placera 4 millioner om året och att det icke skulle möta någon stor svårighet. Jo, det möter för närvarande mycket stora svårigheter, och man kan också se det på de stora fastighetsköp, försäkringsbolagen på senare tider ansett sig tvungna att göra, men det är en väg, som en riksförsäkringsanstalt ej torde böra inlåta sig på.

Det är för öfrigt en paragraf i det kongl. förslaget, som sammanhänger med den finansiella utredningen och är af synnerlig vigt. Den går i all sin enkelhet ut på, att om vid undersökning det visar sig, att dessa fonder icke äro tillräckliga, så ersätter statsverket bristen.

Jag undrar, om man gjort klart för sig hvad det betyder. Det kan under ogynnsamma förhållanden betyda, att statsverket får en skuld till försäkringsfonden af ett eller annat tiotal millioner. Dertill kommer, att, såsom det redan förut blifvit framhållet, arbetaren ändock icke är garanterad de pensionsbelopp, som visserligen icke äro i lagen fastslagna, men som i alla fall äro förespeglade eller åtminstone antydda, och detta är en så allvarlig sak, att det kan göra en för öfrigt mycket varm vän af arbetarförsäkring betänksam. I detta afseende instämmer jag till fullo med yttrandet af en reservant, ett yttrande, som visserligen af en föregående talare är citeradt, men som jag dock vill ännu en gång läsa upp, då det är ganska kort: "Skulle de (finansiella krafven nemligen) anses öfverstiga statens förmåga, då är bättre, då är det hederligare att helt och hållet öfvergifva förslaget än att på framtiden vältra öfver bördan af en rättmätig förbittring, som skall mer bidra till social ofred, än den nya institutionen i sin begynnelse och innan allmänheten hunnit att göra sig fullt förtrogen med dess beskaffenhet skulle medverka till social fred." Detta yttrande är så mycket märkligare som det är fäldt af den man, som väl är den egentliga anledningen till att denna fråga nu föreligger till Riksdagens behandling.

*Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig öfvermåga till arbete.
(L'orta)*

Att en så stor och viktig fråga göres till föremål för en ytterligare utredning, kan ju icke för densamma vara till skada. Jag hoppas, att frågan derigenom skall bringas närmare sin lösning, om denna fråga öfver hufvud *kan* lösas. Men huru svår den än är att lösa och hvilka politiska åsikter man än må hysa, kan man väl vara öfverens derom, att den, som kunde utan att skapa några nya olägenheter utfinna ett sätt, hvarigenom den svenske arbetarens framtidsperspektiv blefve något annat än det svenska fattighuset, vore värd erkännande af samtid och efterverld.

Då jag, herr grefve och talman, på grund af hvad jag yttrat, naturligtvis icke kan vara med om utskottets förslag och i alla händelser icke med om dess motivering, skulle jag möjligen kunna instämma i klämman med ogillande af motiveringen, men då äfven denna kläm är skrifven så, att den pekar hän på en ny komité och nya årslånga utredningar, vill jag för min del föreslå en ändring i klämman. Jag kan icke heller vara fullt med om den föregående talarens förslag, ehuru det är bättre än utskottets, ty äfven det gifver anledning till uppställande af åtskilliga nya grunder, som medföra nya beräkningar och mycket arbete. Jag vill därför, under förbehåll att, om något bättre förslag framkommer under debatten, få sluta mig till detsamma, för närvarande hemställa: att kammaren med afslag å utskottets hemställen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t behagade låta föranstalta om en ytterligare utredning — märk väl en *ytterligare*, ej en *ny* utredning — i ämnet och derefter till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill en sådan utredning kan gifva anledning.

Då har Kongl. Maj:t fria händer vid behandlingen af förslaget och kan komma in med det igen i omarbetadt skick och bättre utsigt till en kommande Riksdag.

Om förslag till
lag angående
försäkring för
beredande af
pension vid
caraktlig oför-
mågn till
arbete.
Forts.)

Herr Falk: Herr talman! Jag hade ämnat att punktvis genomgå utskottets betänkande och påvisa dess brister, men flera föregående talare hafva, synes det mig, så grundligt fullgjort detta arbete, att dertill icke behöfver något vidare läggas. Särskildt hafva den förste talaren, reservant inom utskottet, herr civilministern och den senaste talaren i första delen af sitt anförande tillbörligt behandlat utskottets motivering. Att Riksdagen haft allvar med sin till Kongl. Maj:t framställda begäran om utredning af denna fråga, att regeringen allvarligt upptagit densamma till behandling och, så synes det mig, på nöjaktigt sätt gjort detta, derom tror jag, att de flesta kunna vara eniga. Likaledes torde man med fullt fog kunna instämma i herr civilministerns yttrande: att det ser nästan så ut, som om utskottet i själfva verket intet velat åtgöra, egentligen icke haft allvar med sitt arbete. Jag skall, som sagdt, icke ingå i någon kritik af utskottets skäl, utan skall inskränka mig till, herr talman, att yrka bifall till det af herr Ekenman framställda förslaget.

Herr Sjö: Den ledamot af utskottet, som först yttrade sig i frågan och som för öfrigt är reservant mot utskottets hemställan, yttrade bland annat, att det skulle vara politiskt klokt att antaga det kongl. förslaget. Men han slutade dock med att yrka afslag icke endast på Kongl. Maj:ts utan äfven på utskottets förslag. När han detta gjorde, fogade han dertill eu skrifvelse äfvensom ett uttalande, deri han säger, att om Riksdagen beslöte i enlighet med utskottets hemställan, skulle, i fall Kongl. Maj:t ville återkomma med sitt förslag än en gång, Kongl. Maj:t, icke hafva fria händer att göra detta, och han fotade denna sin åsigt synnerligast derpå, att i utskottets skrifvelseförslag talas om "sättet att bereda *arbetare och med dem jemförliga personer* understöd vid ålderdom" etc. Han betraktar frågan således från samma synpunkt, som Kongl. Maj:t gjort i sitt förevarande förslag. Och för min del skulle jag äfven vilja hafva bort de orden, så att Kongl. Maj:t kunde få fria händer, i fall han vill återkomma med ett förslag. Men, mine herrar, här finnas personer, som betrakta alla människor som arbetare, och jag är verkligen en af dem, som göra det, ty alla arbeta vi hvar och en i sitt fack, sitt yrke, och betraktar Kongl. Maj:t det på samma sätt, tror jag, att äfven i förevarande fråga Kongl. Maj:t skall kunna framlägga ett förslag i den rätta riktningen, som är billigt och rättvist.

När jag nu har denna uppfattning, kommer jag för min del, med ogillande af motiveringen, att hufvudsakligen förena mig med utskottets hemställan. Men jag får dock som min enskilda mening uttala den uppfattning och förhoppning, att, derest Riksdagen skulle besluta i enlighet med utskottets skrifvelseförslag och i enlighet dermed regeringen framkomma till en kommande Riksdag med ett förslag, detta förslag måtte omfatta alla statens medlemmar, dock med undantag för dem, som äro i statens eller kommunens tjänst antagna och i följd deraf från det hållet hafva att förvänta pension. Det har visserligen invändts, att, i fall utskottets hemställan skulle beslutas af Riksdagen, Kongl. Maj:t skulle komma att ytterligare tillsätta en komité för att

komma fram med en utredning. För min del anser jag, att det redan är nedlagdt så mycket arbete på detta kongl. förslag, så att, om Kongl. Maj:t vill, han också kan tillkalla några fackmän, som utarbete ett förslag med betydligt mindre kostnader, än om en komité skulle tillsättas för ändamålet. I det kongl. förslaget finnas utslutna från pensionsafgifter sådana klasser af arbetare som jordbrukare, arrendatorer, näringsidkare, yrkesidkare och äfven jordtorpare.

(Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.)
(Forts.)

Om nu detta förslag upphöjdes till lag, så skulle tusentals arbetare inom denna klass af vår befolkning, som icke äro inbegripna i det kongl. förslaget, dock få erlägga afgifter till pensioneringens befrämjande, och de, som skatta för t. ex. 500 à 600 kronor, skulle få bidra till pensioner åt sådana personer, som enligt förslaget skulle erhålla dylika, fast de kunde hafva en årsinkomst af 1,799 kronor 99 öre. Detta är icke med rätt och billighet förenligt, och därför, om ett nytt förslag skall framkomma, bör det blifva i rättvisare anda och rättvisare stil.

Vidare kunde enligt detta förslag den orättvisan inträffa, att en arbetsgifvare, som under många år inbetalt tusentals kronor för att bereda pension åt sina arbetare, sjelf komme i den ställning, att han nödgades mottaga fattigunderstöd, medan hans många arbetare finge tryggad ålderdomsförsörjning i den pension, till hvilken han sjelf bidragit. Blevde det en allmän statspensionering, så att en hvar man och qvinna vore skyldig att ingå i den, så kanske detta skulle bidra till att dessa personer blefve mera hemkära, mera benägna att stanna i eget fädernesland och sålunda icke emigrerade så mycket som nu är förhållandet. Se de sin framtid betryggad genom en pension, så betänka de sig nog mer än en gång, innan de lemna fosterjorden för att i främmande land möta ovissa öden.

Jag har denna uppfattning, och den kan jag icke gå ifrån. Bifalles nu utskottets hemställan, så hoppas jag, att, om regeringen anser detta förslag böra åter framkomma, det då må framkomma i det skick, jag nu haft äran att antyda.

Med herr Sjö förenade sig herrar *Petersson* i Boestad, *Petersson* i Dänningelanda, *Sjöberg* och *Akesson*.

Herr Ekströmer: Då denna fråga förevar vid 1891 års riksdag, omfattade den föreslagna pensioneringen endast sådana arbetare inom vissa yrken och rörelser, som genom olycksfall blifvit utståndsatta att sig sjelfva försörja. Det nu föreliggande förslaget omfattar all invaliditet vare sig genom olycksfall, sjukdom eller ålderdom. Jag får säga, att jag anser detta vara ett stort steg framåt, en stor förtjänst hos detta förslag, och för min ringa del vill jag gifva denna förändring allt möjligt erkännande, men å andra sidan kan jag icke gilla det sätt, på hvilket Kongl. Maj:t sökt att lösa den uppgiften, att bereda dessa pensioner, nemligen genom en tvångsförsäkring, som skulle drabba en stor del af landets invånare.

Jag ber att få framhålla några af de väsentliga brister, med hvilka jag anser förslaget vara behäftadt, och hvilka jag för min del anser vara förorsakade af detta sätt att lösa frågan, nemligen genom obligatorisk försäkring. Jag vill till en början anmärka, att det är

Om förslag till
lag angående
försäkring för
beredande af
pension vid
varaktig oför-
måga till
arbete.
(Forts.)

en stor del arbetare och andra med dem jemförliga personer, som icke kunna komma i åtnjutande af försäkring, hufvudsakligen derför, att förslaget gör såsom vilkor för att man skall kunna blifva försäkrad, att det skall finnas en arbetsgifvare. Derigenom kan större delen af de lösa arbetarna icke komma med och icke heller de s. k. sjelfförsörjare, ty dessa hafva ju icke någon bestämd arbetsgifvare.

För det andra vill jag framhålla, att jag anser denna pensionering genom en tvångsförsäkring vara allt för betungande för den nuvarande generationen. Den är betungande för arbetsgifvarne, betungande för arbetarne och äfven ganska betungande för staten. Den är således betungande för hela samhället. Jag ber att få påminna derom, att endast de, som för närvarande äro under 40 år, få inträda i försäkringen. Det är ju gifvet, att dessa icke kunna hafva någon nytta af försäkringen under många år, men betalningen från dem och arbetsgifvarne skall fortgå oupphörligt, och under tiden skola arbetsgifvarne och alla skattskyldiga inom kommunerna underhålla och försörja dem, som äro äldre än 40 år, och som af en eller annan anledning blifvit urståndsatta att sig sjelfva försörja.

Att denna tvångsförsäkring blifver för den nuvarande generationen betungande, synes äfven deraf, att, förutom hvad som skall betalas för försäkringen, denna på 80 år skall hopspara en fond på nära 600 millioner. Det ser ut, som om vårt jordbruk och vår industri skulle vara i ett lysande tillstånd för att kunna göra något sådant. För min del tviflar jag på att det skall vara möjligt.

För det tredje vill jag påpeka, att jag icke tror, att den af Kongl. Maj:t föreslagna fondbildningen skall blifva så effektiv, som man nu föreställer sig. Erfarenheten har ju visat, att räntan är i oupphörligt fallande, och hela denna anstalts tillvaro beror på att man får dessa tre och en half procent. Om nu, såsom mycket möjligt är, räntan i en framtid faller till t. ex. en och en half procent, hvad blir det då af dessa fonder. Man har med svett och möda samlat dem, och när det skett, hafva de knappt något värde.

Slutligen vill jag framhålla, att jag tror, att omkostnaderna för en dylik obligatorisk försäkring skulle blifva långt större, än hvad Kongl. Maj:t antagit. Kongl. Maj:t har antagit dessa kostnader till, såsom jag tror, 200,000 kronor, men det är icke tänkbart att med en så liten förvaltningskostnad kunna genomföra denna obligatoriska försäkring, som fordrar så stränga kontroller och särskild bokföring inom hvarje kommun, som nog blifver nödvändig. Det skall ju äfven finnas ett ombud inom hvarje kommun för att ordna försäkringsförhållandena inom kommunen, och då dessa ombud måste få mycket göra, så kunna de icke aflönas med mindre än några hundra kronor om året, och jag ber herrarne räkna ut, hvad endast denna post går till, då det fins 2,500 kommuner inom landet. Då dertill kommer centralanstalten i Stockholm, som äfven måste blifva ganska dyrbar, så tror jag icke, att man kan beräkna omkostnaderna till mindre än 1,000,000 kronor. Jag har angående den tyska försäkringen hört uppgifvas, att der utbetalas för närvarande 13,000,000 mark, och att omkostnaderna dervid uppgå till 5,000,000 mark eller omkring 40 procent, och jag tror icke, att de äro synnerligen nöjda med detta resultat.

För min del anser jag, att alla dessa olägenheter förorsakas just genom det obligatoriska försäkringssystemet, som fordrar så vidlyftiga kontroller, och att enda sättet att komma ifrån olägenheterna vore att öfverlemna hela pensioneringen till kommunerna. Då frågan förra gången förevar, uttalade jag samma åsigt, och jag har ingen anledning att frångå den, helst då jag nu sett, att denna princip blifvit genomförd i Danmark. Der halva de antagit en lag, hvarigenom införts en sådan pensionering genom kommunerna, hvilka erhålla bidrag af staten till halfva kostnaden. Man kan ju icke kalla detta fattigunderstöd, då det är en genom lag stadgad pensionering vid full invaliditet. Om man ginge till väga på detta sätt, så kunde den mil-lion, som eljest skulle användas till den stora riksförsäkringsanstalten och en vidlyftig förvaltning inom kommunerna, till största delen komma sjelfva saken till godo, ty omkostnaderna inom kommunerna skulle nog icke blifva så stora.

Herr talman! I detta syfte ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bruhn: Hvarje skrift kan, såsom bekant, läsas och tydas på mer än ett sätt. Jag ber dock att till en början få uttala en protest mot den förmodan, som af den förste ärade talaren i dag uttalades och som äfven från statsrådsbänken antyddes, nemligen att utskottet gått till sitt arbete med en förutfattad mening att afstyrka förslaget. Den förste ärade talaren, såväl som en talare på stockholmsbänken, har underkastat utskottets betänkande en kritik, som jag är säker om att de sjelfva anse mycket dräpande. De hafva velat förebrå utskottet åtskilliga inkonseqvenser, men om deras egna kritiker underkastades en motkritik, är jag säker om att inkonseqvenserna i deras kritiker icke skulle vara mindre än i utskottets betänkande. Den afsedde talarens på stockholmsbänken anförande hade åtminstone den förtjensten, att han sökte roa kammaren, och uuder en så långvarig debatt i samma fråga som denna, är det åtminstone i mina ögon en obestriddlig förtjenst.

Dessa talare hafva, såsom jag sade, förebrått utskottet inkonseqvenser. Jag vet icke, om den förste talaren, den som i dag började debatten, hade rättighet till en sådan förebräelse. Den största inkonseqvens man kan tänka sig är väl den, då samme talare, efter att först hafva sökt nedgöra utskottets motivering, kullkastar sin egen reservation och gör ett yrkande, som i hufvudsak öfverensstämmer med utskottets!

Utskottet har icke ansett sig kunna tillstyrka det föreliggande kongl. förslaget till antagande af Riksdagen; men utskottet har uttalat sitt erkännande af det kongl. förslagets obestriddliga förtjenster och sitt gillande af förslagets hufvudprinciper, nemligen invaliditetspensioneringen och den obligatoriska försäkringen, beträffande den senare, eller tvångsförsäkringen, dock med erinran, att den här med varsamhet tillämpas. Huruvida de ärade talare, som i utskottets motivering endast sett en höjdpunkt — jag tror nästan, att det var ordet — af diplomatiskt kringgående af hvad utskottet sjelft velat hafva fram, huru-

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oför-måga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig afbräkningsarbete.
(Forts.)

vida dessa talare verkligen gjort sig mödan att läsa detta betänkande, derom är jag för min del i tvifvel. Ty hade de verkligen läst betänkandet till slut och sett den resumé, som utskottet gjort af sin motivering, de framställningar, som utskottet anhallit måtte vid framläggande af nytt förslag tagas i öfvervägande, så tror jag icke, att sådana påståenden blifvit gjorda.

De ändringar i det kongl. förslaget, som utskottet ansett nödvändiga, för att förslaget enligt utskottets förmenande skulle tillfredsställa de stora och behjertansvärda ändamål, som med detsamma afses och på samma gång blifva praktiskt tillämpligt, hafva emellertid varit sådana, att utskottet icke med den tid och de krafter, som stått utskottet till buds, ansett sig kunna åstadkomma de utredningar och de beräkningar, som måste utgöra grunden för ett förslag, omarbetadt på de grunder, som utskottet uttalat. Enligt utskottets mening bör lagen omfatta, utöfver de i § 2 af förslaget såsom försäkringspligtige angifna, äfven öfriga klasser af arbetare, som med de förre äro i ekonomiskt afseende likställda och således lika berättigade som de förre att komma i åtnjutande af de fördelar, som pensioneringen är afsedd att bereda. Orsakerna, hvarför dessa klasser icke blifvit medtagna i det kongl. förslaget, äro dels svårigheten att å dem tillämpa tvångspensioneringen, då ingen ansvarig arbetsgifvare i regel för dem finnes, dels den ökade kostnad, som genom dessa klassers medtagande skulle komma att drabba staten. Men svårigheterna torde kunna och borde öfvervinnas, och de ökade kostnaderna äro ingen giltig orsak för staten att undandraga en klass hjälpbehöfvande det understöd, som staten under enahanda förhållanden tilldelar en annan.

Jag skall icke nu uppehålla mig vid de öfriga punkter i utskottets förslag, som utskottet ansett böra tagas under öfvervägande vid ett nytt förslags framläggande. Dessa punkter äro af den föregående talarren på göteborgsbanken så tillräckligt framhållna, att derom torde icke vidare behöfva ordas. Men jag skall tillåta mig fästa kammarens uppmärksamhet på ett par andra bestämmelser i det kongl. förslaget, som enligt mitt förmenande äro värda att påaktas.

Den ena är de försäkringspligtiges indelning i olika klasser, två för män och en för kvinnor. En dylik klassindelning hade varit berättigad, om de försäkringspligtige uteslutande genom egna bidrag skulle beredt sig pensioner, men då arbetsgifvaren till icke obetydlig del skall dertill bidra, så kan det ifrågasättas, huruvida de försäkringspligtige, som under kraftens dagar haft större inkomster, på denna grund böra vara berättigade att vid inträffande invaliditet erhålla större pension. Existensminimum torde, sedan arbetskrafterna upphört, i det närmaste vara lika för den ene som för den andre, och den, som under kraftens dagar haft större inkomster, bör hafva varit i tillfälle att på ett verksamare sätt sörja för sin ålderdom. Att så i allmänhet sker, bör ju antagas för gifvet; och helt visst skall det förhållandet inträffa, om en försäkringslag med olika pensionsklasser kommer att antagas, att de försäkringspligtige, som komma i åtnjutande af pension inom första klassen, skola utgöra en betydligt mindre procent af samtliga försäkringstagare inom den klassen än inom de öfriga

klasserna. Om olika pensionsklasser hade ansetts nödiga för män, hvarför har icke då ett likartadt förhållande införts beträffande kvinnor? I fråga om dessa förefinnes, enligt mitt förmenande, fullt ut lika stor skillnad som i fråga om män. Enligt mitt förmenande borde helst endast en pensionsklass finnas, lika för män och kvinnor och med minsta möjliga tvångsavgift, men jemte den obligatoriska försäkringen, med den förenad och på ett verksamt sätt understödd af staten, en frivillig försäkring, der hvarje försäkringspliktig egde att mot inbetalningar bereda sig högre pensionsbelopp än det, som tvångsförsäkringen berättigar honom till. Det var denna tanke, som låg bakom eller rättare uti utskottets uttalande, som en del talare i dag sökt misstyda.

Äfven i fråga om den s. k familjepensioneringen eller hustrupensioneringen och barnuppfostringshjelpen kunna tvifvelsmål uppstå om de föreslagna bestämmelsernas lämplighet. Dessa slag af försäkring skola uteslutande bekostas af staten; de äro således rena understöd. En qvinnas, hvars man under fem år varit försäkringspliktig, eger på denna grund vid inträffande invaliditet rätt till pension, äfven om hon icke sjelf någonsin varit i försäkringspliktig anställning och således icke med ett öre bidragit till sin pension, och detta äfven om hon ensamt eller gemensamt med mannen är egare af tussentals kronor. Samma förhållande eger rum med afseende å barnuppfostringshjelp. Vid faderns död skall sådan hjelp till minderåriga barn utgå oafsedt boets ställning, blott fadern varit försäkringspliktig de bestämda 260 veckorna. Jag säger: det kunde ifrågasättas, huruvida dessa understöd böra utgå i hvarje fall, äfven då icke behof af sådant understöd föreligger.

En annan bestämmelse i det kongl. förslaget, som vid en förnyad ompröfning torde vara värd att beaktas, är den om pensionsnämnder. I regeln skola sådana nämnder finnas inom hvarje kommun. Kostnaderna för hvarje sådan nämnd torde kunna beräknas till 150 kronor årligen. För mången mindre kommun skall denna ökade utgift helt visst kunnas ganska tung, så mycket mer som nämndens verksamhet, sådan som den i det kongl. förslaget finnes utvecklade, helt visst skall komma att lemna ganska mycket öfrigt att önska.

Af de skäl utskottet anfört och jag här ytterligare tillåtit mig påpeka torde framgå, att frågan icke är till alla sina delar så utredd, att en definitiv lösning af densamma nu bör ega rum. Man kan styrkas ännu mer i detta antagande, då man här i dag hört, huru de skilda talarne efter långa anföranden kommit till olika yrkanden. Således föreligger här till kammarens beslut, utom utskottets, redan tre olika förslag. Att, såsom en ärad reservant föreslagit, söka lösa frågan på experimentel väg skulle kanske säkrast leda till målet; men för min del tror jag, att en utredning från de synpunkter, utskottet angifvit, är att föredraga. Det dröjsmål, som härigenom uppkommer, anser jag af ingen betydelse, helst om den viktiga åldersgränsen för den nu lefvande generationens mottagande i försäkringen i det nya förslaget höjes från 40 till 50 år eller, såsom utskottet ansett lämpligt, till 55 år. Genom en sådan ändring af det kongl. förslaget skulle äfven med flera års dröjsmål fördelarne för de nu lefvande arbetarne blifva be-

(Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.)
(Forts.)

Om förslag till
lag angående
försäkring för
beredande af
pension vid
varaktig oför-
måga till
arbete.
(Forts.)

tydligt större, än om förslaget i dess föreliggande form nu antages. Bifaller Riksdagen det af Kongl. Maj:t äskade och af utskottet såsom önskvärdt ansedda anslaget af 1,400,000 kronor att afsättas för den blifvande pensionsfonden, då är frågan förd ett högst betydligt steg framåt, och dess lösning inom en icke aflägsen framtid betryggad.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Wavransky: Då den kongl. proposition, som nu föreligger, är ett nytt steg till inlösen af de löften, som Kongl. Maj:t vid dik-tamen till statsrådsprotokollet i oktober 1888 lemnade, är det natur- ligt, att jag vill vara den siste, som lägger något hinder i vägen för dessa löftens inlösnings. Jag hoppas också, att, trots det att utskottet mycket styfmoderligt behandlat detta ärende, och därför med rätta åtnjutit ett omildt omdöme, Riksdagen ändock skall genom sitt beslut, ehuru det antagligen kommer att lyda på afslag, föra frågan framåt, så att vi redan nästan riksdag kunna få se den löst. Jag skall i denna stund icke uppehålla kammaren länge. Endast några få iakt- tagelser, som trängt sig på mig vid läsningen af detta aktstycke, och hvilka iakttagelser jag icke funnit direkt uttryckta af de talare, som hittills haft ordet, vill jag frambara.

De afgifter, som skola erläggas, är det ju meningen, att arbets- gifvarne skola utgöra med $\frac{1}{3}$ och arbetarne med $\frac{2}{3}$. Frågar man sig, hvilka som i verkligheten få betala dessa afgifter, skall svaret utfalla olika! Man har anledning antaga, att det i de flesta fall kommer att blifva arbetarne, som få betala alltsammans. Några gånger kanske arbetsgifvarne betala sina delar, men det blir nog på det sättet, att det kommer att ske genom afdrag på lönerna. Kanske äfven en och annan utomordentligt aktningvärd arbetsgifvare någon gång skulle komma att betala det hela, men hufvudsakligen kommer det nog ändå att gå ut öfver arbetarne.

Under sådana förhållanden synes det mig bäst, om också arbe- tarne sjelfva finge ensamma bidraga till denna pensionsfond genom premiebetalningar, så att arbetsgifvarne icke erlade något, utan i stället staten eller kommunerna bidroge med vissa summor, som borde uttagas progressivt. Jag har hört den tanken uttalas, att en sådan nationalegendom som riksbankens vinst med allt skäl borde kunna användas för detta ändamål. Den ålder, vid hvilken pension enligt förslaget skulle åtnjutas, utan att betyg om varaktig oförmåga vore behöflig, är satt till 70 år. Jag skall dock be att få påpeka, att den ålder, vid hvilken oförmåga i *betydlig* grad inträder, är mycket tidi- gare, och att den är mycket vexlande allt efter de olika yrkenas far- lighet och de krafter, de taga i anspråk. Jag skulle därför hafva önskat, att denna åldersgräns kunnat göras vexlande allt efter de olika yrkenas större eller mindre farlighet, om det varit praktiskt ut- förbart. Men då det sannolikt icke med fördel låter sig göra, skulle jag vilja upptaga ett förslag, som framkommit i fackföreningarne i Stockholm och som torde kunna bidraga till ett noggrannare bestäm- mande af invaliditeten. Jag menar då icke en invaliditet, som betyder en fullständig, varaktig oförmåga, utan en oförmåga till sjelfförsörjning

så stor, att den kan likställas med invaliditet. Fackföreningarne hafva nemligen uttalat den uppfattningen, att till invalider borde medräknas de, hvilkas medelarbetsförtjenst på grund af försvagad kraft nedgått till en tredjedel under ortens och yrkets genomsnittslöner. Jag har nämnt detta, för att det må kunna tagas i betraktande, då frågan åter upptages till pröfning.

Det är dessutom en sak till, som jag i korthet skall be att få beröra, och det är frågan om denna pensionerings omfattning. Man vill pensionera arbetarne; och man vill att arbetsgifvarne skola dertill bidra. Men nog händer det och kanske icke så sällan, att arbetsgifvare sjelfva också kunna komma i den ställning, att äfven de behöfva få pension. Om de icke kunna få vara med om denna försäkring och de försummat att på frivillig väg försäkra sig, återstår då för dem ingenting annat än fattighuset, ehuru de sjelfva förut varit med om att bidra till sina arbetares pensionering. Detta är ett af de skäl, som göra, att jag för min del — då jag framför allt icke vill vara med om uppbyggandet af några klassgränser — helst skulle se, att denna pensionering blefve allmän.

Af de resolutionsförslag, som här blifvit framställda, skulle jag kunna vara med om såväl friherre Lagerbrings som herr Bergs förslag. Stäld i valet mellan dessa båda och — ehuru det är svårt att säga, hvilket af dem har företrädet — skall jag, då mina åsikter i allmänhet öfverensstämma med de af herr Berg i frågan uttalade, ansluta mig till hans förslag, till hvilket jag, herr talman, skall be att få yrka bifall.

Som tiden nu var långt framskriden, men ännu åtskilliga talare anmält sig vilja afgifva yttrande i förevarande ämne, uppskötts den vidare öfverläggningen till kl. 7 e. m., till hvilken tid kammarens ledamöter medelst utfärdadt anslag kallats att åter sammanträda.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. 3,39 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete
(Forts.)

Lördagen den 27 april.

Kl. 7 e. m.

§ 1.

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Fortsattes öfverläggningen angående *punkten 1* i särskilda utskottets n:o 2 utlåtande n:o 2, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen med förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete samt afgifna motioner i ämnet, och lemnades dervid, enligt förut gjord anteckning, ordet till

Herr vice talmannen Östberg, som yttrade: Herr talman! Då man börjar läsa utskottets motivering för sitt förslag, så finner man der, att utskottet gifvit ett ganska kraftigt erkännande åt det kongl. förslaget. Utskottet säger, att det kongl. förslaget "genom sina obestriddliga förtjenster fört frågan i dess helhet ett betydande steg framåt och derigenom jemväl ingifvit berättigade förhoppningar om dess snara lösning". Men, fortsätter man vidare i utskottets betänkande, så finner man, att utskottet nästan oafbrutet tager tillbaka det goda vitsord, som det till en början lemnat.

Man ser, att utskottet icke kan gifva klart besked om hvad det tänker i detta viktiga ärende. Man borde väl i första rummet vänta, att utskottet skulle uttala sig alldeles bestämdt angående lämpligheten af obligatorisk arbetareförsäkring. Det gör emellertid utskottet icke. Man finner väl, att utskottet säger, att det är ytterst svårt att kunna få en tillfredsställande arbetareförsäkring utan att tillgripa tvångsförsäkring; men sedan framställer utskottet deremot en massa betänkligheter ur flera olika synpunkter, och slutresultatet af denna framställning är den, att man icke vet, om utskottet verkligen vill, att arbetareförsäkringen skall byggas på obligatorisk försäkring eller på frivillig väg.

Samma osäkerhet finner man sedan i flera punkter. Man finner, att utskottet vill i åtskilliga afseenden utvidga området för försäkringen utöfver hvad Kongl. Maj:t har föreslagit. Sålunda finner man, att utskottet anser icke blott de mera fasta arbetarne böra inbegripas i försäkringen, utan äfven de s. k. lösa arbetarne, betings- och stycke-arbetarne, hvilka icke hafva någon arbetsgifvare. Man finner vidare, att utskottet vill bereda pension icke blott, såsom Kongl. Maj:t föreslagit, åt arbetarnes efterlemnade äkta barn, utan äfven vill utsträcka denna förmån till oäkta barn och till barn efter aflidna försäkringspligtiga qvinnor. Man finner vidare, att då Kongl. Maj:t ansett förhållandena kräfvat, att af den närvarande generationens arbetare endast de, som äro under 40 år, skulle få ingå i försäkringen, så vill utskottet, att man skall medtaga arbetare af den närvarande generationen af

ända till 55 års ålder. Men dermed synes mig icke stå i riktigt sammanhang, då utskottet sedan talar om de stora svårigheter, som möta att bereda tillgång till denna försäkring, så att utskottet anser det kunna sättas i fråga, huruvida landet kan bära en så stor försäkringskostnad. Det synes mig riktigare, om man har ögon för de ekonomiska svårigheterna, att snarare söka inskränka och minska bördan af försäkringen genom att inskränka antalet af dem, som skola tagas med, än att ytterligare öka detta antal. Det är ju klart, att de ekonomiska svårigheterna genom en sådan ökning växa allt mer och mer och att man löper fara att genom fasthållande af sådana fordringar icke blifva i tillfälle att lösa denna lika invecklade som viktiga angelägenhet.

Man ser sedermera, huru utskottet opponerar sig mot regeringens förslag i nästan alla punkter. Utskottet klandrar ränteberäkningen, som ligger till grund för förslaget. Utskottet anser fondbildningen vara olämplig och icke böra komma i fråga. Utskottet anser, att den af Kongl. Maj:t föreslagna fördelningen af afgifterna mellan arbetsgivare och arbetare icke är riktig: utskottet anser, att man borde dela dem lika, och anser äfven, att statsverket borde i vida större mån bidraga till försäkringskostnaderna, än i Kongl. Maj:ts förslag är angifvet. Utskottet vill, såsom nämndt är, i försäkringen inbegripa af den närvarande generationen äfven personer, som äro mer än 40 år gamla. Slutligen ser man, att utskottet icke vill godkänna det sätt, som Kongl. Maj:t föreslagit för upptagande af försäkringsafgifter, nemligen märkessystemet, och anser, att man på annat sätt lämpligare bör kunna ordna saken, dock här, såsom i öfriga punkter, utan att utskottet närmare ingått på frågan och gifvit något sjelfständigt förslag. Då så är, kan man väl fråga: Hvad står då kvar af det kongl. förslaget? Så vidt jag kan se, finnes der ingenting kvar. Hvad skall Kongl. Maj:t, hvad skall allmänheten, hvad skola vi tänka, att utskottet i sjelfva verket menat och åsyftat? Jag kan icke förstå det. Den talare på göteborgsbänken, som yrkade bifall till utskottets förslag, yttrade, att vi icke skulle gå in till Kongl. Maj:t med sväfvande skrivelser. Men jag vill fråga, om något mera sväfvande skulle kunna insändas till Kongl. Maj:t än den riksdagsskrivelse, som utskottet här föreslagit? Då hade det enligt min tanke varit bättre, om utskottet rent ut sagt: vi äro icke beredda att säga vår mening, vi behöfva tid att tänka på saken och vi äro icke för närvarande beredda att uttala någon bestämd åsigt om saken.

För min del kan jag icke komma till någon annan slutsats, än att det förslag, Kongl. Maj:t framställt, är väl genomtänkt, att det är godt och att det ganska väl skulle kunna antagas, så vida man för öfrigt anser sig beredd att nu taga detta steg att ordna en arbetareförsäkring. Emellertid måste jag för min del säga, att min tvekan i detta fall är så stor, att jag icke skulle våga att rösta för bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Man må betänka, att här är fråga om att samla medel för att bestrida utgifter under en tid, som infaller en 30, 40 år härefter. Det är fråga om att nu lägga upp medel för att bereda föda åt en kommande generation och skaffa kläder åt en kom-

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

mande generation och att sålunda belasta den nuvarande generationen med utgifter för en ganska aflägsen framtid. Man må betänka, att dessa utgifter skola tagas från näringarna. Det har sagts, att dessa utgifter för försäkringen skulle drabba hufvudsakligen arbetarne. Jag har en alldeles motsatt uppfattning, jag är fullt öfvertygad om att hela kostnaden för denna försäkring kommer att hvila på arbetsgifvarne, på näringarna; och det är så mycket klarare att så kommer att ske, om man tänker på, att afgifterna komma att uppbäras genom arbetsgifvarne. Det vore annat, om försäkringen vore frivillig. Om man tänker härpå och besinnar, att näringarnas ställning för närvarande är bekymmersam, verkligt bekymmersam, så måste man tveka, huruvida landet nu har förmåga att gå in på denna stora, i ekonomiskt hänseende tyngande organisation. Jag vågar det för min del icke. Jag behöfver tänka på saken, och jag tror, att landet behöfver ytterligare tänka på saken.

Min ståndpunkt är således den, att jag tror, att saken för närvarande bör uppskjutas. Jag har då icke annat att göra än att sluta mig i hufvudsak till det yrkande, som af herr Ekenman på förmiddagen framstälts. Visserligen hyser jag någon tvekan, huruvida förhållandena kunna vara sådana, att ett nytt förslag lämpligen kan framkomma så tidigt som till nästa riksdag. Men då jag tänker på, att en skrifvelse från Riksdagen, deri önskan framställes, att ett nytt förslag måtte komma så snart som möjligt, ju icke innebär, att ett förslag måste framkomma redan nästa riksdag, äfven om saken icke då kan anses fullt mogen, så anser jag rigtigast att i alla händelser sluta mig till det af mig nämnda förslaget.

Under uttalande af dessa åsichter ber jag att få yrka bifall till herr Ekenmaus förslag.

Vidare anförde:

Herr Hammarström: Beträffande det, hvarom jag, när jag på förmiddagen begärde ordet, ämnade yttra mig, har redan gjorts så många sakrika uttalanden, att jag anser det vara klokast att icke djupare inlåta mig på frågan, och jag skall därför icke heller upptaga kammarens tid med något långt anförande, så mycket hellre som det jag ämnade yttra blifvit sagdt af några talare på förmiddagen, utan i stället inskränka mig till att instämma med några, som här förut haft ordet; men dessförinnan ber jag dock att få uttala några allmänna tankar.

Jag tror, att det hade varit lyckligt, om utskottet hade kunnat hinna med att gifva förslaget en bestämdare form, så att det varit möjligt för kammaren att antaga detsamma, men då det på grund af frågans stora omfattning icke kunnat ske, så lär det vara omöjligt att erhålla något definitivt beslut beträffande denna fråga. Jag ber dock att få uttala den önskan, att denna fråga måtte återkomma redan till nästa Riksdag, på det att det icke må inträffa, om den hvilat öfver, att, efter det nya val till denna kammare egt rum, nye män, som icke äro förtrogna med denna fråga, såsom ledamöter i det utskott som å nyo komme att behandla förslaget, på grund af bristande bekantskap med ämnet i hela dess räckvidd, anse sig behöfva, liksom

nu skett, förklara, att man icke haft tillräcklig tid att egna sig åt frågans allsidiga utredning och bedömande.

Jag skall anhålla att få till det allra mesta instämma i det yttrande, som professor Wijkander hade på förmiddagen. Visserligen finnes det vissa detaljer i detsamma, som jag ej gillar, men särskildt instämmer jag med honom deruti, att flera personer måtte såsom pensionsberättigade blifva upptagna i det nya eller omarbetade förslaget.

Vidare skall jag anhålla att få uttala den önskan att, då det icke är osannolikt eller åtminstone är tänkbart, att kammaren kommer att fatta ett annat beslut än det hvartill utskottet kommit, d. v. s. något beslut på grund af de gjorda yrkandena hvad sjelfva klämman beträffar, kammaren måtte bifalla det uttalande i sista stycket af utskottets motivering, der utskottet uttalar önskvärdheten deraf, att för år 1896 måtte afsättas ett belopp af 1,400,000 kronor, att förvaltas på sätt der omnämnes, för att komma en blifvande arbetareförsäkring till godo.

För den händelse att kammaren fattar ett annat beslut, än det utskottet föreslagit, är det ju icke säkert, att det nu af mig omnämnda förslaget kommer att inrymmas i kammarens beslut, och därför ber jag särskildt få uttala den önskan, att så måtte ske.

För öfrigt skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag i det slut, hvartill utskottet kommit, nemligen att förslaget må, i form af en skrivelse, till Kongl. Maj:t återremitteras. Hvad utskottets motivering vidkommer, vill jag ej vidare inlåta mig än som nyss skett.

Herr Redelius: Många äro de anmärkningar, som under dagens lopp rigtats mot utskottet för den form, som det nu föreliggande betänkandet erhållit, och då jag inom utskottet medverkat till det resultat, att den kongl. propositionen blifvit afstyrkt, så skulle jag således för min ringa person få dela ansvaret för alla de fel, hvartill enligt många talares yttranden utskottet lärer gjort sig skyldigt i det föreliggande betänkandet.

Det oaktadt ber jag få säga, att jag tager detta ganska lugnt, då jag förnummit, att ingen enda talare, såvidt jag kunnat finna, hittills under den ganska långa diskussionen yrkat bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Alla hafva mer eller mindre *i sak* instämt med utskottet, efter att hafva först gifvit utskottet åtskilligt stryk för verkliga eller inbillade fel. Jag kan således nu yttra mig mycket kortare, än jag trodde att jag skulle blifva nödsakad till, då jag nemligen icke behöfver öka de anmärkningar, som rigtats mot Kongl. Maj:ts förslag; men då jag inom utskottet stannat vid ett afstyrkande af förslaget utan att kunna framlägga något positivt förslag, hvilket icke heller utskottet, såsom synes, gjort, men man i allmänhet ju vill hafva sina yttranden motiverade och denna fråga är så vigtig, att man enligt min uppfattning mera än någonsin kan hafva skäl att önska motiv till de beslut, man kommit till, så skall jag anhålla att få yttra några ord. Då ber jag först i det hänseendet få säga, att misstag vid beslutsfattande i en så stor fråga som denna enligt min tanke är mera ödesdigert än eljest. Gäller det en anslags- eller lagfråga och Riksdagen

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

begår ett misstag, vare sig den bifaller eller afslår ett förslag på detta område, så kan det visserligen vara ledsamt och i åtskilliga afseenden menligt, men dock icke så menligt, som om Riksdagen skulle begå ett misstag i föreliggande fall, ty detta förslag är rigtadt på sekler, och det går då icke så lätt att rätta ett misstag, sedan det är begånget. Derför bör man fara varligt och sakta fram och tillse, att man får säkert fotfäste, så att man icke ökar olägenheterna i stället för att minska dem.

Redan denna omständighet har varit åtminstone för mig bestämmande, då jag inom utskottet var med om behandlingen af ifrågasvarande förslag, och den manar till varsamhet.

Jag ber nu att få nämna några motiv i åtskilliga hänseenden. Först hvad *ändamålet* beträffar. Om detta synas ju alla vara eniga; ty ändamålet är att skydda mot nöd vid varaktig oförmåga till arbete, och hvem vill icke vara med derom? Men äfven i det afseendet böra åtskilliga grundsatsar ihågkommas utom de, som beröras i det kongl. förslaget. Vi måste nemligen erkänna såsom en första och största grundsats, att det är hvars och ens skyldighet, som kan arbeta, att försörja sig sjelf. Sjelfförsörjning är nemligen i fråga om hvars och ens ekonomiska vilkor en grundlag för hela världen; den böra också vi erkänna, och därför menar jag, att den äfven borde i detta sammanhang uttalas.

Näst denna grundsats om hvars och ens skyldighet att försörja sig sjelf kommer en andra, nemligen att vårda sig om sina närmaste, i tredje rummet kommer den öfriga medkänslan för hvar och en särskild, den allmänna menckliga barmhertighetens bidrag, och sist det allmännas.

När nemligen staten, det allmänna, finner, att den enskilde icke har förmåga att uppehålla sig sjelf och icke har någon, som tager vård om sig eller hjälper sig, och det visar sig, att icke heller den allmänna barmhertigheten och menniskokärleken är i tillfälle att till fyllest afhjelpa den för handen varande nöden och bristen, är det det allmännas tur att ingripa på ett eller annat sätt. Här har det föreslagits ett sätt att afhjelpa dylika svårigheter för sådana personer, som ej ha annat kapital än sin arbetskraft och sin arbetsduglighet, och att söka ställa så till, att, när denna förmåga sviker, dessa personer likväl måtte få sitt nödortfuga uppehälle utan att behöfva anlita den allmänna fattigvården. Derför har man kommit på den tanken att bilda en pensionsanstalt, och så långt hoppas jag att vi alla äro ense.

Men sedan kommer ett annat stycke: *huru många* skall man försöka bereda pension åt. Vid denna frågas besvarande har det visat sig, att meningarne varit i högsta grad skiljaktiga. Somliga mena — det hörde vi med styrka uttalas af herr statsrådet och chefen för civildepartementet — att det ej går an att taga med alla, som kunna vara i behof af den pensionshjälp, som vi afsett att bereda, utan blott vissa klasser, under det att andra talare före mig, liksom så många gånger eljest, framhållit, att alla, som *behöfva* en sådan pension, också böra beredas en sådan.

Särskildt från statsrådsbänken har den meningen i dag framhållits.

I detta hänseende antecknade jag ett yttrande, som jag inser vara af synnerlig vikt och betydelse, eftersom det kommit från statsrådsbanken och därför måste tillmätas större vikt, än om det kommit från annat håll. Det lydde så: "Det öfverstiger statens förmåga att försäkra alla om pension."

Ett sådant uttalande från det hållet synes mig vara mycket, mycket nedslående, ty då måste jag tänka: förhåller sig saken så, att det öfverstiger statens förmåga att försäkra alla om pension — äfven de klasser, som utskottet visar sig vilja ha med — ja, då ser jag ingen annan utväg än att förslaget måste falla, då är det enligt mitt förmenande ej värdt att lefva. Kan ej staten orka med att bereda sådana pensioner, som här afses, åt *alla* de arbetande klasserna, och räcka krafterna endast till för att bereda en dylik förmån åt en mindre del — 15 procent af rikets befolkning, 35 procent af den arbetande stammen — då är, såsom jag sade, detta förslag sitt fall värdt. Jag har dock under arbetet i utskottet och äfven eljest hyst förhoppning om, att det skulle vara möjligt att utsträcka denna försäkring till äfven andra klasser, särskildt till jordbruksbefolkningen, såsom *jordtorpare* o. d.

Det kongl. förslaget är i afseende på sin omfattning enligt mitt förmenande delvis för *vidsträckt* och delvis för *inskränkt*. Hvad den sistnämnda sidan beträffar, har jag redan berört den och vill ej vidare uppehålla mig vid densamma, men å andra sidan vågar jag som sagdt äfven påstå, att det är för vidsträckt, ty det inrymmer under försäkringen äfven sådana, som ha ända till 1,800 kronors inkomst. Hvad betyder det? Jo, om alla rikets innebyggare, som ha mindre än 1,800 kronors inkomst, skulle medtagas i försäkringen, skulle vi få med hela rikets befolkning så när som på 1 eller $\frac{1}{2}$ procent, såvida nemligen den statistik är tillförlitlig, som här föreligger, nemligen Sveriges officiella statistik, ty der står, att af hela antalet röstberättigade är det icke mer än 24,000, som ha mer än 100 fyrkar att rösta för. Denna uppgift är dock något vilseledande, ty bolag och bolags intressenter synas ej der, så att siffran väl är något högre än den här angifna. Men i alla fall är den obetydlig. Så långt har jag ej trott att man skulle kunna gå med, ty gör man det, måste man naturligtvis endast af detta skäl gifva herr statsrådet rätt och anse det omöjligt att komma något vidare på den inslagna vägen.

Medlet att nå det förut antydda målet skulle vara upptagande af *afgifter*. Härom har det talats så mycket förut, att jag ej vill öka det talet med mer än att säga, att utkräfvandet af dessa afgifter skulle bli en beskattning. Detta har dock bestridts, och det har å andra sidan påståtts, att så icke skulle vara förhållandet, men i alla händelser — man må kalla det beskattning eller ej — måste det dock finnas afgifter, afgifter, för hvilka arbetsgifvarne skulle iklåda sig ansvar vid böter och fängelse, om de förra ej liqviderades. Vill man se'n kalla denna afgift skatt eller ej, kan just göra detsamma. Jag vidhåller ändå uttrycket, ty jag kan ej se någon skilnad mellan dessa tvångsavgifter och andra tvångsavgifter. Men jag får säga, att denna skatt skulle verka högst ojemnt, och ur den synpunkten är

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oför- måga till arbete.
(Forts.)

den olämplig och äfven orättvis. Jag vill nämna ett exempel till bestyrkande af detta påstående. Tänker jag nemligen på de få, i ekonomiskt afseende lyckligt lottade i vårt land, som ha en större kontant årsinkomst utan att för nämnda inkomst behöfva idka handtverk eller industri, utan ha sin inkomst gifven — det finnas några sådana, som ha 10, ända till 20,000 kronors inkomst — så uppgår afgiften för dem, om de ha några få tjenare och tjenarinnor, till några 10 à 20-tal kr. per år, hvilket ju är en ren bagatell. Låt oss till jemförelse dermed tänka på en industriidkare, ingalunda en af det mindre slaget och icke heller en sådan, som enligt förslaget skulle få sina afgifter tillbaka, ty han skulle ju ej drabbas af dessa, utan en, som skattar för 3,000 kronors inkomst — jag känner en à två sådana — och som för att få denna inkomst måste ha en arbetsstyrka af mer än 400 man. Skulle han svara för den afgift, som förslaget ålägger honom, så skulle han betala 6,500 kr. i afgift för sina arbetare, men då han sjelf blott har 3,000 kronors inkomst, kan man lätt beräkna, huru det skulle gå. Han kan naturligtvis icke fortsätta med sin verksamhet, utan måste nedlägga densamma, och då har man gjort något, som man väl ej afsett att göra, nemligen att rycka brödet ur munnen på arbetare och arbetsgifvare och ställa dem på bar backe. Detta skulle i ett sådant fall bli följden af vår tillämnade välgerning. Jag skulle önska, att detta fall vore enstaka. Jag vet ej, om det är så; jag vet blott, att det existerar dylika fall, men de visa i alla händelser, att ifrågavarande skatt skulle verka högst ojemnt och således icke kan anses vara en rättvis beskattning.

Om bidragen från *statens* sida vill jag ej yttra mig. De skulle bli i principen olika, och staten skulle icke, menar man, behöfva råka i svårigheter därför. Det är dock icke utan, att jag har anmärkningar äfven mot denna sida af förslaget. Ty skall staten bidraga, bör den bidraga med lika mycket åt alla de försäkrade.

Ser jag på *pensionsavgifterna* och motsvarande *pensioner*, så äro de icke proportionella, utan disproportionella, nemligen till förmån för dem, som ha större inkomster och i följd deraf större pensioner, och till nackdel för de mindre inkomsttagarne. Skall det nu vara någon olikhet, så ville jag hellre se denna vara till förmån för de sämre ställda och ej för de bättre lottade.

Jag kommer sedan till den mycket omtvistade frågan om *fondbildningen*. I den frågan var det en talare — en talare på stockholmsbänken — som ironiserade icke så litet öfver utskottets motivering och hemställan och med sin framställning väckte åtskillig munterhet i kammaren. Jag tror, att det var friherre Lagerbring, som yttrade, att utskottet skrivit ett mycket märkvärdigt betänkande: först säger det, att fondbildningen är för stor och afskräckande, och sedan vill utskottet öka den, och derpå säger man sig vilja minska den. Detta ser ju märkvärdigt ut. Men, mine herrar, låter det icke förklara sig? Kan man ej få in en förnuftig mening i detta utskottets resonnement? Det säger ju, att det enligt det kongl. förslaget och de sakkunniges utredning skulle kosta bortåt 600 millioner kronor att få de klasser, som Kongl. Maj:ts förslag omfattar, försäkrade. Utskottet säger, att

det icke auser skäligt att tillstyrka, att man skulle kasta ut så mycket och göra en så påkostande uppoffring för en liten del af befolkningen. Skulle man göra något, borde *alla* klasser komma med, men då skulle äfven fondbildningen komma att uppgå till omkring en milliard. Utskottet anser, att landet ej har råd till detta, hvarför det afstyrker förslaget. Men så säger utskottet: om det låter sig göra, hemställa vi, att sådana beräkningar må uppgöras, att det visar sig, om det ej är möjligt att bringa ned fonden till lägre belopp, så att landet kan gå ut dermed. Men att landet skulle kunna bära en uppoffring af vare sig 600 millioner eller 1 milliard, har utskottet, så vidt jag funnit eller har mig bekant, ej ansett möjligt. För min del får jag säga, att det är för mycket begärdt af den generation, som närmast kommer, att den först skulle såsom hvarje annan generation sörja för sitt eget bestånd och sedan amortera den närmast föregående generationens skuld, som utgör — om man endast tager hänsyn till den intecknade skulden i fastigheterna och statens fonderade skuld — nära nog 2 milliarder kronor. Utom det, att denna generation eller möjligen en och en half generation skulle amortera denna skuldmassa och så uppehålla sig sjelf, skulle den samla en fond för den efterföljande generationen, så att denna skulle kunna få det bättre stäldt i framtiden. Jag vill ej bestrida, att det skulle vara fördelaktigt för den kommande generationen att få denna fond samlad, lika litet som jag vill bestrida herr statsrådets yttrande, då han sade, att det skulle vara önskvärdt för oss, om våra förfäder för 80 år sedan börjat samla en sådan fond, så att den nu finnes tillgänglig. Detta hade nog varit behagligare än att nu ha en skuldmassa på 2 milliarder att dragas med. Men faktum är ju, att detta ej skett och att den gångna generationen har, i stället för att göra besparingar, ådragit oss skulder. Man må förebrå den för bristande sparsamhet och man må taga det huru som helst, så är detta dock ett faktum; och jag vet ej, om det går för sig att genom ett riksdagsbeslut frambringa en annan ordning i detta hänseende. Men om det låter sig göra, skall jag gerna nedlägga min röst i urnan för detsamma, om jag nemligen derigenom kan sopa bort denna skuld och göra folket sparsamt och arbetsamt, så att det kan försörja sig sjelft och nästa generation med. Men jag tror icke på något sådant, och därför vågar jag ej vara med om ett dylikt förslag.

Hvad nu beträffar *verkningsarne* af den föreslagna pensioneringen, ha somliga sagt, att dess verkan skulle visa sig i minskad missbelåtenhet, andra tro, att detta förslags autagande skulle orsaka missnöje, och en tredje sade, att den skulle tilltäppa den förnämsta källan till missnöje. En annan åter har talat om så långt gående missbelåtenhet med förslagets verkningar, att den kunde kallas "förbittring" mot det samma. Då jag hörde dessa olika omdömen, tänkte jag, att det måste vara ett mycket märkvärdigt förslag, som kunde ha så olika verkningar; och därför måste man vara försiktig. Jag fruktar äfven, att antagandet af förslaget skulle åstadkomma missnöje; och det som för mig der vid lag är mycket betänkligt, är, att dylikt missnöje skulle yppa sig särskildt bland sådana lager af vårt folk, der man hittills *minst* sport sådant, nemligen just hos de stilla i landen, de idoge, sträf-

(Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(i'orts.)

samme jordbruksarbetarne. Jag tror för öfrigt ej, att dessa äro så klena arbetare, som en talare i går påstod, då han yttrade, att det blott är vid jultiden, som jordbruksarbetarne arbeta från solens uppgång till dess nedgång. Jag tror tvärtom, att de hålla på med arbetet till nattetid vintern igenom och att de till och med under sommaren arbeta "från solens uppgång till dess nedgång". Denna jordbruksbefolkning lever ett så stilla och förnöjsamt lif, att åtminstone jag för min del ej vill störande ingripa deri. Men jag fruktar, som sagdt, att lagen särskildt bland dem skulle kasta in en brandfackla och väcka ett missnöje till lif, som hos denna klass ännu ej finnes. Der missnöje finnes, måste vi tåla det, och från ett sådant håll ha vi icke att vänta någon tillfredsställelse, om vi antaga detta förslag. Det hafva vi hört i dag. Detta sades ju af en talare från Stockholm, i hvars anförande det hette, att äfven om staten skulle betala sina afgifter till förvaltningen, enkepensioneringen och barnuppfostringen, och arbetsgifvarne skulle betala sin andel, skulle det dock anses, som om arbetarne sjelfva skulle betala allt sammans och på detta sätt få fattigvården på sig öfverflyttad. Man skulle få höra det påstås, att förslagets antagande blott skulle innebära ett öfverflyttande på arbetarne af fattigvårdstungan från dem, som nu bära denna börda. Så låter det redan nu, men huru skulle det då icke komma att låta sedan!

Men huru förhåller det sig egentligen med den saken? Då jag hörde herr statsrådet uttala sig i denna fråga, föreföll det verkligen, som om det skulle ligga någon sanning i det nämnda påståendet. Han sade, att det skulle bli en högst betydande lindring i fattigvårdstungan, om förslaget antoges. Herr statsrådet påstod äfven, att tjenstehjon och arbetare bidra med ojemförligt största antalet till fattigvårdsstaten, samt hänvisade i det afseendet till sid. 29 i betänkandet. Jag ber eder, mine herrar, fästa ögonen på detta ställe, medan jag slår upp Sveriges officiella statistik för att se, hvad den säger i den här saken. Varen så goda och läsen sid. 29 och de siffror, som der stå rörande arbetare och tjenstehjon, och under tiden skall jag slå upp sammandraget af den officiella statistiken sid. 25, som handlar om fattigvården i riket. Der står, att fattigvården under åren 1889—1893 har varit bestridd så, att ett antal af tillsammans 252,000 personer erhållit fattigunderstöd. Af dessa var det först 30,471 barn under 15 år, som voro utackorderade på fattigvårdsamhällenas bekostnad, samt dertill 70,000 barn till föräldrar, som åtnjuta fattigvård. Detta gör mer än 100,000 barn, och detta är således den ojemförligt största siffran.

I andra rummet komma väl då *arbetarne*, kan man tänka. Nej, der komma enkor och fränskilda hustrur, som utgöra ett antal af 47,575 personer. Dessa två grupper utgöra tillsammans $\frac{2}{3}$ af hela antalet.

Sedan komma visserligen ogifta mankön och ogifta qvinkön med tillsammans 45,000 personer, nemligen 14,000 män och 31,000 qvinnor. Det står ej här, om det är drängar eller pigor, som man menar. Men jag vill påpeka, att i kyrkoböckerna bruka vi prester på vederbörandes egen begäran och enligt allmänt gängse sed skriva en ogift man

såsom dräng, äfven om han ej tjent på 30 år, och en ogift qvinna såsom piga, äfven om hon ej mer än några år i sin barndom varit i tjenst. Detta förklarar, hvarför "drängar" och "pigor" få så höga siffror i fattigvårdsstatistiken.

Det samma gäller äfven uttrycket "arbetare" i förhållande till hemmansegare och andra. T. ex. 1894 hände det ledsamma med en hemmansegare, som egde ett halft mantal, att han för år 1895 blef skrifven såsom arbetare och ordinarie fattighjon, men naturligtvis icke såsom hemmansegare. Detta visar, att den nämnda talarens påstående ej håller streck.

Och dessutom finnas andra faktorer, som man kunde vara frestad att omtala — för att icke uppehålla tiden vill jag dock ej göra det — och som visa, att om det genom förslagets antagande skulle bli en lindring i fattigvårdstungan, skulle denna lindring dock bli helt obetydlig, så att i det hänseendet behöfva vi ej lägga synnerlig vikt vid det föreliggande förslaget.

Så har jag några ord att säga om *förvaltningen*. Det har sagts från trovärdigt håll, att de nämnder, som det kongl. förslaget talar om, skulle vara — om jag hörde rätt — de bästa möjliga. Ja, då tänker jag, mine herrar, att äro dessa nämnder de bästa möjliga, må Gud bevara oss för dem, som äro sämre!

Jag tror om dessa nämnder, att de ej kunna fullgöra sina uppgifter, och detta i synnerhet af det skälet, att de ej skulle ha någon *längd* att gå efter. Dessa nämnder skulle då blott komma att hålla sina sammanträden och föra ett diarium eller ett s. k. register, men de skulle ej hafva några längder, hvaraf man kunde få veta, hvilka som äro försäkrade, hvilka som äro arbetsgifvare och huru mycket hvar och en har inbetalt. Dylika saker skulle man ej få reda på annat än af de böcker, som arbetarne måste ha. Dessa böcker kunna nog vara bra — om man nemligen har dem i behåll. Men dylika längder måste fordras såsom ett oeftergiftigt vilkor för att lagen skall kunna bli verksam, och för att man skall kunna kontrollera och följa med och öferskåda försäkringen, och jag kan ej se någon utväg att undgå ett dylikt ordentligt register, som upptager alla de försäkrade. Men jag vill tillägga, att jag inser, att på det sättet blir administrationen ganska dyrbar. Jag instämmer i det hänseendet med min granne, som påstod, att förvaltningen skulle komma att kosta millioner. Jag tror, mig hafva hört, att dessa kostnader i Tyskland för närvarande uppgå till 5 millioner mark. Jag kan naturligtvis ej säga, till hvilket belopp de skulle komma att uppgå i Sverige, men att de ej skulle bli så billiga, som det utlofvats i den kongl. propositionen, är min lifliga öfvertygelse.

Nu kan man säga: detta tal är ju negativt, nedrivande och förstörande. Ja, jag kan ej neka till att det på visst sätt är så. Jag vet det mycket väl, och jag har med vett och vilja uppträdt på sätt jag gjort. Vilja herrarne klandra mig därför, så gören det gerna för mig; jag kommer att taga det lugnt.

Jag anser nemligen, att det är bättre att ej hafva någon lag alls på detta område, än en lag sådan som den nu föreslagna.

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Men det hindrar ej att erkänna, att det fins åtskilligt godt och bra i förslaget, men det tjenar ej något till att tala derom, då jag ej kan vara med om förslaget i dess helhet. Det är som sagt onödigt att tala om dessa sidor hos förslaget, och jag slutar med samma yrkande, som jag hade i utskottet, nemligen på rent afslag.

Men har ni då ej något positivt förslag att framlägga? torde någon fråga.

Om det verkligen är värdt att framkomma med ett sådant, vet jag ej, men kanske är det skäl att göra det ändå för den händelse, att någon skulle finna en smula förnuft deri. Detta mitt förslag utgör en sammankoppling af obligatorisk och frivillig försäkring, men i mitt förslag vill jag gå tillbaka så långt möjligt är, d. v. s. ända till barn- domen och säga: låt oss insätta för hvarje barn en lämplig summa, som kan afkasta så mycket, att barnet, om det lefver till 55 år, kan få en lifränta på 100 kronor. Det har sagts, men det har jag ej kunnat kontrollera, att 20 kronor skulle vara tillräckligt för ändamålet, om detta belopp insattes under det första lefnadsåret. Är det sant, synes det vara skäl att taga i öfvervägande, om man ej skulle kunna göra på det sättet. Af statistiken har jag sett, att det under senare åren i Sverige födes 129—135,000 barn per år. Af dessa dö 14,000 under första lefnadsåret, och det återstår således 120,000 som öfverleva första året. Om för hvart och ett af dessa skulle insättas 20 kronor, blefve det en summa af 2,400,000 kronor. Detta är ju en vacker siffra, men dock mindre än hvad som skulle erfordras för ändamålet euligt nu föreliggande förslag. Om dertill bestämdes, att af denna insats skulle alla, som ha minst 1,800 kronors inkomst, betala hvar och en för sina barn, de som ha från 1,800 ned till 1,200 kronor i inkomst skulle betala $\frac{2}{3}$ och de, som ha från 1,200 ned till 800, skulle betala $\frac{1}{2}$ af afgiften, och de, som ej ha så mycket och ej erlægga bevilling, skulle få afgiften bestridd till $\frac{1}{2}$ af kommunen och till $\frac{1}{2}$ af staten, så blefve det ännu billigare, hvarjemte *alla* blefvo pensionerade. Man kunde ytterligare göra den inskränkingen till förmån för småfolket, att man bestämde, att den, som hade viss inkomst, taxerad t. ex. till 2—3 eller 4 tusen kronor, skulle afstå sin pension till förmån för de sämre lottade. Man skulle sedan på denna allmänna basis kunna gå ännu längre med obligatorisk försäkring och stadga, att för alla *tjenstehjon*, d. v. s. de, som verkligen tagit årstjenst, skulle vid årets slut insättas 10 kronor i 20 års tid. Det synes mig, att på dessa personer skulle kunna tillämpas en del bestämmelser i det föreliggande förslaget, hvarigenom deras pension skulle kunna ökas, och uppoffringen härför blefve ej känbar. Man kunde sedan lemna det fritt för så väl dessa som alla andra att göra större insättningar, och på det sättet finge man bifogad en frivillig försäkring, något som äfven är omnämndt i det kongl. förslaget och af utskottet vidrördt.

Om detta förslag är värdt att uppmärksammas, lemna jag derhän. Jag kan naturligtvis ej göra något yrkande om bifall till detsamma, utan jag slutar med yrkande om rent afslag.

Häruti instämde herrar *Bengtsson* i Gullåkra och *Peterson* i Hasselstad.

Herr Grundell: Jag har för min ringa del sökt efter förmåga klargöra för mig denna svåra fråga om arbetareförsäkring.

Sjelfva grundtanken i förslaget, eller att genom bidrag af arbetsgifvare och arbetstagare samt äfven genom understöd af staten söka bereda åt de mindre bemedlade i samhället en någorlunda tryggad existens, då de af en eller annan anledning blifva urståndsatta att sjelfva försörja sig, den tanken har för mig varit mycket tilltalande. Äfven den bestämmelsen i lagförslaget, att försäkringen bör vara obligatorisk, har jag betraktat såsom en förtjenst, ty, om så icke blir händelsen, torde väl i de flesta fall endast en del välvilliga arbetsgifvare och en del på framtiden tänkande arbetare komma att ingå i försäkringsanstalten, och då vore ju syftet med densamma väsentligen förfeladt. Så vidt jag kan förstå, föreligger det här icke blott en stor ekonomisk fråga, utan äfven en stor humanitetsfråga, som staten icke kan undandraga sig att kraftigt taga om hand. Från vissa håll har man sökt vrida hela frågan på sned och framhållit den såsom en ren fattigvårdsfråga, och det en sådan i dess mest motbjudande och förhatliga form. Jag såg af ett tidningsreferat för några dagar sedan, att på ett möte här i hufvudstaden åtskilliga talare hade yttrat, att de ej ansågo sig hafva skäl att beklaga, om regeringens förslag fölle, ty detta förslag innebure endast, att de blifvande fattighjonerna sjelfva finge betala sin fattigförsörjuing. Sådana uttalanden hafva för mig ingen betydelse. Ty, äfven om det vore sant, hvilket jag bestrider, att försäkringsbördan hufvudsakligen blefve lagd på arbetarne, och att de således sjelfva till det mesta finge bereda sig den hjälp på ålderdomen, hvarmed kommunernas fattigvårds-tunga lindrades, så borde väl icke arbetarne och deras verkliga vänner misstycka, att denna hjälp komme dem till del såsom en frukt af deras egna ansträngningar och icke i den förödmjukande formen af fattig-understöd. Det är ju denna lags hufvudsyfte att från en stor del af vårt folk afvärja faran att blifva fattighjon. Och det synes mig, att man, oberoende af skilda åsichter i andra frågor, borde kunna enas i sträfvan mot detta mål. Här gäller väl ändå att söka afhjelpa missförhållanden, som icke kunna kvarstå utan skada för samhället. Jag tror, att de i ekonomiskt afseende mera lyckligt lottade ofta förbise, huru tungt det för den utslitne arbetaren kännes att nödgas anlita den legala fattigvården. Får han blott tak öfver hufvudet och nödortrig föda, tycker mängen, att han intet mer kan önska eller begära. Det beroende af andras understöd, som man sjelf fruktar såsom en olycka, tänker man med största jemmod skola kunna bäras af andra, när de komma i betryck. Jag har dock bland fattiga sett en helt annan uppfattning göra sig gällande. Det har ej gått ur mitt minne, hvad jag för några år sedan fick bevittna, att en fattig statkarl, som fått sig erbjuden plats å en rätt väl inrättad fattiggård, i det längsta satt kvar i sin fallfärdiga stuga och ej begaf sig derifrån, förrän taket hotade att störta in öfver honom.

Och ett annat exempel: En gammal fiskare, som blifvit intagen å samma fattiggård, gick derifrån till sin jordkula, som han uppfört vid stranden, långt från människoboningar, och dog der, utan att någon visste derom eller kunde komma honom till hjälp. Men hvarför gjorde

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oför-måga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktigt oför- måga till arbete.
(Forts.)

de så? De ville hellre hafva litet oberoende *med* brist än beroende *utan* känbar brist.

Jag har icke förbisett, att viktiga anmärkningar mot detta förslag blifvit gjorda af utskottet, och ej heller, att sådana med mycken kraft och klarhet blifvit framhållna under den diskussion, som i dag pågått. Jag har också för min del känt mig tveksam gent emot dessa anmärkningar. Men å andra sidan har jag hört såväl herr civilministern som åtskilliga andra talare vederlägga många af de gjorda anmärkningarne. Jag skall nu icke, herr talman, såsom jag eljest skulle hafva varit benägen, yrka bifall till Kongl. Maj:ts förslag, då jag inser, att det icke har utsigt att nu vinna framgång, utan ber i stället att få instämma i det af herr Ekenman på förmiddagen gjorda yrkandet.

Herr Darin: Då jag hyser ett varmt intresse för den stora och ädla tanken att genom försäkring, således genom en åtgärd af förtänksamhet, medverka till beredande af en nödtorftig bergning åt arbetets invalider samt deras hustrur och barn, så ber jag att i några få ord få gifva uttryck åt detta mitt intresse.

Jag är lifligt öfvertygad derom, att de grundvalar, nemligen invaliditet och försäkringstvång, hvarpå det kongl. förslaget hvilar, äro de rätta. Emellertid hafva såväl inom utskottet som också utanför detsamma mycket beaktansvärda anmärkningar blifvit framställda mot förslaget. Bland dem har jag särskildt fäst mig vid den, som afser begränsningen af de försäkrade, hvarigenom åtskilliga grupper af personer, hvilka lefva under enahanda vilkor som de, för hvilka försäkringen skulle afses, blefve från försäkring uteslutna.

Vidare hyser jag betänkligheter beträffande den höga räntefoten och den kolossala fondbildningen.

Slutligen anser jag, i likhet med utskottet, att det vore högligen önskligt, om den frivilliga försäkringen i anslutning till den obligatoriska blefve mera tillgodosedd och uppmuntrad, än hvad fallet är i det nu föreliggande förslaget.

Då det nu icke lär vara att förvänta, att Kongl. Maj:ts förslag i dess föreliggande form vinner Riksdagens bifall, så skall jag tillåta mig uttala den förhoppningen, att å ena sidan Kongl. Maj:t icke måtte förtröttas i sitt bemödande att genom ytterligare beredning främja detta så viktiga ärende, och att å andra sidan icke Riksdagen, under fruktlös förväntan på en fullt tillfredsställande lösning a priori af en fråga, som mer än de flesta torde nödvändiggör erfarenhetens lärdomar, måtte allt för länge tveka att öfvergå från ord till handling.

Herr talman! Jag skall i frågans närvarande läge icke göra något yrkande.

Herr Boëthius: Efter de många anmärkningar, som af åtskilliga talare blifvit framställda mot det föreliggande utskottsbetänkandet, kan det verkligen kännas mindre tilltalande att öka angriparnes rad. Men den tveksamhet, jag i detta hänseende känt, har dock i viss mån försvunnit efter det anförande, jag nyss fick höra af den sista försvararen af utskottets betänkande, hvilken förklarade, att utskottet icke synnerligen

lade dessa anmärkingar vid sig, då utskottet i alla fall hade den stora tillfredsställelsen, att ingen talare yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag. Således, motiven dem må man gerna angripa, blott Kongl. Maj:ts förslag blir dödadt. Den ärade talaren visade också, att detta var hans upprigtiga mening genom att yrka rent afslag. Men det vill nästan förefalla mig, som om den ärade talaren härigenom gaf ett uttryck för utskottets uppfattning i allmänhet, hvilken just tyckes var den: motiven äro icke så mycket hufvudsak, det viktigaste är, att förslaget faller. Under sådana förhållanden kan jag emellertid med mera lugn våga mig på att angripa utskottets motiv, äfven jag.

Jag får då först tillkännagifva, att jag sällan känt en sådan missräkning vid genomläsandet af ett utskottsbetänkande, som jag erfor, då jag läste det nu föreliggande betänkandet, och detta därför att den fråga, som deri afhandlas, är så oändligt vigtig.

Man talar i vår tid så mycket om den sociala frågan; man kanske öfverdrifver dervid något, ty hvarje tid har nog sin sociala fråga. Hvarje förgången tid har haft den och hvarje kommande får den. Detta beror på den strid om mitt och ditt, som alltid måste finnas i världen, och derpå att nya samhällsklasser tränga sig fram. Men i hög grad är dock den sociala frågan vigtig för vår tid. Det kommer sig af de jäsningsämnen, som äro lagda i de moderna folkens samveten genom kristendomens grundsats om broderskap, en grundsats, som hindrar de mera lyckligt lottade samhällsklasserna att vara nöjda med sin lott, blott de sjelfva hafva det bra — äro beati possidentes — och att icke tänka på sina mindre lyckligt lottade bröder, såsom forntidens folk gjorde. I vår tid är det en ny klass — kroppsarbetarnes klass — som söker tränga sig fram. I deras anspråk finnas utan tvifvel många öfverdrifter, många utopier, och de komma med kraf, som icke öfverensstämma med de ekonomiska lagar, som styra världen. Men de hafva äfven åtskilliga anspråk, som äro fullt berättigade, och framför allt är detta fallet med eu orsak till deras missmod öfver sin ställning, den nemligen att det så många gånger för hederliga och dugliga arbetare icke finnes någon annan utsigt för ålderdomen än att blifva nådehjon.

En talare, som före mig hade ordet, anförde rörande exempel på, huru fattiga menniskor fördraga den största brist och de största umbäranden hellre än att falla fattigvården till last. Jag kan då icke förstå, huru man kan, såsom herr Redelius, påstå, att icke någon missstämning i detta hänseende förefinnes hos våra jordbruksarbetare. Jag har visserligen icke farit omkring i hela vårt land, men nog har jag sett många ställen, der just dessa statkarlar med oro tänkt på framtiden och känt sin lott mycket bitter. Jag tror därför, att det vore en sak, som väl förtjenade Riksdagens uppmärksamhet och som icke minst skulle gagna arbetsgifvarne, att söka bereda denna klass en annan utsigt för ålderdomen än den, som nu oftast återstår den, nemligen att falla fattigvården till last. Nu har det kongl. förslaget kommit med en möjlighet att för en mycket stor del af de arbetande klasserna bereda icke en fullt bekymmerfri ålderdom, men dock en hjälp att

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till
lag angående
försäkring för
beredande af
pension vid
varaktig oför-
maga till
arbete.
(Forts.)

kunna stå på egna fötter vid olycksfall, sjukdom eller ålderdom. Och detta förslag innehåller — det erkännes både inom och utom vårt land — mycket förtjenstfulla saker. Hvad har då utskottet gjort? Jo, det har icke tagit någon hänsyn till dessa förtjenster; det har kommit med en kritik, som jag vågar påstå ofta är ganska lättvindig, och det har framkastat nya förslag, som knappast kunna betecknas såsom något annat än hugskott. En talangfull försvarare af utskottets utlåtande uppträdde mot Kongl. Maj:ts förslag och sade, att ordet försäkring är ett ord, som vunnit insteg hos oss, och därför har man icke tänkt sig något annat sätt för frågans lösning. Ja, men detta är dock ett sätt, som blifvit någorlunda pröfvadt och visat sig leda till ett ganska godt resultat, men det förslag, som han i stället framkastade, det är ganska opröfvadt, så vidt jag vet. Utskottets motivering afser sålunda enligt mitt förmenande blott ett sönderrifvande af förslaget, och det positiva i utskottets utlåtande, det är blott, såsom en talare förut uttryckt sig, en skimrande såpbubbla, som lemnar intet i behåll. Jo, möjligen missnöje hos de klasser, som verkligen hoppas något af detta förslag, men nu finna sig besvikna, och missnöje hos de klasser, hvilka detta förslag gör förespeglingar, som icke sedan kunna uppfyllas.

Jag skall nu tillåta mig att granska några anmärkingar mot Kongl. Maj:ts förslag, hvilka framställdes särskildt af den förste talar-aren, som försvarade utskottets utlåtande. Han sade först: vi kunna icke taga detta kongl. förslag, ty det hjälper icke *alla* våra arbetare. Ja, det är en gammal historia: det bästa är det godas fiende; man kan icke få allt, därför skall man icke taga någonting. Men vore det icke skäl i att försöka hjälpa åtminstone en stor del af vår arbetare-befolkning till en mer betryggad framtid? För öfrigt anser jag för min del den inskränkning, som Kongl. Maj:t i detta fall gjort, vara berättigad. Det har i utskottets motivering gjorts antydning om och i dag har här talats om socialistiska tendenser i Kongl. Maj:ts förslag.

Hvad menas då med detta ord socialism? Det torde vara bäst att göra detta något så när klart för sig. Jo, med socialism menas, att staten är den enda arbetsgifvaren, och folket eller alla statens medlemmar äro arbetstagare. Det nuvarande samhället åter hvilat på den principen, att i allmänhet med afseende på industrien den enskilde får vara arbetsgifvare åt enskilde. Är det nu så, att staten skall vara arbetsgifvare åt alla, då har staten också skyldighet att sörja för alla sina arbetare. Men har den enskilde rätt att vara arbetsgifvare och draga fördel af andras arbete, då har också denne enskilde vissa skyldigheter mot dem, hvilka han användt i sin tjänst. De, som vilja kasta hela omsorgen om arbetarne på staten, de resonera så här: den enskilde han får använda arbetaren till sin nytta, men något ansvar har han icke, det skall staten allenast hafva. Blir det emellertid så, att staten ensam skall hafva ansvaret för arbetarne, då kan det också ganska lätt hända, att man går derhän, att staten ensam får använda dem, och då är man inne på socialism, och detta vore enligt mitt förmenande en stor olycka, ty det skulle säkerligen förlama folkets industriella verksamhet. Vår svenska lagstiftning har emellertid icke denna uppfattning om pligternas fördelning; vår svenska lagstiftning den slår fast, att arbets-

gifvaren har en viss skyldighet gent emot sina arbetare, och att det icke blott är staten och kommunen, som hafva att sörja för deras underhåll. Vår legostadga säger i § 7: "Husbonde må ej förskjuta det tjenstehjon, som oafbrutet hos honom troget och väl tjent ifrån sitt trettionde år och till dess det för ålderdom kommit i den belägenhet, att ingen med dess tjenst kan vara belåten, utan drage husbonde försorg, att sådant berömvärdt tjenstehjon till sin död har skälig utkomst och skötsel, mot den betjening, det kan uträtta." Och fattigvårdsstadgan säger: "För försörjning af tjenstehjon, statfolk samt fabriks-, handtverks-, bruks- eller grufarbetare äfvensom af deras hustrur och hemmavarande minderåriga barn skall, under den tid arbetsaftalet gäller, husbonde ansvara, så att de ej falla fattigvården till last." Och vidare i en annan paragraf: "Idkas vid fabriks-, bruks- eller grufve-egendom inom fattigvårdssambälle å landet rörelse af den utsträckning, att dervid begagnas ett större antal arbetare, som utgöra egna matlag", o. s. v., är egendomsinnehafvaren pligtig att utgifva särskildt tillskott för fattigvårdens bestridande. Sålunda har arbetsgifvaren redan enligt svensk lag vissa skyldigheter mot sina arbetare. På detta är det nu, som det kongl. förslaget tagit fasta för att derigenom kunna åvägbringa en pensionering af arbetare, hvilken icke hvilat på socialistisk grund, utan på grundvalen af arbetsgifvarens pligt i förening med sjelfförsörjning, dock så, att staten dervid uppträder stödjande. Deremot, de herrar, som vilja hafva en allmän pensionering, ombestyrd af staten, de gå i en mera socialistisk riktning, än det kongl. förslaget afser.

Hvad nu angår de arbetareklasser, som i det kongl. förslaget äro uteslutna från pensionering, så är det icke heller så farligt beträffande vissa af dem, ty såsom redan i dag blifvit påpekadt, hafva torparne, innan de blifvit torpare, i regel varit försäkringspligtige och sålunda beredt sig en viss pension. Samma förhållande gäller äfven med afseende på en mängd små sjelfförsörjare, och kan åtminstone gälla för en del hemmansegare, hvilka, innan de tillträdde hemmanet, varit i tjenst hos sina föräldrar. Det beror nemligen endast på dem sjelfva att låta skriva sig såsom varande i tjenst hos föräldrarne, innan de öfvertaga hemmanet, och då äro de i stånd att skaffa sig pension. Beträffande de lösa arbetarne är det en annan sak. Men ställer man sig på den grundsats, att det här icke är fråga endast om statsunderstöd, utan äfven om sjelfhjelp af arbetsgifvare och arbetare, så finnes väl icke någon möjlighet att hjälpa dem på detta sätt. De få då betraktas såsom andra sjelfförsörjare, hvilka få stå sin egen risk. Det kan ju för öfrigt också hända, att en arbetsgifvare kommer i nöd. Men finna de lösa arbetarne, att den anordning, som här är i fråga, innebär en förmån för dem, så är det mycket troligt, att många af dessa hittills varande lösa arbetare organisera sig så, att äfven de kunna anses vara arbetstagare, t. ex. genom att ställa sig under en förman eller dylikt.

Jag förstår nog, att arbetsgifvarne kunna vara missnöjda med, att de nödgas deltaga i kostnaderna för arbetarnes pensionering. Men jag tror, att arbetsgifvarne aldrig kunna komma ifrån det. I andra

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig öfvermåga till arbete.
(Forts.)

land, der man infört dylika institutioner, hafva arbetsgifvarne aldrig kommit undan, och af alla förslag, som blifvit framlagda beträffande denna sak, är detta enligt mitt förmenande det för arbetsgifvarne lindrigaste. Afgiften skulle gå till ungefär en procent af hvad arbetsgifvaren betalar i lön åt sina arbetare. I Tyskland får arbetsgifvaren betala 4 procent af lönen, och på andra ställen går afgiften endast för olycksfallsförsäkring till ungefär samma belopp, som här är i fråga. Men hvad är arbetaren hjälpt med olycksfallsförsäkring? Han behöfver ännu mera ålderdoms- och sjukdomsförsäkring. Under sådana förhållanden kan jag icke finna annat än ytterst beklagligt, att man nu vill rivva sönder det verkligt goda, som detta förslag innebär, endast därför att icke alla genast kunna få del af denna försäkring.

Jag skall nu tillåta mig yttra några ord angående fondfrågan och angående det, som skulle vara det positiva i utskottets förslag. Det tyckes af diskussionen framgå, att det dunkla talets kärna skulle vara en visserligen obligatorisk försäkring, men med liten fondbildning och i följd deraf små pensionsbelopp. Men dessa skulle kompletteras genom en frivillig försäkring från arbetarnes sida.

Den ärade representant från Göteborg, som är ledamot af utskottet, talade några vackra ord om att utsigten till en något så när betryggad framtid för arbetaren är en sporre till sparsamhet. I utskottets betänkande har man emellertid framställt det så, som om Kongl. Maj:ts förslag skulle verka alldeles demoraliserande. Meningen synes då icke kunna vara annat än den, att dessa pensioner, som enligt Kongl. Maj:ts förslag skulle utdelas, äro så stora, att arbetaren icke alls behöfver vidare tänka på sin framtid. Men, mine herrar, kan någon verkligen tro detta? Herr Berg på stockholmsbänken har för öfrigt redan vederlagt detta påstående. Men dessa pensioner äro dock så stora, att det kanske kan löna sig för arbetaren att bjuda till. Detta tror jag deremot icke fallet skulle blifva med de af utskottet tillämnade pensionerna.

Så kommer det i mina ögon besynnerligaste i utskottets och dess försvarares resonnement. Man säger så: "Vi få icke bilda en så stor fond, ty då skulle vi draga penningar från näringarne, utan vi skola hafva en liten fond. I stället skola vi anordna en frivillig arbetareförsäkring, och till denna skola vi gifva statsunderstöd, så att de försäkrade slippa betala förvaltningskostnaderna." Denna frivilliga arbetareförsäkringsanstalt, skall icke den också draga in kapital? Om den verkligen skall göra någon nytta, komma icke då kapitalen att samlas der, och inträffar då icke alldeles samma fondbildning? Eller är det blott eu fond, tillkommen genom tvång, som verkar skadligt på landet? Upphäfvas dessa skadliga verkningar, så snart penningarne kommit in på frivillighetens väg? Ja, detta öfverstiger min logik. Men i fall man tror, att det icke blifver något af med denna frivilliga försäkring, då håller detta resonnement streck. Då synes dock hvad man härmed förespeglat arbetarne egentligen blott hafva varit en såpbubbla.

Här vore ännu mycket mera att säga, men jag skall icke för

länge trötta kammaren. Det är dock en sak, som jag icke kan underlåta att något fästa mig vid.

Herr Redelius motsatte sig detta förslag, därför att det skulle innebära, att den nuvarande generationen finge bära en kommande generations bördor. Mine herrar! Svenska folket har nyligen med sällspord enighet begått minnet af den store Gustaf II Adolf och hans folk, detta folk, som med honom led, blödde, svalt. Och hvarför hafva vi begått detta minne? Jo, därför att det var "det folk, som våra bördor bar". Skulle vi nu, sedan minnesfestens jubel för icke länge sedan förklingat, komma och säga: "Det der skulle lägga på oss bördor till nytta för framtiden, det skola vi akta oss för, det ha vi ingen nytta af". Den sak, som här är å bane, är verkligen så stor, att den är värd, att den nuvarande generationen för densamma åtager sig bördor; ty här gäller det att tillstoppa en af de mest berättigade anledningarne till misstämning hos stora klasser af vårt folk, och detta kan icke ske, utan att den ena generationen dervid hjälper den andra. Någon gång måste början göras, och den generation, som börjar, får då åtaga sig svårare bördor. Vi, mine herrar, vi ha från våra förfäder fått så mycket godt i arf, så att *kunna* vi på detta sätt gifva ett verkligen godt arf åt de efterkommande, så få vi också försöka att bära dessa bördor.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, är det klart, att jag helst skulle hafva önskat den kongl. propositionens framgång, om der också finnas saker, som icke äro fullt tillfredsställande. Men denna fråga är så svår, att man icke kan på en gång komma till ett fullt klart resultat. Dertill fordras erfarenhet, och på den grunden hade det varit godt att få börja. Vi hafva ganska lång tid på oss, innan lagen fullständigt komme att tillämpas. Jag förstår dock, att saken är så svår, att Riksdagen därför *kan* vilja gå betänksamt till väga, och därför skall jag också göra utskottet den glädjen att icke yrka bifall till Kongl. Maj:ts proposition. Jag skulle kunna yrka bifall lika gerna till herr Bergs som till herr Ekenmans förslag. Herr Ekenmans yrkande har det formella emot sig, att det ter sig, så att säga, som en bordläggning från en riksdag till en annan, hvilket kanske icke är så egentligt. Men jag tror, att herr Ekenmans förslag har större utsigt att gå igenom i Första Kammaren, och jag tror det vara af stor vikt, att kamrarna i denna fråga fatta enstämmiga beslut. Jag skall därför tillåta mig att yrka bifall till herr Ekenmans förslag.

Herr Ekenman: Herr talman, mine herrar! Jag har begärt ordet med anledning af åtskilliga yttranden, som fälles af en talare under förmiddagens debatt. Jag skall emellertid icke ingå i något utförligt bemötande af hans anförande, emedan detta vore att rekapitulera åtskilligt af hvad som redan är sagdt. Någon utförligare replikbehandling torde därför näppeligen behövas, men ett och annat ber jag dock att få inlåta mig på.

En talare på göteborgsbänken vände sig särskildt till mig och uttryckte sin förvåning deröfver, att, såsom han behagade uttrycka sig, en så erfaren riksdagsman kunde framställa ett sådant förslag som det,

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmjaga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

hvarmed jag avslutade mitt då afgifna anförande. Sedan hafva dock åtskilliga vida mer erfarna riksdagsmän än jag både i denna och i Första Kammaren afgifvit enahanda förslag som jag, och har måhända härigenom den ärade talarens förväning något litet stillats. Men i allt fall skall jag be att med anledning af hans yttrande få uttala mig med den klarhet och tydlighet, såvidt jag förstår, som bör kunna tillfredsställa en hvar, ehuru måhända talaren, att döma af utskottets motivering, icke har samma uppfattning som jag af det klara och tydliga.

Skälet, hvarför jag vågade framkomma med mitt förslag, som är exceptionelt — jag medgifver det — är den exceptionella behandling, som detta särskilda utskotts majoritet har tillåtit sig att lemna det föreliggande förslaget. Icke endast jag, utan nästan alla talare, som motsatt sig utskottets hemställan, ha ock påvisat, huru inkonseqvent och besynnerligt utskottet gått till väga och huru sväfvande dess uttalanden äro. Jag hoppas, att herrarne ha funnit, att det näppeligen förekommer någon enda punkt i utskottets hela betänkande, der ett klart och tydligt uttalande göres. Detta är icke någon sådan utredning, som Riksdagen pretenderar i stora och viktiga frågor, utan det är snarare en förvirring af det hela. Under sådana exceptionella förhållanden torde det vara mycket obilligt att begära, att Riksdagen på grund af denna utredning, som utskottet sålunda säger sig hafva lemnat, fattar beslut i ämnet. Detta exceptionella förfarande måste mötas af en exceptionel åtgärd — jag medgifver gerna, att den är exceptionel. Men den är därför icke oriktig, denna åtgärd att begära, att frågan åter må föreläggas Riksdagen. I vår grundlag är icke medgifven rättigheten att från en riksdag till en följande uppskjuta behandlingen af en viktig fråga, som har så stor omfattning, att man i följd af denna och andra omständigheter anser sig icke kunna genast företaga den till afgörande. Det har då icke tinnits någon annan utväg än att — hvilket fullkomligt öfverensstämmer med grundlagen — i skrifvelse hos Kongl. Maj:t begära, att förslaget må å nyo förekomma till Riksdagens behandling, antingen i sådant skick det redan föreligger eller med de förändringar, som Kongl. Maj:t kan finna lämpligt att vidtaga.

En talare på hallandsbänken apostroferade särskildt detta tillvägagående såsom inkonseqvent. Jag vädjar till kammaren, huruvida det är inkonseqvent, att, när man lifligt vill en sak och finner att den icke kan göras i dag, man föredrager ett uppskof tills i morgon framför att låta den gå sönder i dag. Jag har den uppfattningen, att sådant icke är inkonseqvent, utan att det är klokt och riktigt. — För öfrigt var det något egendomligt att höra denne talare tala om inkonseqvens. Han yttrade här under sitt anförande, såsom jag har antecknat efter den stenografiska uppteckningen: "Utskottet har icke ansett sig kunna tillstyrka det föreliggande kongl. förslaget till antagande af Riksdagen, men utskottet har uttalat sitt erkännande af det kongl. förslagets obestridda förtjenster och sitt gillande af förslagets hufvudprinciper, nemligen invaliditetspensioneringen och den obligatoriska försäkringen."

Nu är emellertid förhållandet det, att vid behandling af frågan om den obligatoriska grunden för försäkringen anställdes inom utskottets votering, och den obligatoriska försäkringsgrunden, som är fastställd uti förslagens 1 §, afslogs der med 8 röster mot 6. Jag tillåter mig fråga den ärade talaren, på hvilken sida han då var? Om han, såsom jag har full anledning att antaga, tillhörde de 8, inträffar det, som mig synes, egendomliga förhållandet, att han inom utskottet voterat mot den obligatoriska försäkringsgrunden, men säger sig i betänkandet hafva skrivit för densamma och har talat för densamma. Sådan konsekvens, mine herrar, få vi från det hållet.

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktigt öfrmyga till arbete. (Forts.)

Herr Collander: Herr talman, mine herrar! En ärad talare på stockholmsbänken yttrade under förmiddagen, om jag icke missuppfattade honom, att då han genomläste utskottets motivering för dess yrkande, påminde det om den bekanta satsen, att "orden äro till för att dölja tankarne", här nemligen den tanken, att man ville på något lämpligt sätt komma från en besvärlig sak. När jag hörde detta, ansåg jag mig icke kunna dela denna uppfattning, därför att jag gerna älskar tro, att utskottet haft allvar med sin mening, att frågan bör lösas och att den bör lösas snart, så mycket mera som utskottet förordar, att, då till behandling förekommer frågan om att till en pensionsfond afsätta de af Kongl. Maj:t föreslagna 1,400,000 kronor, detta bör ske, vare sig Riksdagen nu bifaller pensioneringslagen eller ej. Men då i afton en medlem af utskottet, hvilken icke låtit anteckna sig som reservant, uppträd med yrkande om bestämdt afslag, synes det mig på grund af hvad jag för öfrigt kunnat finna, som om den nämnde talaren på stockholmsbänken hade rätt deri, att utskottets hemställan borde anses som ett maskerad afslag. Det är åtminstone *en* sak, som är alldeles tydlig och som också af en ärad talare på upsalabänken framhållits, nemligen att utskottets motivering gifver det intrycket, att det bekräftar den gamla erfarenhetssatsen, att det bästa är fiende till det goda.

Man kan sannerligen icke tänka att i en sådan fråga som den här föreliggande söka till att, så att säga, famna hela dess räckvidd, när man skall sätta den i scen. Man måste begränsa sig i det här fallet.

Här nämndes såsom det största skälet mot bifall till Kongl. Maj:ts förslag, att det icke omfattar alla samhällsklasser, som borde vara lika berättigade till en sådan pension, och att det icke är rätt af staten, då den går att lemna hjälp, att utesluta vissa klasser. Jag hemställer till eder, mine herrar, huruvida icke staten vid flera andra tillfällen handlat i en annan riktning. Icke har staten undandragit sig att t. ex. börja bygga stambanor, fastän icke samtidigt alla orter, kunde komma i åtnjutande af denna statens hjälp. Ingalunda. Den har icke ens före begynnelsen af sådana företag tillförsäkrat alla orter, att de skulle komma i tur och ordning i åtnjutande af samma förmån. Vid ordnandet af pensionsväsendet för statens tjenstemän, icke har man gått så till väga, nej, man har löst pensionsfrågan för den ena klassen af tjenstemän efter den andra. Och vi påminnas litet emellanåt härom, då vid 9:de hufvudtitelens behandling här i kammaren förekomma

Om förslag till lag angående försäkring för beordrande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

propositioner om kompletteringar i detta afseende. Än är det en tjänsteman, det är fråga om, än en annan. Det visar, att det går mycket väl an att gå stegvis. Nu är ju denna fråga icke ny, utan den är ett gammalt ärende, som på Riksdagens begäran blifvit underkastad en utredning. Denna har varit långvarig och omfattande, och jag kan för min del icke finna annat, än att frukten af denna utredning, som föreligger i det förslag, Kongl. Maj:t lemnat oss, är af beskaffenhet att man icke bör visa detta ifrån sig. Ty denna fråga är så viktig och så ingripande, att man icke bör allt för länge uppskjuta med dess afgörande. Jag vill i detta fall uppläsa ett yttrande af en ärad reservant, som återfinnes på sid. 59 i utskottets betänkande. Det är herr S. A. Hedin. Han har visserligen icke yrkat bifall till Kongl. Maj:ts förslag oförändradt, men hvad han yttrar i sin reservation har jag ansett vara synnerligen beaktansvärdt. Han säger: "I min tanke vore långt bättre att en gång *börja* att, låt vara, famla sig fram så godt man förstår och förmår och sedan afhjelpa uppdagade fel och brister än att vänta på en fullkomlighet, som man i alla fall endast kan närma sig genom — begångna och rättade misstag". Det synes mig böra vara vägledande härvidlag, att man icke bör vänta med afgörandet, till dess hela frågan i ett slag kan vinna sin lösning.

Här hafva så många af de föregående talarne ingått i en uttömmande kritik af utskottets motivering, att jag icke vill uppehålla mig vid den saken. Derom är tillräckligt mycket sagt. Af hvad jag yttrat framgår, att vissa sympatier ligga åt den sidan, att man borde antaga Kongl. Maj:ts förslag; och då jag går att yrka bifall till detta, vet jag nog, på grund af hvad som yttrats i kammaren, att kanske icke många följa mig. Det är tydligt och klart, att vid sådant förhållande, då det kommer till ett afgörande, jag vid en votering måste sluta mig till det uppskofsyrkande, som ligger närmast, och det synes mig vara herr Ekenmans.

Herr talman! Jag ber att få yrka afslag å utskottets betänkande och bifall till Kongl. Maj:ts förslag.

Herr Andersson i Löfhult: Herr talman, mine herrar! Att detta är en stor och viktig fråga, kan man förstå dels af det komitébetänkande, som utlemnades till Riksdagen i fjol, dels af Kongl. Maj:ts förslag och dels äfven af de många uttalanden, som här i dag förekommit. Men hvad som är märkligt, det är det, att nästan ingen vill försvara Kongl. Maj:ts förslag, utan alla vilja rifva sönder detsamma, den ene på ett sätt, den andre på ett annat. Alla kriticera, men ingen kommer fram med något, som skulle sättas i stället och som vore bättre, och därför synes det, som om denna kammare icke skulle vilja göra någonting alls i saken. Men jag ber herrarne eftertänka, hurusom arbetarne och arbetsklassen se upp till Riksdagen och vänta att den i detta fall skall göra någonting för dem. De spörja och fråga om det ämnet, och de läsa i tidningarne, huruledes i andra länder Riksdagen tagit sig an arbetsklassen och på lagstiftningens väg skaffat arbetarne pensioner m. m. Men svenska Riksdagen kan icke enas om någonting sådant.

Frågan är emellertid, som sagt är, stor och viktig, och det be-

höfves kanske ytterligare tid att tänka på den, och kanske frågan ännu icke är så fullt mogen, att det vore nyttigt att nu fatta ett definitivt beslut. Men jag hoppas och är lifligt öfvertygad om, att regeringen skall komma tillbaka med ett ändringsförslag, så som utskottet här uttalat, äfvensom att kammaren ville, när frågan sålunda kommer under förnyad ompröfning, i enlighet med de antydningar, som förekomma i utskottsbetänkandet sid. 54, göra något för den arbetande klassen.

Jag skall för närvarande icke göra något yrkande, utan endast ännu en gång betona den förhoppningen, att regeringen måtte snart återkomma med ett förslag i ämnet, grundadt på invaliditetsförsäkring, samt att, då ett sådant förslag framlägges, det måtte erhålla en gynsamare behandling af kammaren, än som kommit det närvarande förslaget till del.

Herr friherre Lagerbring: Man har fäst min uppmärksamhet på, att det förslag, som jag i förmiddags afgaf, borde undergå några smärre förändringar. Jag ber att få uppläsa det sålunda omredigerade förslaget och hemställer: "att Andra Kammaren, med afslag på utskottets hemställan och med förklarande, att Kongl. Maj:ts proposition icke kan i sitt nuvarande skick bifallas, måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t an hålla, att Kongl. Maj:t behagade låta föranstalta om ytterligare utredning i ämnet och derefter till Riksdagen inkomma med det förslag, hvartill en sådan utredning kan gifva anledning." I sammanhang dermed ber jag att få erinra om, att med det här förekommande uttrycket "ytterligare utredning" alls icke afses någon ny komité och någon långvarig undersökning, utan endast en undersökning särskildt på det finansiella området, som enligt mitt förmenande mycket väl kan ske genom att infordra yttrande från sakkunnige. Det är under en sådan förklaring, som jag anhåller om bifall till det förnyade förslag, jag nu framställt.

Herr *Odhner* instämde häruti.

Herr Hammarskjöld: Herr talman! Endast några få ord för att klargöra min ställning till frågan! Med allt erkännande af den utomordentliga nytta, som det otvifvelaktigt skulle medföra, derest en invaliditetsförsäkring kunde åstadkommas för alla, som deraf äro i behof, och med allt erkännande af det aktningvärda försök, som i föreliggande kongl. förslag gjorts för att förverkliga denna plan, kan jag dock för min del icke vara med om detta förslag. Det är dock ett förslag, vars följder komma att ingripa i hela vårt folks lif för sekler. Följderna äro rent af oöfverskådliga. Det är oss nu omöjligt att veta, hvilka de i verkligheten blifva, och det kan hända, att de komma att på ett ytterst skadligt sätt ingripa i hela vårt näringslif. Vi må betänka, att denna sak dock är så godt som fullkomligt opröfvad. I hela världen finnes, så vidt jag vet, icke mer än ett land, nemligen Tyskland, der ett i någon mån liknande förslag blifvit genomfördt, och det icke längre sedan än år 1889. Jag känner icke förhållandena der närmare. Men det har blifvit mig sagdt, att belåtenheten i Tysk-

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oför måga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till
lag angående
försäkring för
beredande af
pension vid
varaktigt oför-
måga till
arbete.
(Forts.)

land med den der införda invaliditetsförsäkringen skulle vara långt ifrån oblandad. Är det då skäl, att vårt lilla, jemförelsevis fattiga land kastar sig in på ett så opröfvadt företag. Det har en gång utaf en känd man blifvit sagdt, att svenska folket är en trög nation, full af hetsigheter. Jag fruktar för, att om vi här antoge det föreliggande förslaget, hade hetsigheten tagit öfverhand alldeles för mycket. Jag tror, att här bör trögheten för denna gång gerna få råda. Jag kan icke heller vara med om utskottets skrivelseförslag. Ty utskottet ställer i utsigt saker, som efter mitt förmenande omöjligan kunna realiseraras. Efter min åsigt är det klokaste beslut, som Riksdagen för närvarande kan fatta, att se tiden an och nu icke vidtaga några åtgärder alls. Jag kan icke förstå, att det kan vara någon fara vid att låta frågan hvila en tid. Är den så viktig, som det säges och som jag för min del gerna vill erkänna, så kan den ingalunda falla, utan då kommer den upp igen, antingen vi nu besluta en skrivelse i en eller annan form till Kongl. Maj:t eller icke. Att vänta något år skadar saken ingalunda. Jag tror tvärtom att den ligger till sig.

På dessa skäl, herr talman, anhåller jag att få yrka afslag både på Kongl. Maj:ts förslag och utskottets.

Herr Jonsson i Hof: Herr talman, mine herrar! Jag skulle kunna börja med att instämma med herr Hammarskjöld i hans uttalade åsigt, att detta förslag bör ligga till sig något år. Ty man kan icke gerna begära, att ett förslag af den stora omfattning som detta och med de svårigheter, som möta för dess genomförande, skall finna Riksdagen mogen att, när det första gången framlägges, genast antaga detsamma. Det är, snart sagdt, nästan orimligt att hoppas på, att för detta tillfälle förslaget skulle vinna Riksdagens bifall; och det skall säkerligen finnas ytterst få af kammarens ledamöter, som med anledning af vare sig Kongl. Maj:ts förslag eller utskottets betänkande kunna göra sig en något så när korrekt föreställning om de framtida följderna af detta förslag. Således finner jag den saken alldeles naturlig, att icke förslaget denna gång kan vinna framgång. Men deremot tror jag knappast, att det skulle vara lämpligt att följa herr Hammarskjöld vidare och således låta frågan helt och hållet falla bort utan att i form af en skrivelse eller på något annat sätt angifva, att Riksdagen fortfarande har den uppfattningen, att ett försök bör göras att få en försäkring genomförd, vare sig den skulle blifva något mindre, än Kongl. Maj:t föreslagit, eller något större.

Hvarför jag egentligen här ansett mig böra begära ordet, är, att jag skulle på det högsta beklaga, i fall kammaren skulle antaga utskottets förslag med den motivering, som utskottet här förebragt. Ty är det så, att förslaget, såsom Kongl. Maj:t framlagt det, redan i och för sig kan väcka delade meningar om dess utförbarhet, och att det är nog stora svårigheter att kunna klart genomskåda, hvad verkningarne kunna blifva af detta förslag, så måtte det väl vara alldeles naturligt, att det blir ändå vanskligare, om man, såsom utskottet vill, utsträcker dessa verkningar vidare och i ganska afsevärd grad, *utöfver* hvad Kongl. Maj:t här föreslagit.

Och huru står det tillsammans med hvad utskottet här sjelf sagt? Utskottet är rädd för att införa en obligatorisk försäkring. Utskottet fruktar för, att den här försäkringsfonden skall blifva allt för stor och otymplig att handtera, men vill likväl att försäkringen skall betydligt utsträckas, det vill, att fondbildningen skall blifva mindre, men att likväl pensionerna skola blifva tillräckliga för ändamålet. Huru skall detta kunna tillgå på annat sätt, än att såväl arbetsgifvarnes som arbetstagarnes äfvensom statens årliga bidrag komma att i afsevärd måu växa? Tror man väl, att, om man får utredning i sådant syfte, en kommande Riksdag skall lättare kunna gå in på ett sådant förslag af större omfattning än på det mera anspråkslösa förslag, som nu föreligger. Det är för mig alldeles naturligt, att den största betänkligheten mot förslaget hvilar icke på de af utskottet gjorda anmärkningarna i och för sig, utan man är rädd för hvarthän det skall bära med denna princip om en obligatorisk arbetareförsäkring, fastän man sökt upp andra skäl för att komma till samma resultat. När detta måste anses vara förhållandet, så är det väl rätta vägen att taga något mera anspråkslöst från början och hafva fria händer för sakens utveckling i framtiden, om man lyckats, än att genast bestämma sig för ett vidsträckt område, hvarifrån man till äfventyrs sedan har orimliga svårigheter att kunna draga sig tillbaka. Hvad skulle det männe medföra för slags konsekvenser, om utskottets idéer här blefve genomförda? Tror man, att dermed alla, som vid en invaliditet eller på grund af ålderdom behöfva en pension, blifva tillgodosedda? Ingalunda! Vilja herrarne det, så måste försäkringen gälla åtminstone hvarje man och qvinna i samhället, hvilken icke är i statens tjänst och har pensionsrätt sig tillförsäkrad. Ty dessa, som icke skulle komma med i försäkringen, kunna under den försäkringspligtiga tiden vara burgna och icke stå i den ställning, att de skola erlagga några afgifter för sig sjelfva, men när de kommit upp till 40 å 50 år, har kanske deras ekonomi gått omkull och de stå redlösa. Detta procenttal skulle säkerligen icke heller blifva allt för obetydligt, så att man derför skall kunna säga sig hafva vunnit målet mera korrekt genom att följa utskottets anvisning. Det förvånar mig också, att herr Redelius, som ju sjelf var med om att inom utskottet uttala betänkligheter mot den stora fondbildningen, likväl nu tyckes hafva den uppfattning, att en annan sorts försäkring, med insats för hvarje barn som födes af t. ex. 20 kronor, skulle blifva lämpligare att följa än den i förslaget inslagna vägen. Men hvad tror han väl, att det blefve för fondbolag då? När man fortsätter 60 å 80 år, kommer man upp till mycket mer respektabla siffror, än som här föreligga. Derfor kan denna utväg naturligtvis icke vara att rekommendera. Om jag skulle vilja göra någon ändring i Kongl. Maj:ts förslag — jag bryr mig icke om detaljerna beträffande t. ex. fördelningen af afgifterna mellan arbetsgifvare och arbetstagare, utan håller mig till sjelfva grundprincipen — så skulle det snarare gälla en nedsättning af pensionsåldern under 40 år än att öka densamma till 55 år, som utskottet fastslagit för försäkring af de kategorier, som öfverskridit den ålder, när annars försäkringspligten skulle inträda. Det skulle naturligtvis i hög grad minska de principiella svårigheterna för förslagets genom-

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

förande, och risken blefve endast den, att den allmänna pensionsrätten komme att inträda långt senare. Lika gerna tror jag, att denna saken förtjenar att tänkas på som att nu med ens vilja gifva sig ut på ett vidsträcktare område.

Af hvad jag nu sagt torde det framgå, att jag obetingadt sätter mig emot, att kammaren skulle bifalla utskottets förslag, emedan det gifver anvisningar, som enligt min fulla öfvertygelse aldrig, om ett förslag skulle baseras på sådana principer, skulle vinna Riksdagens bifall. Vill man göra *någonting*, och vill man hoppas på att *något* skall kunna utföras, tag då ett måttligt omfång och försvåra icke saken, så att ännu flere afskräckas derifrån.

Utaf dessa anledningar har jag här icke annat att välja på än att instämna i något af de tre skrivelseförslag, som här framlagts; och för min del får jag säga, att eftersom utskottet icke har velat ingå i pröfning något närmare af de grunder, som i Kongl. Maj:ts proposition föreligga, vore herr Ekenmans förslag ur den synpunkten det mest lämpliga. Ty man har rätt att förutsätta, att, när ett förslag af denna vikt förelägges Riksdagen, man också bör litet bättre undersöka de egentliga detaljerna och söka afhjelpa bristerna bättre, än som här skett. Och då jag icke kan tänka annat, än att, om herr Ekenmans förslag går igenom, hänsyn skall tagas till de anmärkningar, mer eller mindre befogade, som hos utskottet och här under öfverläggningen framkommit, så förefaller det mig, att i sakens nuvarande situation herr Ekenmans förslag skulle vara det mest lämpliga. Men jag skulle också kunna sluta mig till friherre Lagerbrings förslag, emedan sjelfva skilnaden i sak icke är så stor. Emellertid lutar jag mest åt herr Ekenmans förslag.

I detta yttrande instämde herrar *Elis Nilson, Eriksson* i Elgered, *Gyllensvärd* och *Back Per Ersson*.

Herr Höjer: Då jag icke på något sätt kan anses vara specialist uti föreliggande i högsta grad svåra och intrasslade fråga, är det min skyldighet att yttra mig så kort som möjligt; och jag skall så mycket hellre göra det, som det endast varit min afsigt att till protokollet få angifva min ställning till den viktiga sak, som här föreligger.

Jag får då bekänna, att jag efter noggrant genomläsande af det kongl. förslaget, af det särskilda utskottets utlåtande äfvensom af den nya försäkringskomiténs betänkande icke kunnat finna annat, än att Kongl. Maj:ts förslag eger en mängd framstående förtjenster, förtjenster så pass stora, att jag åt förslaget i det hela skänker mina odelade sympatier. Jag kan icke annat än för min del ingå på de båda grundprinciper, hvarpå förslaget är bygd, nemligen invaliditetsprincipen och försäkringstvängtet. Jag kan likaledes acceptera många af Kongl. Maj:ts detaljbestämmelser, och jag kan till och med erkänna, att detta Kongl. Maj:ts förslag i en eller annan punkt synes vara bättre och mer praktiskt än det förslag, som den nya försäkringskomitén har framlagt. Jag är så öfvertygad om nödvändigheten af att föreliggande fråga kommer till lösning så snart som möjligt, att jag därför nästan skulle

vara böjd att acceptera Kongl. Maj:ts förslag med alla dess anmärkta brister, och jag skulle göra det af de skäl, som en ärad reservant, herr Hedin, i sin reservation anfört, då han säger: "långt bättre är det att en gång *börja* att, låt vara, famla sig fram så godt man förstår och förmår och sedan afhjelpa uppdagade fel och brister än att vänta på en fullkomlighet, som man i alla fall endast kan närma sig genom — begångna och rättade misstag." — Om jag likväl efter samvetsgranu överläggning med mig sjelf anser mig förhindrad att biträda Kongl. Maj:ts förslag, sådant som det nu föreligger, så är det väsentligen på tre grunder: dels på grund af 54 § i kongl. förslaget, som gör pensionerna variabla efter vexlande räntefot, dels på grund af 2 § i samma förslag, som från försäkring utesluter en hel del arbetare, hvilka borde inbegripas i försäkringen så mycket mer, som försäkringen afser att vara icke blott en invaliditetsförsäkring, utan faktiskt äfven en olycksfallsförsäkring, samt slutligen och för det tredje på grund af frånvaron af den kontrollerande institution, hvarom herr Hedin talar i sin reservation, och hvarom åtskilliga motionärer, motionen n:o 167, haft åtskilligt att förmäla.

Men om jag icke, noga överlagdt, kan vara med om Kongl. Maj:ts förslag, kan jag ännu mycket mindre vara med om det slut, hvartill särskilda utskottet kommit. Jag kan icke vara med om utskottets kläm, emedan utskottet i den hemställer om att en ny utredning skall verkställas af Kongl. Maj:t, och vidare emedan utskottet icke ens tillnärmelsevis antydt, att ett nytt förslag snart skulle vara att till Riksdagen förvänta. Jag kan ännu mindre vara med om särskilda utskottets mycket märkvärdiga motivering. Herr Wijkander yttrade i sitt anförande på förmiddagen — om jag rätt uppfattade hans ord — att man stundom kan genom ord komma in i en tankegång, som, förd till slut, eger föga värde! — Jag vill visst icke vara till den grad oartig, att jag vill tillämpa detta på min ärade väns eget anförande under förmiddagen, men jag vill deremot slå fast, att satsen passar mycket väl på särskilda utskottets omtalade motivering. Jag har sällan sett ett utskotts utlåtande så fritt från all logik som det utlåtande, vi i dag hafva behandlat. Man kan säga, att deri ljuder klangen af den ena örfilen mot tankelagarne efter den andra; hela motiveringen är full af motsägelser. Den ena sidan slår i hjel den andra, på sätt både herr Ekenman, statsrådet och chefen för civildepartementet samt slutligen min aktade vän på stockholmsbänken, triherre Lagerbring, tydligen ådagalagt. Sedan desse herrar efter hvarandra fått kalfatra utskottets betänkande med dess motivering, så återstår i sjelfva verket af allsammast endast en hög af fraser. Motiveringen är i sjelfva verket en labyrinth, i hvilken utskottet trasslat eller sökt att trassla in Riksdagens ärade ledamöter, med den effekt, att det ändtligen trasslat in sig sjelft, och den skulle för mig vara alldeles obegriplig, om jag ej finge anse den vara ett försök att sätta olika åsichter, om möjligt, under samma hatt, eller också en form, och enligt min tanke en mycket misslyckad form, för rent afslag på det kongl. förslaget.

När jag nu ej kan vara med om det kongl. förslaget i det skick, hvori det föreligger, ehuru jag med detsamma i det stora hela sympä-

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

tiserar, återstår för mig att välja något af de tre yrkanden, som här på förmiddagen blifvit framställda. Jag kan ej vara med om herr Ekenmans yrkande af det skäl, att han ställt som det ena alternativet, att Kongl. Maj:t skulle åter komma fram till Riksdagen med förslaget oförändradt — ett yrkande, hvars mening är för mig alldeles obegripligt. Jag förstår alldeles icke, hvartill det skulle tjena. Jag skulle deremot kunna vara med såväl om friherre Lagerbrings som herr Bergs framställda förslag, men jag biträder likväl det senare af det skäl, att detta skarpt betonar önskvärdheten deraf, att Kongl. Maj:t, *så fort ske kan*, måtte inkomma till Riksdagen med nytt förslag i ämnet. Jag förklarar likväl på samma gång, att om det under fortgången af diskussionen visar sig, att friherre Lagerbrings yrkande har mera utsigt till framgång, skall jag utan tvekan vara med om att i detsamma instämma. Tills vidare ansluter jag mig emellertid till det yrkande, som blifvit framställt af herr Berg.

Herr Petersson i Runtorp: Då jag har stora sympatier för denna försäkringsfråga, ber jag att få säga några ord om densamma.

Denna fråga är så vigtig och i nationens ekonomiska förhållanden och det allmänna lifvet så ingripande, att den behöfver väl och allvarligt diskuteras. I likhet med utskottet kan jag ej yrka bifall till den kongl. propositionen i det skick, hvori den föreligger, utan anser, att ännu åtskilligt behöfver ändras och tilläggas.

Jag sade, att jag hyser sympatier för denna fråga; jag har så mycket större skäl att göra detta, som jag för flera år sedan — det var på 1870-talet — motionerade i samma syfte om pensionering för *hela* svenska nationen — deri skilde sig mitt förslag från det af Kongl. Maj:t nu framlagda.

Det är alldeles klart, att man skall invända: "Huru skall detta kunna ske, då man fruktar för detta förslag, som är så mycket mindre omfattande?" Men enligt min tanke är det ej omöjligt, om man blott börjar vackert. Huru mycket man än klandrat herr Redeli's förslag, tror jag dock, att det finnes en god grund deri. Ty jag tror för min del, att det skulle kunna vara möjligt att enligt de grunder, som gälla för lifränta, kunna åstadkomma en sådan allmän pensionering. Man vet, huru litet det erfordras för att i tidens längd få ett kapital samlat. Men om man blindt rusar åstad för att skaffa pension åt alla dem, som nu lefva, blir det en ren omöjlighet. Om man går småningom till väga, kan nog saken ordnas på ett tillfredsställande sätt. Må man betänka, hvad fördel och nytta det vore för svenska nationen, om man ordnade så, att alla kunde få pension. Hvarför — kan man med skäl fråga — skall man undantaga vissa? Det kommer alltid att väcka split, att endast vissa klasser blifva pensionerade, andra icke. Man måste derfor enligt min öfvertygelse ställa så till, att alla blifva pensionerade. Och enda vägen till det målet är, att det blir obligatorisk försäkring. Många hafva ansett, att detta skulle vara synnerligen farligt. Jag tror dock ej detta, blott man börjar i rätt tid. Mitt ofvannämnda förslag gick ut derpå, att pensioneringen skulle anordnas enligt de grunder, som gälla för lifränta. Meningen vore att så kunna komma

upp till ett visst kapital, som man kunde få vid en viss ålder. Ja, det är så godt, att jag talar om hela saken. Hvarför jag egentligen kom på den nämnda idén, var, att då Riksdagen på 1870-talet arbetade med omreglering af tjänstemännens löner med mera dylikt, såsom ålders-tillägg, dagaflöningar och pensioner, tyckte jag, att de fingo litet för bra i jemförelse med de andra. Jag ville, att också dessa skulle få något med af pensioneringen. Men huru skulle det realiseras? Jo, om statens tjänstemän finge så mycket, som staten förklarar att en person bör hafva för att kunna nödtorftligen berga sig — det var då 300 kronor — och de sedan, för den händelse de ville hafva det bättre, satte in på kapitalförsäkringsanstalten så mycket, som de för det ändamålet kunde behöfva, då skulle saken enligt min öfvertygelse kunna realiseras. Och om man ville företaga en liten revision på nionde hufvudtiteln, skulle staten der få ett icke litet kapital för beredande af pensioner. Om ålderdomsförsäkringen anser jag hvar och en sjelf böra draga försorg. Deremot kunde olycksfallsförsäkringen vara en särskild kategori, i fråga om hvilken staten borde i någon mån hjälpa till.

Jag har nu i korthet nämnt något om mina idéer angående denna sak. Kanske någon kan vilja taga i betraktande, att saken kan på det sättet realiseras på mycket billigare och lättare vilkor, än Kongl. Maj:t föreslagit. Jag är för min del fullt öfvertygad derom. Frågan kan ej komma fram i det skick, hvori den nu befinner sig. Om den komme oförändrad tillbaka, blefve det åter afslag. Jag önskar förslaget all framgång. Men vi böra gå varsamt till väga. Vi böra tänka väl öfver saken, hvad vi vilja vinna och huru vi kunna nå målet.

Jag vill ej längre uppehålla tiden, då så mycket redan är taladt i saken. Jag skulle ej hafva något emot att bifalla utskottets förslag, ehuru jag föreställer mig, att Kongl. Maj:t nog ändå kommer fram igen med förslaget på grund af starka påtryckningar, vår bön förutan. Men jag vill dock för närvarande förena mig med herr friherre Lagerbring i det yrkande, han framställt.

Herr Göransson: Vid frågans behandling i utskottet röstade jag för bifall till första paragrafen af Kongl. Maj:ts förslag och har således för min del godkänt principen om obligatorisk försäkring. Jag har gjort det därför, att jag anser en tvångsförsäkring alldeles nödvändig, för så vidt det med en försäkring afsedda ändamålet — en någorlunda tryggad ekonomisk ställning för arbetarne, då de, vare sig till följd af olycksfall, sjukdom eller ålderdom, blifvit varaktigt oförmögna till arbete — skall kunna vinnas. Blir försäkringen endast frivillig, så kommer den del af arbetarebefolkningen, som bäst kunde vara i tillfälle att spara, nemligen tjänstehjónsklassen, sannolikt lika litet hädanefter som hittills att begagna sig af försäkringen. Jag anser äfven för min del, att invaliditetsförsäkringsprincipen är lämpligare än särskild olycksfalls- och ålderdomsförsäkring. Oaktadt jag i dessa tvenne hufvudprinciper har biträdt den kongl. propositionen, har jag dock ej kunnat vara med om förslaget i dess helhet, och jag har sär-

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

Om förslag till
lag angående
försäkring för
beredande af
pension vid
varaktigt oför-
måga till
arbete.
(Forts.)

skildt fäst mig vid, att förslaget utesluter s. k. lösa arbetare, jordtorpare, mindre sjelfförsörjare m. fl. Såsom skäl härför har framhållits, att kostnaderna skulle blifva för stora, om alla dessa skulle tagas med; och herr statsrådet och chefen för kongl. civilepartementet yttrade, att man borde se till, att fördelarne träffa dem, som mest äro i behof deraf. Ja, jag undrar, hvilka som mest kunna vara i behof, arbetsförmän, verkmästare, rättare och inspektorer, med en aflöning uppgående till mellan 1,700 och 1,800 kronor per år, eller dessa nu nämnda arbetare, af hvilka många kanske ej hafva 400 kronors årsinkomst. Kostnadsskålet anser jag ej vara giltigt nog för att utesluta dessa mindre bemedlade, då man anser sig kunna hafva råd att medtaga sådana, som hafva 3 à 4 gånger högre årsinkomster.

Jag kan ej heller finna giltiga skäl, hvarför man skall sätta oäkta minderåriga barn i sämre ställning än äkta barn.

Den beräknade räntefoten, $3\frac{1}{2}$ procent, anser jag ock vara för hög, då här beräknas för så lång tid framåt som 80 år.

Jag har äfven mina betänkligheter mot det föreslagna sättet för dessa afgifters utgående, nemligen en del af arbetare och arbetsgifvare och en del utaf staten. Det vill synas mig, som om den af herr Danielson vid komiténs betänkande fogade reservation skulle vara något att tänka på. Man har sagt och beräknat, att om denna försäkring en gång skulle komma till stånd, skulle det blifva en lindring i fattigvårdsbördan på, om jag ej missminner mig, mellan 3 à 4 millioner kronor årligen. Då kan jag ej finna det vara fullt rättvist, att endast arbetare och arbetsgifvare skulle vara skyldiga att bidraga till denna lindring, under det kapitalister, löntagare, embets- och tjänstemän skulle gå fria derifrån, men det oakadt i proportion efter sin bevilling komma i åtnjutande af denna minskning i fattigvårdstungan.

Jag har visserligen ej reserverat mig inom utskottet, men kan dock ej i allt gilla utskottets motivering. Jag anser den i vissa fall vara alltför sväfvande och motsägande. Men jag anser derjemte denna fråga vara så pass vigtig, att den ej bör och ej kan falla annat än falla — såsom jag hoppas — framåt. Jag tror, att vi måste snart nog tänka på något sätt att lösa detta problem. Jag tror, att många, som stå utom denna kammare, vänta det efter de snart 10-åriga löften, som varit gifna. Det kan blifva tid på, att Riksdagen också visar i handling, att den vill infria de löften, som gifvits. Jag anser det äfven både ur politisk och social synpunkt klokt, att man gör något i denna vigtiga fråga.

På grund häraf vill jag, utan att i allt gilla utskottets motivering, yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Olsson i Ornakärr instämde häruti.

Herr Danielson: Att yrka bifall till den kongl. propositionen lönar icke mycket efter den öfverläggning, vi i dag hört i kammaren. Ty man har funnit, att de flesta kammarledamöter ej äro böjda för att gifva sitt bifall åt sagda förslag. Men då så är förhållandet, tror jag, att vi öra litet hvar söka angifva de grunder, som möjligtvis

kunde vara lämpliga att bygga ett i någon mån förändradt förslag uppå, om ett sådant snart nog kommer att föreläggas Riksdagen. För min del har jag ock trott, att frågan icke bör undanskjutas för någon längre tid, utan att den bör återkomma och lösas, så snart ske kan. Men efter hvad jag kunnat erfara, är allmänna meningen den, att förslaget är för omfattande, och deri kan man ju hafva fullt rätt. Jag har därför också trott, att man kunde få motse förslag, som i väsentligt mindre skala ordnar saken för framtiden. Jag har trott, att, om förslaget återkommer, man kunde motse en väsentlig förändring i detta afseende.

Som herrarne hafva sig bekant, har jag i den för denna fråga senast tillsatta komité haft en annan uppfattning i afseende å de bidrag, som enligt komiténs förslag arbetsgifvarne skulle lemna. Jag tror fortfarande, att den form, som förslaget i detta afseende innehåller, är olämplig. Och jag tror, att denna form är det, som hufvudsakligen afskräcker från att bifalla förslaget. Ty jag kan icke gilla den åsigt, som blifvit här uttalad från många håll eller åtminstone från ett håll, jag tror till och med från statsrådsbänken, att, då arbetsgifvaren förbrukade arbetarens kraft, han också vore skyldig att bidra till pensionsafgifterna. Jag tror icke, att denna åsigt kan fullt försvaras. Ty låt vara, att arbetarens kraft användes i visst yrke af arbetsgifvare, detta är visserligen sant, men ser man efter, så finner man, att samma förhållande är rådande på många andra områden. Derfor har jag trott, att man icke bör tillämpa nämnda åsigt, som jag menar icke vara riktig, utan i stället räkna hela samhället solidariskt i detta fall. Ty hela samhället har nytta af hvarje arbetsföretag och af att hvarje arbetare utträtt visst arbete. Utan att vi vore så solidariska, kunde icke samhället uppehållas i ena eller andra afseendet. Derfor anser jag, att hela samhället har lika väl nytta af en enskild arbetares kraft som den, som använder den, ty den bidrager ju, som nämnt, till samhällets gemensamma bästa. Derfor bör enligt min åsigt den skatt, som föreslagits skola läggas på arbetsgifvarne, utgå efter allmän bevilning, så att hvar och en efter sin förmåga att bidra till träffas af skyldighet att lemna bidrag. Denna mening fasthåller jag af full öfvertygelse. Och jag tror, att frågan ej löses förr, än det framkommer förslag i detta syfte.

Nu har Kongl. Maj:t tagit ett steg i den riktning, hvilken jag såsom reservant i komitén antydt, och ett aktningvärdt steg. Mindre arbetsgifvare skulle ega att af statsmedel återbekomma, hvad på hans andel belöper af de pensionsafgifter, han erlagt för hos honom anställd arbetstagare. Emellertid återstår den andra delen. Och jag tror, att den föreslagna anordningen är olämplig särskildt därför, att, som herrarne se af förslaget, om arbetsgifvare försummar att för arbetare, han har i sin tjänst, för någon vecka eller längre tid klistra in dessa märken, han kan blifva utsatt för åtal, lagförd och ådömd böter från fem till och med femtio kronor. Detta tyckes mig vara egnadt att bringa allt för mycken oreda i våra samhällsförhållanden. Och det torde ej vara skäl att vidhålla en sådan uppfattning, utan vida bättre att lägga arbetsgifvarnes bidrag till försäkringen helt och

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig ofärdiga till arbete.
(Forts.)

*Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid oroktlig oförmåga till arbete.
(Forts.)*

hället på allmänna beivillingen och förpligta hvar och en att i mån af sin inkomst bidraga till detta för samhället gemensamma bästa. Jag hade därför, som herrarne veta, tänkt mig, att man skulle kunna ålägga en hvar till beivilling uppskattad verksamhet eller särskild person att med särskild beivilling bidraga till pensionsafgifterna. Jag tror också, att derigenom bördan skulle blifva rättvisare fördelad arbetsgifvarne emellan. Tänk om oss t. ex. två hemmansegare, som hafva lika stora hemman och lika stort behof af arbeidskrafter! Den ene har lyckan att sjelf vara frisk och arbetsför och hafva en frisk och arbetsför hustru samt en son eller dotter, likaledes frisk och arbetsför, men hans granne är sjelf sjuklig och har sjuklig hustru och sjukliga barn och behöfver, då han har ett lika stort hemman att häfda som den förre, flera tjenare. Denna sjuklige hemmansegare får då betala rätt betydliga pensionsafgifter för sina arbetare utom aflöningen till dem, oaktadt han ej hätdar mera jord än grannen, under det denne ej betalar ett öre till försäkringen och sparar jemväl in sjelfva aflöningen. Flera sådana jemförelser kunde äfven göras med handverkare och industriidkare. Vill man gå derhän, att man träffar sjelfva föremålet för arbetet, kan jag ej se annat, än att det är rätt att lägga arbetsgifvarnes bidrag på fastighet och inkomst. Då träffar bördan hvar och en i den mån han har förmåga att bära den. Detta är något, som jag tror vara både mycket viktigt och lätt utförbart, och det skall på intet sätt störa arbetet för det mål vi vilja vinna, nemligen att få en ålderdomsförsäkring till stånd.

Jag har också trott, att efter de uttalanden, som förekommit här i dag, det skulle kunna gifvas anvisning, på hvilket sätt denna fråga borde återkomma i mindre omfattning. Och om man följde den väg, Kongl. Maj:t inlagit på, att hvad på arbetsgifvares andel belöpte af erlagda pensionsafgifter skulle betalas af statsmedel, tror jag, att det blefve fullt tillräckligt, om man blott på något sätt inskränkte frågan, om man ej toge den i så stor omfattning, utan gjorde hvad vi för närvarande anse kunna göras. Man har tänkt sig, liksom 1884 års arbetarekomité tänkte sig, att en arbetare skulle under en viss tidsperiod af sin lefnad betala afgifter. Om man nu ser på detta förslag, är meningen, att om en person under fem år betalt föreskrifna veckoafgifter, skulle han få i första klassen något öfver 70 kronor, i andra klassen något öfver 60 och i tredje klassen något öfver 50 kronor. Man kunde göra så, att man stannade der och sade: det bör stiftas en lag, som blir obligatorisk, så att hvarje arbetare i de olika klasserna kunna få dessa belopp; men om arbetare sedan vill gå längre, vill sörja vidare för sig sjelf, bör det vara frivilligt. Man bör försöka, om denna frivillighetens väg kan leda till något. Vi kunde stanna för närvarande med att vi ginge till de nämnda belopp, komitén och Kongl. Maj:t tänkt sig. Då hade man dock tagit ett steg och fått frågan i gång. Den stora fondbildningen kommer då ej i sådan omfattning i fråga. Vidare undgår man den svåra och besvärliga sak, att arbetsgifvare skall i alla tider betala för sina arbetare denna afgift. Detta skulle då ej heller komma i fråga, utan arbetaren finge, när ett af nämnda belopp vore honom garanteradt, fort-

sätta sjelf frivilligt. På detta sätt tinge man se, om svenska folket vore mäktigt att gå längre.

Jag tror därför, att, om Kongl. Maj:t får förslaget åter till förnyadt öfvervägande, det vore lämpligt, att dessa synpunkter toges i betraktande och frågan inskränktes, så att Riksdagen vågade sig på den. Framför allt borde det ordnas så, att den på arbetsgifvarne belöpande andel af veckoafgifterna för deras arbetare, om den ej kunde lämpligen utanordnas af statsmedel direkt, såsom bevilning under särskild titel finge utgå att redovisas och ingå till statsverket eller en pensionsstyrelse. Jag tror, att på dessa vägar frågan kunde lösas. Detta är min uppfattning, och ville man sedan gå längre, hade man naturligtvis sin fulla rätt dertill. Nu synes man böra stanna vid det antydda och afvakta resultatet deraf och se, om det är någon utsigt att gå längre. Finner man detta, har man då också möjlighet att göra det. Men tager man nu till allt för mycket och blir missnöjd, har man ej möjlighet att gå tillbaka, utan då har man kanske bara missnöjet kvar. Jag tror därför, att det vore skäl att se saken från detta håll. Och jag kan icke förstå annat, än att man kunde gå annan väg i afseende å arbetstagarnes bidrag. Ty naturligtvis blefve det i många fall svårt att få veckoafgifterna af arbetstagare. Det skulle dervid säkerligen i många fall förekomma ett och annat, som ej vore så synnerligen behagligt. Men ginge man äfven i afseende på *arbetaren* den väg, som 1884 års komité tänkte sig, skulle afgifterna ju få erläggas af arbetaren på en gång eller i ett par terminer under året. Och om det sedan funnes några, af hvilka afgifterna icke kunde uttagas, tänkte sig 1884 års komité, att de afgifter, som icke kunde uttagas och ej heller afkortades, skulle gäldas af kommunen. Detta blefve för den en försvinnande liten sak. Kommunen stode godt ut dermed. En kommun på 1,000 invånare skulle icke hafva flere, af hvilka afgifterna ej kunde utgöras, än att denna utgift blefve för kommunen högst obetydlig, ja, kanske ej svårare, än att den icke finge betala för flere än 10 å 15 personer om året; och det kunde ju, synes mig, utan obillighet stadgas, att vid uttagande af denna afgift skulle utgå under t. ex. 10 år, arbetarne ej åtnjöte det skydd, utsköningsslagen föreskrifver om egendom till 75 kronors värde. Härigenom sluppe man detta trassel och klistrande med märken, och man sluppe hålla reda på dessa pensionsböcker, föra register öfver dem och föra i pensionsnämnderna så fullständiga anteckningar, att, om arbetaren förlorar sin pensionsbok, pensionsnämndens anteckningar skola vitsorda, huru mycket han inbetalt. Detta skulle, tror jag, kunna med inbesparing af mycket arbete väsentligen förändras, så att ändamålet lika fullt vunnes i alla fall. Detta kommunala ansvar skulle efter mitt förmenande blifva, som jag antydtt, helt obetydligt, om man inskränkte sig till, att hvarje person skulle hafva i sitt lif en period af högst 10 år — man kunde stadga från 18 till fyllda 28 eller från 20 till 30 år — då han skulle vara skyldig att betala dessa afgifter. Då skulle kommunens risk blifva högst obetydlig. Och man sluppe undan detta märkessystem och denna skyldighet för arbetsgifvarne att hålla reda på allt detta. Derigenom skulle man kanske också slippa de i mitt

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig öfvermåga till arbete
(Forts.)

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

tycke olämpliga bestämmelserna om stämning af vederbörande åklagare och rättegång för försummelse, der allmänheten kanske ansåge, att hvad som förekommit ej vore något synnerligt brott. Huru skall man kunna tänka sig, att arbetsgifvare och arbetstagare öfverallt i landet skola uppfatta dessa förhållanden så i hast, att de kunna komma ifrån dem utan åtal och mycken oreda?

Det är dessa synpunkter, som jag velat frambålla. Och jag tror, att, om frågan återkommer, den bör återkomma i sådan förminskad omfattning, att man då kan våga sig på att börja med saken. Och som jag är lifligt intresserad af, att början sker så fort som möjligt — ty jag tror, att saken har sitt fulla berättigande — har jag icke kunnat annat än att göra detta uttalande för att anvisa en väg i det syfte, hvarom här är fråga. Hvad min granne till venster sade om insättande af vissa belopp i lifränteanstalt vill jag icke godkänna. Ty sådant insättande är ej detsamma som försäkring. Det kommer en ej till pass genast vid oförmåga till arbete och invaliditet, och det hjälper ej törr än längre fram i lefnadsåldern. Ordnade man det så, som jag nu sagt, skulle fondbildningen betydligt minskas och försäkringen blifva väsentligt mycket mindre beroende på räntefoten af denna fond.

Skulle om tio, tjugu år Riksdagen vilja gå längre, finnes, som jag nämnt, alltid utväg därför, men som jag sagt, tror jag det nu vara lagom att komma med frågan i så pass inskränkt form, som jag antydt. Jag hade i komitén yrkat, att jordtorparne äfven skulle komma med. Jag har fortfarande den åsigten och anser det vara fullt riktigt, men kan i någon mån trösta mig med den omständigheten, att innan öfvertagandet af ett jordtorp vanligen eger rum, hafva i de flesta fall såväl mannen som qvinnan tjenat eller arbetat i annans tjänst, mannen som dräng och qvinnan som piga, och då skulle de i alla fall kunna grundlägga en mindre pension och icke vara uteslutna derifrån, fastän de öfvergått till annat yrke. Det är därför jag trodde, att man kunde, såsom jag nämnt, nöja sig med att försöka få frågan löst i en mindre omfattning.

Jag vill icke vidare uppehålla herrarne, men detta är i korthet den synpunkt jag har, och jag vidhåller min uppfattning, att, om man kommer åter med märkessystemet och klistringsåliggandet för arbetsgifvare och arbetstagare, frågan då faller ännu en gång, ty derpå hänger, så vidt jag förstår, hela saken. Kan detta undvikas, tror jag lösningen blir mycket lättare och att Riksdagen då antagligen gifver sitt bifall. Då jag nu angifvit denna synpunkt, anser jag mig icke kunna bifalla Kongl. Maj:ts förslag, utan att frågan får en ny utredning eller förslaget en omarbetning, och då jag icke finner herr Ekenmans förslag vara lämpligt i det fallet, att man skulle anmoda Kongl. Maj:t att komma igen med förslaget nästan oförändradt, kan jag icke vara med om detta skrifvelseförslag. Deremot tror jag, att det förslag, som framstälts af friherre Lagerbring, är lagom, och att man kan stanna der, om man vill föra frågan framåt och förbehålla sig fria händer att pröfva frågan i hela dess omfattning. Af dessa skäl ber jag få instämma i friherre Lagerbrings yrkande.

Herrar *Larsson* i Mörtlösa, *Rydberg* och *Johansson* i Strömsberg förenade sig med Herr *Danielson*.

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid karaktlig oför- måga till arbete.
(Forts.)

Herr *Bruhn*: Jag har begärt ordet endast för att göra ett berättigande af ett uttalande af herr *Ekenman*, hvilket jag anser vilseledande. Jag vill göra detta berättigande icke för min egen skull, utan för herr *Ekenmans*, ty hans motvilja att lemna en vilseledande uppgift är mig så väl bekant, att jag är fullt förvissad om, att han skall vara mig tacksam för detta mitt berättigande. Herr *Ekenman* har funnit en motsägelse mellan mitt anförande i dag och en votering inom särskilda utskottet. Jag har i dag sagt, att utskottet gillar den obligatoriska försäkringen, dock med erinran om, att den bör med varsamhet tillämpas. Detta är riktigt. Det har utskottet sagt. Men herr *Ekenman* har sagt, att en votering inom utskottet rörande den obligatoriska försäkringen egt rum och att vid den voteringen 8 varit emot samt 6 för densamma och att jag skulle befunnit mig ibland de 8. Detta är vilseledande. Inom särskilda utskottet har aldrig någon votering rörande tvångsprincipen egt rum. Den votering, herr *Ekenman* afsåg, gälde det kongl. förslaget i dess helhet. Den egde rum, sedan utskottet provisoriskt genomgått det kongl. förslaget, och gälde ett definitivt antagande af första paragrafen och derjemte en fortsatt behandling för att bringa förslaget i en sådan form, att det af utskottet skulle kunna tillstyrkas. Men den gälde aldrig utslutande den obligatoriska försäkringen. Jag har endast velat säga detta mot herr *Ekenmans* vilseledande uppgift.

Herr von *Krusenstjerna*: Jag begärde ordet egentligen med anledning af ett uttalande från en talare på norra kalmarlänsbänken, hvilken omnämde det missnöje, som enligt hans förmenande skulle vara rådande i Tyskland med den tyska lagstiftningen i detta ämne, hvilken, som bekant, i åtskilliga delar öfverensstämmer med det kongl. förslaget. Enligt det svenska förslaget skall det åligga postverket samma befattning med insättning och med utbetalning af pensionsmedlen, som enligt tyska lagen åligger tyska postverket. Med anledning deraf hade jag tillfälle att förra sommaren söka dels i Berlin, dels i Schlesien göra mig närmare bekant med förhållandena, och då kom jag till det resultat, att det naturligtvis fans missnöje, men det var hos sådana, som alltid äro missnöjda, huru man än ställer till. Det egentliga missnöjet i Tyskland var dock rigtigt mot sådana rent tekniska bestämmelser i tyska lagen, hvilka man i det svenska lagförslaget med tillgodogörande af erfarenheten från Tyskland just sökt undvika, och jag fick från de håll, med hvilka jag satte mig i beröring, höra ett allmänt erkännande utaf det svenska lagförslaget, derför att detta lyckligt undvikit felen i tyska lagen. Detta med anledning af yttrandet från talaren på norra kalmarlänsbänken.

Medan jag har ordet, ber jag att få angiva min egen ståndpunkt i frågan. Heist skulle jag velat sluta mig till den reservation, som till betänkandet är afgifven af herrar *Dickson* och *Ekenman*. Skälen, hvarför jag skulle velat göra det, äro hufvudsakligen de, som anförts

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid caraktlig oförmåga till arbete.
(Forts.)

af en annan ärad reservant inom utskottet. Arbetareförsäkringsfrågan är sådan, att den på grund af sin egen innebörd och på grund af den rådande stämningen icke kan falla. Å andra sidan kan det icke bestridas, att man der är ute på experimentalpolitikens fält. Då synes mig enda sättet vara, att man en gång börjar och icke allt jemt skjuter upp till morgondagen i fåfång sträfvan efter det absolut bästa. Börjar man blott, skall nog erfarenheten blifva den bästa läromästaren. Men detta hör ju numera till de fromma önskingarna. Reservanterna sjelfva hålla icke vidare på sin reservation.

Då det således icke finnes någon utsigt för framgång för det kongl. förslaget, har jag att välja mellan de olika skrivelseförslag, som här blifvit framställda. Af dessa ansluter jag mig till herr Ekenmans förslag, och jag hemställer till samtliga ledamöter af kammaren, som verkligen vilja att något skall uträttas för saken, att göra detsamma. Ty såsom herrarne kanske veta, är ett med herr Ekenmans förslag likalydande redan antaget i Första Kammaren, men antaget med en så knapp majoritet, att jag för min del anser sannolikt, att, om vi här i kammaren fatta ett annat beslut än herr Ekenmans skrivelseförslag, utsigterna för sammanjemkning kunna vara ganska små, och då synes det mig, jag upprepar det ännu en gång, att hvar och en, som verkligen vill att något kommer till stånd, bör taga herr Ekenmans förslag. Sedan kan Kongl. Maj:t i allt fall taga under ompröfning de ändringsförslag, som framställdes af talaren på ölandsbänken.

Jag yrkar således bifall till denna herr Ekenmans föreslagna skrivelse.

Häruti instämde:

Herrar *von Friesen, Liljeholm, Svanberg, Larsson* i Berga, *Mallmin, Åkerlund, Nilson* från Lidköping, *Holm, Srensson* från Karlskrona, *Skytte, Eklundh* från Lund, *Zotterman, Zetterstrand, Ohlsson* från Vexjö, *Wester, Haxén, Persson* från Arboga, *Petri* och *Wellander*.

Herr Ericson i Ransta yttrade: Efter den grundliga diskussion om detta förslag, som här i kammaren i dag egt rum, torde det icke vara af behovet påkalladt att tillägga något, men då jag varit ledamot af det särskilda utskott, som haft frågan om hand, har jag ansett mig ega både rättighet och skyldighet att här framlägga något af de åsigt, jag i denna fråga hyser.

Huru vigtig denna fråga är, framgår af den långvariga diskussionen och af det som sakrikt yttrats af dem som här i dag uppträdt. Det torde vara en af de viktigaste frågor, som denna kammare har haft att behandla under många årtionden. Den betydelse, denna fråga har för den sociala frågans lösning, är säkerligen för hvarje ledamot af denna kammare väl känd. Men en sådan fråga, mine herrar, löses icke så lätt. Den behöfver behandlas och omarbetas många gånger för att man må kunna träffa det rätta. Utskottet har här fått uppbära mycket klander för sitt tillvägagående. Det har klandrats för att det icke kunnat framlägga ett ordentligt förslag till kammarens afgörande. Det har klandrats, därför att det icke skulle ha velat

frågans lösning. Jag vill dock bestrida, att detta varit utskottets mening. Men en fråga, som är af så stor och genomgripande betydelse, torde nog behöfva skärskådas ifrån många olika sidor, om dess lösning skall kunna tänkas, och då får man icke förundra sig, om den betraktas från olika håll och synpunkter. Jag skall icke upptaga den långt framskridna tiden med att på något sätt försvara utskottets motivering. Jag skall i det fallet be att få instämma i det yttrande, som professor Wijkander hade här på förmiddagen, och äfven i yttrandet af en annan ledamot af utskottet, nemligen herr Bruhn. Hvad utskottets flertal verkligen vill, synes väl för den som genomläst dess betänkande. Det är en obligatorisk försäkring, stödd hufvudsakligast på samma principer som de i Kongl. Maj:ts förslag framhållna. Då åsigtterna härom äro så olika, torde icke utskottet klandras för att det icke kunnat komma till något annat resultat än det, hvartill det kommit. Jag tror dock, att den slutliga hemställan, hvartill utskottet kommit, skall föra frågan framåt. Visserligen hafva många af dem, som här yttrat sig, klandrat utskottet, men från många håll och ifrån ganska sakrika hafva dock de hufvudsakligaste punkterna af utskottets yrkande vunnit stöd. Utskottet har påyrkat eu förändring af § 2 och framställt den önskan, att icke blott de af Kongl. Maj:t angifna klasserna af arbetare skulle vara delaktiga af försäkringen, utan äfven andra lika berättigade kunna inrymmas i detta förslag. Jag tror, att denna fråga, om den kan lösas, är af ganska stor vikt. Skulle det vid blifvande undersökningar visa sig omöjligt, ja, då har förslaget icke förordat något derpå.

*Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)*

Det andra af de yrkanden, hvarmed utskottet framkommit, afser uppfostringshjelpen åt minderåriga barn, som icke äro äkta. Äfven denna punkt har här bemötts, men det torde dock icke vara omöjligt, att utskottets yrkande vid en blifvande omarbetning kan åtminstone till någon del tagas i betraktande.

Hvad derefter beträffar utskottets yrkande, att man om möjligt skulle söka minska den föreslagna stora kapitalbildningen, så har det från sakkunnigt håll framhållits, att utskottet haft berättigade skäl härför. Det kan ju hända, att Kongl. Maj:t icke kan finna något sätt att minska denna fondbildning, och då torde kanske blifva nödvändigt att på den af Kongl. Maj:t föreslagna grunden fota äfven denna del af förslaget, men är det, såsom jag tror, möjligt att härutinnan åstadkomma förändring, så skulle förslaget derigenom vinna en icke så liten förbättring.

Vidare har det från flera håll framhållits, att utskottets förslag om räntefoten har grundade skäl för sig. Chefen för civildepartementet har bland andra betonat, att meningen icke är, att de föreslagna pensionerna skulle blifva fixerade, utan de skulle rätta sig efter fondens afkastningsförmåga. Jag behöfver icke bemöta detta, då det redan framhållits, att det icke kan vara rätt att säga åt arbetarne, hvilka äro tvungna att ingå såsom delegare i denna pensionsinrättning, att de skola få så och så stora pensioner, när de sedermera, då dessa pensioner skola tillfalla dem, komma under fund med, att pensionerna blifva betydligt mindre än som utlofvats. Man kan måhända icke und-

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)

vika detta, men man bör då på förhand göra detta klart och tydligt, och säkert är, att det missnöje, man genom detta förslag vill stilla, skall blifva ännu större under anmärkta förhållande. Jag har, såsom jag nyss sade, icke velat bemöta det klander, hvarför utskottet utsatts, utan blott velat hänvisa till föregående talares vederläggning deraf. Jag vill icke heller påstå, att utskottet träffat det rätta sättet för frågans lösning, men utskottet har angifvit från sin synpunkt, huru de värsta svårigheterna böra undvikas, och den här i dag förda debatten torde kunna vara till icke ringa ledning för Kongl. Maj:t vid en blifvande omarbetning af förslaget. Såsom ytterligare stöd för att utskottets flertal verkligen velat åstadkomma en sådan här obligatorisk invaliditetsförsäkring, torde jag få påpeka det i motiveringen framhållna yrkandet om afsättande af 1,400,000 kronor till den blifvande pensioneringen för de nu lefvande personernas upptagande i den obligatoriska försäkringen.

Herr talman, jag skall icke beklaga utgången, vare sig friherre Lagerbrings eller utskottets förslag vinner flertalets bifall. Jag tror, att vi alla önska en lösning af denna stora fråga, och jag hoppas, att, huru än beslutet i dag må utfalla, det skall lända till frågans lösning i en snar framtid. Jag tror äfven, att, om frågan uppskjutes ett, två eller flera år, det skall vara icke till skada, utan till nytta för dess lösning, ty det är af vigt att söka från början undanrödja de brister, som man kan upptäcka. Jag tror att det är farligt att, såsom en reservant föreslagit, nu utan vidare gifva sig in på experimentalförsäkringspolitikens område för att sedermera vidtaga förändringar och afhjelpa sådana fel, som man redan nu ser. Jag tror visserligen, att det nog blir anledningar att äfven sedermera vidtaga förändringar, men man bör dock, äfven med fara att frågan uppskjutes något år, redan nu från början borttaga alla de brister, som kunna upptäckas.

Jag skall emellertid, herr talman, be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Persson i Mörarp: Jag har icke begärt ordet för att förlänga diskussionen, ty jag tror icke, att något nytt kan sägas i denna fråga. Då jag skulle beklaga, om frågan genom ett afslag skulle anses förfallen, så har jag begärt ordet för att få till protokollet antecknadt, huru jag för min del kommer att votera.

Äfven om man hyser de varmaste sympatier för Kongl. Maj:ts förslag, tror jag dock icke, att det är möjligt att i frågans nuvarande läge kunna få det igenom. Då jag också anser, att många af de anmärkningar, som gjorts deremot, hafva sitt fulla berättigande, så återstår för mig, i den ställning jag intager till frågan, att taga i öfvervägande, hvilket af de framlagda skrifvelseförslagen jag bör föredraga, och i det hänseendet får jag bekänna, att friherre Lagerbrings förslag tilltalar mig mest. Det öfverensstämmer visserligen mycket nära med herr Ekenmans och skiljer sig, såvidt jag förstår, derifrån icke egentligen i något annat afseende, än att, då herr Ekenman i sitt förslag betonat, att, derest en ny utredning skulle gifva vid handen, att icke något annat förslag än det nu föreliggande skulle kunna framläggas,

deri ligger en uppmaning till regeringen att ännu en gång framlägga samma förslag, som Första Kammaren redan afslagit och Andra Kammaren nu står i begrepp att icke bifalla. Jag tror för öfrigt att, om Andra Kammaren vill antaga Friherre Lagerbrings förslag, detta står herr Ekenmans så nära, att det icke skall möta den ringaste svårighet att kunna sammanjemka de meningsskiljaktigheter, som i dem kunna förekomma, och jag är äfven öfvertygad om att frågan icke genom ett sådant beslut från Andra Kammarens sida bringas på fall.

Jag anhåller därför, herr talman, att få förena mig i det af friherre Lagerbring framställda yrkande.

I detta yttrande instämde herrar *Johnsson* i Bollnäs, *Dahn*, *Nilsson* i Skärhus, *Olsson* i Ornakärr, *Anderson* i Hasselbol, *Ramstedt*, *Erickson* i Bjersby, *Folke Andersson* och *Olsson* i Sörnäs.

Herr Ekenman: Herr talman, mine herrar! I anledning af det yttrande, som nyss framkommit från hallandsbänken, skall jag be att få yttra några ord, dervid jag dock skall fatta mig i den allra största korthet.

Jag skall till svar derå anföra ett stycke af det hos utskottet förda protokoll, och sedan har kammaren att döma om, huruvida min uppfattning af voteringen angående den obligatoriska försäkringen eller den ärade talarens på hallandsbänken uppfattning deraf är den rigtiga.

I utskottets protokoll för den 21 mars lyder § 3 sålunda:

“Företogs till definitiv behandling § 1 i lagförslaget, hvarvid under öfverläggningen, som skulle omfatta jemväl förslaget i dess helhet, yrkades dels af herr vice ordföranden med flere bifall till ifrågavarande paragraf, dels ock af herr *Redelius* med flere afslag å densamma. Och beslöt utskottet med åtta röster mot sex, hvilka voro för bifall till paragrafen, att hos Riksdagen tillstyrka afslag å samma paragraf.

I sammanhang härmed beslöt utskottet att hos Riksdagen tillstyrka afslag å jemväl §§ 2—55 i lagförslaget, äfvensom å § 57, för såvidt densamma hade aiseende å den obligatoriska försäkringen; och skulle de till utskottet hänskjutna motioner i följd häraf anses hafva förfallit.

Emot de sålunda fattade besluten anmäldes reservation af herr ordföranden, herr vice ordföranden samt herrar grefve Douglas, Almgren och Hedin.

§ 56 äfvensom § 57, sistnämnda paragraf för såvidt den afsåge den i § 56 föreslagna frivilliga försäkringen, blefvo, på yrkande af herr Almgren, bordlagda.“

Herr Berg: Då jag i likhet med många andra haft åtskilliga anmärkningar att göra mot Kongl. Maj:ts förslag och då jag motionerat om vissa ändringar i detta förslag, har det bjudit mig emot att instämma i herr Ekenmans begäran om framläggande af samma förslag antingen förändradt eller i det allra närmaste oförändradt. Men då herr Ekenmans förslag numera är antaget af Första Kammaren, om ock med knapp nöd, samt det synes mig mycket tvifvelaktigt, huruvida en sammanjemkning mellan detta och något annat förslag, som

Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktigt oförmåga till arbete.
(Forts.)

*Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)*

denna kammare till äfventyrs skulle vilja antaga, skall visa sig möjlig, så tror jag för min del, att det blir en nödvändighet för alla sakens vänner att nu slutå sig till herr Ekenmans förslag. Förslagsställaren har sjelf betecknat detta såsom något besynnerligt, men jag håller i viss mån med honom om den motivering, han senast gaf härför, nemligen att till ett så besynnerligt utskottsutlåtande som det, hvarmed vi i dag haft att göra, kan också passa ett besynnerligt svar. Då hufvudsaken i allt fall är att få till stånd ett riksdagsuttalande samt ett uttalande, som bestämdt ogillar utskottets motivering, och då jag dessutom hoppas, att regeringen vid framläggandet af ett nytt förslag skall fästa största möjliga afseende vid de önskingar, som framkommit från den sida af kammaren, som jag tillhör, så skall jag be att för enighetens skull få till förmån för herr Ekenmans förslag återtaga det af mig framställda.

Herr Hed in: Jag skulle naturligtvis hafva högeligen önskat att det varit möjligt för Riksdagen att ena sig om åtminstone vissa hufvudpunkter till anvisning för Kongl. Maj:t vid utarbetande af ett nytt förslag. Jag har emellertid af denna dagens debatt blifvit öfvertygad om att detta är omöjligt, ja, att det icke ens är möjligt att Andra Kammaren skulle kunna förena sig om något sådant. Detta må vara att beklaga, men det är ett faktum, som man får böja sig för, och som i sjelfva verket, det får jag också erkänna, i en så ytterligt vansklig fråga måhända icke är så mycket att förundra sig öfver. Då det vid sådant förhållande skulle vara ändamålslost att föreslå, hvad jag från början hade tänkt, så måste jag nöja mig med ett mera allmänt och obestämdt uttalande.

Nu har friherre Lagerbring framlagt ett förslag, som enligt min tanke under nuvarande omständigheter uppfyller allt, hvad man rimligen kan begära. Af friherre Lagerbrings förslag, om det skulle blifva kammarens beslut, framgår alldeles otvetydigt, att kammaren alls icke ställer sig afvisande till Kongl. Maj:ts förslag. Deraf framgår vidare, att den ytterligare utredning, som kammaren skulle finna nödig, icke förutsätter några så omfattande undersökningar som de, hvilka ligga till grund för det nu af Kongl. Maj:t framlagda förslaget, utan endast afser undersökningar om frågans finansiella sida och vissa försäkrings-tekniska beräkningar, hvilket Kongl. Maj:t mycket väl är i stånd att utföra genom att vända sig till några få sakkunniga män utan att för det ändamålet behöfva anlita en ny komité eller föranleda något väsentligt uppskof.

Det förslag deremot, som här af åtskilliga talare förordats, nemligen herr Ekenmans, innefattar två lika olämpliga alternativ. Det ena, att kammaren och eventuelt Riksdagen nu skulle hos Kongl. Maj:t begära framläggandet af samma förslag, om hvilket hvar och en nu måste veta, att för detsamma i oförändradt skick näppeligen finnes hvarken i denna eller medkammaren någon enda röst. Detta är dock ett något långt drifvet skämt. Det andra alternativit går derpå ut, att man skulle utan tillkännagifvande i något hänseende af Riksdagens åsichter begära, att Kongl. Maj:t skulle framlägga ett i vissa delar förändradt

förslag. Det är en anvisning till Kongl. Maj:t att försöka gissa sig till någonting, som Riksdagen sedermera har fullt fria händer att ogilla lika enhälligt, som Riksdagen nu kommer att ogilla det föreliggande förslaget.

Deremot är det i friherre Lagerbrings förslag tydligen angifvet, naturligtvis om man tager hänsyn till den i dag förda debatten, i hvilken riktning Kongl. Maj:t enligt Riksdagens mening borde anställa nya undersökningar, och det är på samma gång alldeles klart, att Riksdagen i det stora hela gillar syftet i det förslag, som Riksdagen icke finner sig kunna antaga i dess nuvarande skick. Om nu, såsom någon har sagt, ett godkännande af friherre Lagerbrings förslag skulle leda derhän, att en sammanjemkning af båda kamrarnes beslut icke skulle befinnas möjlig och Kongl. Maj:t således icke finge något som helst positivt uttalande från Riksdagen, så är det sannerligen icke värre, än om Kongl. Maj:t får en hemställan, som går ut derpå, att Riksdagen anhåller att få sig förelagdt andra gången ett förslag för att för andra gången slå i hjel detsamma. Det är enligt min tanke icke passande för kammaren att fatta ett sådant beslut, och kammarens ställning till den allmänna opinionen, i fall man dervid fäster något afseende, skulle sannerligen icke blifva bättre genom antagande af ett sådant förslag, som är ett rent sken och innebär blott ett sken af intresse för saken, under det att kammarens allvarliga mening är bättre uttryckt genom friherre Lagerbrings förslag, hvilket jag lifligt önskar att kammaren måtte antaga.

*Om förslag till lag angående försäkring för beredande af pension vid varaktig oförmåga till arbete.
(Forts.)*

Herr Aulin: Då jag under debatten instämt i herr Bergs förslag, men han nu återtagit detsamma, så vill jag tillkännagifva, att jag, ehuru jag ej anser herr Ekenmans förslag vara det bästa, dock för den goda sakens skull förenar mig med herr Berg i hans yrkande om bifall till nämnda förslag.

Herr Wavrinsky: Då jag instämt med herr Berg i hans yrkande, så ber jag att också få återtaga mitt instämmande; men jag ber att i stället få instämma i det yrkande, som är gjordt af friherre Lagerbring.

Herr Johansson från Stockholm: Då jag förut instämt med herr Berg, skall jag be att nu i stället få instämma uti friherre Lagerbrings yrkande.

Herr Höjer: På ungefär de grunder, som min kamrat på stockholmsbänken, herr Berg, nyss anförde, ber jag att få återtaga mitt yrkande om bifall till hans förslag och att i stället få instämma i det förslag, som framstälts af friherre Lagerbring.

Herr Gustaf Ericsson från Stockholm: Jag skall blott be att få instämma i den siste talarens yrkande.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall

till utskottets hemställan, *dels* på bifall till hvart och ett af de under öfverläggningen af herrar Ekenman, friherre Lagerbring och Berg framställda förslag, *dels* på afslag å utskottets hemställan och bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet; och *dels* slutligen på afslag å samtliga i ämnet framställda förslag. Herr talmannen förklarade sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för bifall till herr Ekenmans förslag; men som votering begärdes, blef, sedan till kontraposition antagits bifall till herr friherre Lagerbrings förslag, nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som beträffande punkt 1 i andra särskilda utskottets utlåtande n:o 2 bifaller det af herr Ekenman under öfverläggningen framställda förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit det af friherre Lagerbring under öfverläggningen framställda förslag.

Röstsedlarne uppräknades, hvar efter annan, och visade 58 ja, men 144 nej; och hade kammaren sålunda fattat sitt beslut i enlighet med nej-propositionens innehåll.

Punkten 2.

Bifölls.

§ 2.

Efter föredragning af lagutskottets utlåtande n:o 36, i anledning af justitieombudsmannens framställning om fullständigande och förtydligande af gällande bestämmelser rörande verkställighet af frihetsstraff, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 3.

Om ändrade bestämmelser angående flottled och kungsådra.

Till kammarens afgörande förelåg vidare lagutskottets utlåtande n:o 37, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser angående flottled och kungsådra.

I berörda, inom Andra Kammaren afgifna motion, n:o 72, hade herr *E. A. Wijkander* föreslagit:

att Riksdagen ville i skrifvelse till Konungen hemställa, att han täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke genom ändrade bestämmelser om flottled och kungsådra, särskildt uti landets forsar och vattenfall, vattendragens stora energiförråd bättre kunde tillgodogöras för landets

industri, än nu är fallet, och till Riksdagen inkomma med de förslag, som deraf kunna föränledas.

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Om ändrade bestämmelser angående flottled och kungsådra.

(Forts)

Häremot hade reservation anmälts af herr *Kardell*, som ansett, att motionen bort af utskottet tillstyrkas; hvarjemte herrar *von Krusenstjerna*, *Bruzelius*, *Erickson* i Bjersby och *Näslund* låtit anteckna, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.

Efter uppläsande af utskottets hemställan anförde:

Herr Wijkander: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag hade för ett par dagar sedan tillfälle att framhålla, hurusom lagstiftningen närmast är att betrakta såsom ett uttryck för gångna tiders åskådningssätt; och jag har nu här ett nytt exempel på detta förhållande af den mest typiska beskaffenhet. Då nu gällande vattenrättsförordning skrefs, spelade det icke så stor rol som nu att tillgodogöra sig vattenkraften i hela dess mängd. Jag anser därför möjligt, att de bestämmelser, som i nu gällande förordning äro fastställda, då voro lämpliga, men att de nu upphört att vara det. Under de sista årtiondena har det inträffat så stora förändringar i afseende på det tekniska tillgodogörandet af vattenkraften, att just *massanvändningen* af denna kraft fått en mycket stor betydelse. Dessutom eger man nu förmåga att på elektroteknisk väg leda vattenkraften till sådana ofta ganska aflägsna ställen, der den bäst kan tillgodogöras. Derigenom har ifrågavarande kraft fått betydligt större penningvärde, än den förut hade. Det är ett mycket stort slöseri att låta ungefär hälften af vattenkraften i vårt land flyta bort utan användning. Det är på grund häraf, som jag tillåtit mig motionera om att Riksdagen hos Kongl. Maj:t skulle begära att i detta afseende få ändrade bestämmelser.

Utskottet medgifver, att det med motionen afsedda syftet vore synnerligen beaktansvärdt, men har för tillfället ansett sig af tvenne skäl böra afstyrka den af mig föreslagna åtgärden.

Det första skälet är den farhåga, som inom utskottet uttalats, att det, om mitt mål i förevarande fall vunnos, skulle blifva svårt för strandegarne att från sin jord skyndsamt kunna afleda det öfverflödiga vattnet. Denna farhåga är icke befogad. I min motion har jag behandlat alla de omständigheter, som jag trott vara af någon större betydelse för frågans lösning. Jag har der talat om fiskens gång, om flottningen, om den allmänna samfärdseln m. m., men jag ansåg det ej vara behöfligt att framhålla den sidan af saken, att man genom uppdämning ej finge framkalla öfversvämning å den ofvanför liggande marken, och det af det skälet, att jag icke satte i fråga, att man kunde från Kongl. Maj:t förvänta ett förslag, som vore så dåligt, att det i sådant afseende vore oantagligt. Det är gifvet, att i det fallet all försigtighet måste iakttagas. Det är, som bekant, icke vid sjelfva vattenfallet, som dessa uppdämningar pläga förekomma, utau

Om ändrade bestämmelser angående flottled och kungsådra.

(Forts.)

det är vanligen längre upp, och i sjelfva fallet är det icke svårt att få aflopp för vattnet. Min motion afser endast det målet, att, då man låtit vattnet komma ned till vattenfallet, man icke på grund af lagens bestämmelser skulle vara tvungen att låta i sjelfva fallet hälften af vattenkraften gå till spillo. Derför finnes ingen fara för strandegarne i afseende på upp-dämningen, om mitt skrifvelseförslag bifalles. Utskottet har också strax derpå förklaradt, att, om något i öfverensstämmelse med min framställning kommer att ske, en noggrann undersökning erfordras, om och under hvilka vilkor en förändring i upp-dämningsrätten till ett vattendrag må för ett vattenverk medgifvas. Detta är en förutsättning, om hvilken jag ej satt i fråga annat, än att den skulle finnas.

Utskottets andra skäl och såsom det synes hufvudskalet för min framställnings afstyrkande är, att i 10 § i förordningen om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund skulle lemnas en möjlighet öppen att i särskilda fall kunna inskränka kungsådrans storlek. Jag har studerat den nämnda paragrafen, men har icke kunnat finna något ord om huru man skulle kunna åstadkomma förändring i kungsådrans storlek. Der står endast föreskrifvet, att man vid vattenverks anläggande skall göra anhållan hos domaren, och att denne hos länsstyrelsen skall anhålla om förordnande för lämplig person att i afseende å företaget bevaka talan till betryggande af det allmännas rätt. Men jag trodde, att, då jag icke är jurist — inom medicinen och juridiken är ju, som bekant, vanligt sundt förnuft icke tillräckligt — jag miss-tagit mig om rätta tolkningen af paragrafen. Jag vände mig därför till en mycket framstående jurist och fick det svaret, att det icke fans möjlighet att på grund af 10 § i berörda förordning åstadkomma ändring i kungsådrans beskaffenhet, utan att här påtagligen förelåg ett missförstånd inom lagutskottet. Jag har sedermera af diskussionen i Första Kammaren rörande förevarande betänkande erfarit, att härads-höfding Hasselrot der likaledes framhållit, att 10 § icke kunde råda bot för de olägenheter, som uppkomma genom 8 §, der det bestämmes, att kungsådra skall hafva den och den storleken. Det är icke så ovanligt vid behandlingen af förslag till ändringar i lag och författningar, att det kan betraktas som mindre viktigt, om de genast vidtagas eller uppskjutas ett par år. Men, mine herrar, i detta fall är det viktigt att så snart som möjligt ändring sker; ty det är här fråga om förhållanden, som äro af den ingripande beskaffenhet för industrien, att det gäller tiotals millioner om året, derest man kan fullt tillgodogöra sig den i vattenfallen eller forsarne befintliga energien. Hvar och en, som har reda på huru dessa vattenverk äro konstruerade, inser ock, att det icke är tillrådligt att först bygga mindre vattenverk för att sedan utvidga dem, utan anläggningen bör, om den skall ske på ett ekonomiskt fördelaktigt sätt, genast från början göras i den skalan, som man önskar få den.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, hemställer jag, om icke Andra Kammaren — oaktadt Första Kammaren redan afslagit motionen — skulle vilja visa sitt erkännande af frågans betydelse genom att bifalla motionen.

Jag anhåller, herr talman, att få yrka bifall till motionen.

Herrar *Collander* och *Melin* instämde häruti.

Herr Kardell: Efter det förträffliga anförande, som hållits af herr *Wijkander*, kan det egentligen icke vara något för mig att tillägga. Jag är icke så hemmastadd i detta ämne som han, men jag vill likväl, då jag reserverat mig mot det slut, hvartill utskottet kommit, yttra några ord.

Jag må erkänna, att jag känner mig mycket lifligt tilltalad af det stora i den tanke, som i förevarande motion funnit sitt uttryck. Frågan gäller ju att sätta vårt folk i stånd att för industriens behof fullständigt tillgodogöra sig de ofantligt rika förråd på vattenkraft, som finnas i våra vattenfall. Man plägar säga, att stenkolen äro industriens dagliga bröd. I sjelfva verket hafva äfven de lünder, som äro välsignade med riklig tillgång på stenkol, hittills beherskat den industriella produktionen. Men det ser nu ut, som om den nämnda satsen snart icke längre skulle blifva öfverensstämmande med verkliga förhållandet. Det synes, som om den industriella stenkolsperioden skulle hålla på att gifva vika för en "vattenfallens period", som om, i en icke aflägsen framtid, industrien skulle komma, att så att säga, hemta sitt dagliga bröd icke från stenkolsgrufvorna, utan från vattenfallen. Jag behöfver icke här framhålla, hvilka lysande perspektiv till framtida rikedom och magt vid sådant förhållande öppna sig för vårt på vattenfall så rika land. Men om detta skall blifva en möjlighet, om i vårt land skall kunna uppstå ett nytt industrielt Britannien, då får man icke låta små betänkligheter hindra sig från att aflägsna de hinder, som stå i vägen för en ändamålsenlig exploitering af vattenfallens kraft. Det är här närmast fråga om kungsådran. De lagar och författningar, som för närvarande finnas, lägga hinder i vägen för en omfattande exploitering af densamma. För att få detta missförhållande afhjelpat, har motionären föreslagit en skrifvelse till Kongl. Maj:t, i hvilken Riksdagen skulle begära, att de hinder, som ligga i vägen för en dylik exploitering, måtte borttagas.

Utskottet har icke velat förorda denna skrifvelse. Det har, såsom den ärade motionären nyss framhållit, framställt tvenne skäl för sitt afstyrkande af densamma. Men på samma gång erkänner det också det stora i den tanke, som funnit sitt uttryck i motionen. Skälen äro emellertid af den beskaffenhet, att man måste medgifva, att de smaka af den obotfärdiges förhinder. Utskottet söker först skrämma landtmännen med att förklara, att, om ett sådant förslag som det, om hvilket här är fråga, skulle blifva antaget, deras falt skulle hemsökas med öfversvämningar vid sådana tillfällen, då vårflöden eller mycket regn bringade vattenfallen att svälla upp. Detta inkast har redan till fullo vederlagts af motionären, som visat, att ingen fara hotar i det hänseendet. Ingeniörsvetenskapen har i våra dagar hunnit så långt, att den fara, för hvilken utskottet sålunda varnar, lätt är undanröjd. Detta skäl är således endast ett skrämskott, som icke borde få inverka på denna kammares ledamöter. Samma är förhållandet med utskot-

Om ändrade
bestämmelser
angående flott-
led och kungs-
ådra.
(Forts.)

*Om ändrade
bestämmelser
angående flott-
led och kungs-
ådra.*

(Forts.)

tets andra argument. Jag har här den kongl. förordningen af den 30 december 1880 rörande denna sak. I 10 §, om hvilken här är fråga, talas icke om kungsådra. Äfven jag har liksom herr Wijkander talat med åtskilliga jurister om denna sak. De flesta af dem hafva såsom sin åsigt förklarar, att § 10 i nämnda kongl. förordning icke kan anses hafva afseende på den fråga, om hvilken nu är tal. Det kan ju hända, att man med en hårdragen tolkning kan bringa det derhän. Jag hörde äfven i utskottet, att en och annan jurist anser sig kunna på grund af denna paragraf i särskilda fall förfoga öfver vattenfallens hela energiförråd, men jag tror detta dock icke öfverensstämmer med den verkliga innebörden i densamma, såvida det nemligen icke är fråga om sådana fall, i hvilka icke kungsådra af ålder funnits.

I herr Wijkanders motion är det ju icke tal om något annat än om en skrivelse till Kongl. Maj:t. I fall då verkligen sådana faror, som utskottet framställt, anses hota, och i fall den ofvannämnda 10:de § skulle anses medgifva en möjlighet att i särskilda fall inskränka kungsådras storlek, får man ju höra detta, då saken kommer från Kongl. Maj:t. Denna fråga är emellertid af så stor betydelse för vårt land och för dess industri, att jag icke kan finna annat, än att kammaren nu bör bifalla herr Wijkanders motion. De skäl, utskottet framlagt för afslag, äro, så vidt jag kan finna, af den beskaffenhet, att jag måste anhålla, att kammaren måtte underkänna dem och icke låta sig vilseledas af desamma. Jag yrkar, herr talman, bifall till den ifråga- varande motionen.

Herr Restadius: Den fråga, som motionären nu bringat under Riksdagens pröfning, är af större räckvidd, än någon af oss för närvarande torde kunna föreställa sig. Ty i samma mån som den tekniska vetenskapen utvecklats sig derhän, att utan svårighet den kraft, som finnes i våra vattenfall, kan till annan ort öfverflyttas, i samma mån är det också nödvändigt att vidtaga sådana åtgärder, att dylik kraftöfverföring kan lagligen ega rum. Jag önskar för min del detta, äfven om derigenom i någon mån skulle trädas för nära den stela konservatism och formalism, som inom juridiken understundom göra sig gällande.

Det, som nu utgör det hufvudsakliga hindret för ett bifall till motionärens förslag, är det stadgande, som förekommer i lagen om kungsådra, att den skall lemnas öppen för allmän samfärdsel, för flottning och för fiskens fria gång. Hvad då först farleden beträffar, är det ju tydligt, att i de vattendrag, der forsar förekomma, det ej kan vara någon farled af afsevärd betydenhet. Således torde detta hindret icke komma att medföra synnerliga svårigheter för frågans ordnande i det föreslagna syftet. Hvad sedan angår flottleden, är det ju allmänt känt, att, der forsar förekomma, nedskaffandet af timret sker genom särskilda anstalter, t. ex. flottrännor, genom hvilka timret framgår. Beträffande slutligen fiskens gång, har det visat sig, att fiskens framkomst i elfvarna oftast bättre befordras genom anbringande af trappor än genom öppenstående af kungsådra. Jag föreställer mig därför, att man utan att kränka enskild mans rätt skall kunna vidtaga så-

dana åtgärder, hvarigenom i hög grad skola underlättas de anstalter, som måste åstadkommas för möjliggörande af kraftöfverföring från våra vattenfall. Om vidare inga andra hinder förefinnas än dem utskottet i öfrigt anfört, tror jag, med fästadt afseende derå att der fall förefinnas är den omgifvande marken så lutande, att vattnet derifrån lätteligen bör kunna afledas, mig hafva skäl att antaga, att det mål, motionären önskar, icke skall möta några oöfvervinneliga svårigheter. På dessa grunder tillåter jag mig på det varmaste instämman i motionärens förslag och yrkar, att kammaren med afslag å utskottets hemställen måtte bifalla motionen.

Om ändrade bestämmelser angående flottled och kungsådra.

(Forts.)

Häri instämde herr *Nylander*.

Herr Petersson i Brystorp: Af de föregående talarnes yttranden framgår tydligt, att dessa talare icke äro jordbrukare. De fästa sig blott vid önskvärdheten af att kunna få anlägga och drifva vattenverk, men de sätta icke i fråga, om strandegarnes rätt dervid kommer att trädas för nära.

Så vidt jag kan finna, går herr Wijkanders motion ut på, att man utan i lag påbudet föregående undersökning skulle få göra större eller mindre inskränkningar i kungsådras storlek, hvilket skulle kunna vålla stora skador, derigenom att uppodlad mark blefve öfversvämmad. Jag tror, att såväl motionären som de föregående talarne borde taga denna fråga något närmare i öfvervägande. Jag erkänner visserligen, att det är sant, att ett bättre tillgodogörande af vattenfallen i vårt land, än nu eger rum, skulle medföra stora fördelar. Men jag tror å andra sidan, att nu gällande lagstiftning icke lägger något hinder i vägen för ett sådant tillgodogörande, blott man vill ställa sig lagens bud till efterrättelse. Jag skall med anledning häraf be att få läsa upp den paragraf i 1880 års förordning, om hvilken man här talat, nemligen § 10. Den lyder: "Vill någon för vattenverk göra ny eller förändra äldre dam, göra anmälan derom hos domaren med uppgift å vattendraget och den fastighet, å hvars grund byggnaden skall göras, samt socken och härad, hvartill fastigheten hör. Domaren begäre hos Konungens befallningshafvande förordnande för lämplig person att i afseende å företaget bevaka talan till betryggande af det allmännas rätt, och förfare i öfrigt på sätt i 19 och 20 §§ stadgas angående utsättande af syn på stället, kungörelse om tiden för häradsrättens sammanträde samt tillkallande af sakkunnig man för afvägning eller annan undersökning af vattendrag med dess af- och tillopp, ofvan eller nedan." Så vidt jag kan finna, lägger denna paragraf intet hinder i vägen för byggandet af vattenverk. Det skall blott först pröfvas, huruvida verket kan förorsaka skada på någons mark. Sedan nöjaktiga försigtighetsmått blifvit vidtagna, lägger paragrafen intet hinder i vägen för byggande i kungsådra, och således kan jag icke tänka mig, att man skall vilja gå denna paragraf förbi. De personer inom kammaren, som i likhet med mig sett de ofantligt stora skador, strandegare lidit och lida genom dammar, som tillkommit på grund af privilegier i forna tider, skola säkerligen vara ense med mig derom, att,

*Om ändrade
bestämmelser
angående flott-
led och kungs-
ådra.*

(Forts.)

i fall vi nu genom motionens antagande åstadkomma, att nya dammar uppföras utan vederbörlig syn, vi skola komma i ännu större förlägenhet.

Här har sagts, att den ene juristen tyder den 10:de paragrafen så, att den medgifver byggaude i kungsådra, och att den andre juristen påstår, att paragrafen icke är för detta fall tillämplig. Jag tror dock, att vi böra taga saken sådan den föreligger. Det är väl ingen, som försökt att bygga i kungsådra, och intet sådant mål har förevarit i högsta domstolen. Skulle ett utslag från högsta domstolen säga, att paragrafen icke vore tillämplig, då vore det en annan sak. Då kunde skäl förefinnas för nya bestämmelser. Men nu rättar man sig blott efter hörsagor. Jag skall därför på det ifrigaste uppmana kammarens ledamöter att icke bifalla denna motion, ty mångas väl och ve beror af denna fråga. Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets hemställan.

Herr Ivar Månsson: Jag skall be att i motsats mot den siste ärade talaren få säga, att jag tror, att det skulle vara mycket väl, om kammaren ginge motionärens framställning till mötes. Jag vågar uttala detta såsom jordbrukare och tror mig äfven hafva något reda på de förhållanden, som det här gäller. Det kan ju icke komma i fråga, att man skulle få stänga af vattnet i en kungsådra, om detta skulle hafva någon skadlig inverkan för strandegarne. Ty tillstånd härtill komme ju alltid att vara beroende på syn af vederbörande personer. Syn skall ju alltid hållas, omdöme af vederbörande personer, domare och nämnd alltid inhemtas. Det är ju alldeles tydligt, att något annat icke kan ifrågakomma, och der en synerätt förklarar, att en sådan uppdämning skulle skada öfverliggande mark eller hindra flottning, hvilken i en stor del af vårt land ifrågakommer, såsom t. ex. i Norrland, då kan det ju icke komma i fråga, att man skulle vilja stänga en sådan kungsådra. Men der, såsom i en mycket stor del af vårt land, nemligen mellersta och södra delen, numera all flottning upphört, och der ett vattenfall är så beläget, att en uppdämning af detsamma aldrig skall komma att skada den ofvanför liggande marken, kan det väl ej vara till något gagn att låta ett sådant vattenfall ligga dödt och obegagnadt.

Jag kan icke förstå, hvarför den ärade ledamoten af lagutskottet, som nyss hade ordet, skall vilja motsätta sig en så billig framställning som den, hvilken motionären gjort, då det, såsom sagdt, är beroende på synerätten att afgöra, huruvida eu uppdämning kan blifva till skada för ofvanför liggande mark. Nu säger lagutskottet och den talare, som i egenskap af utskottsledamot yttrat sig, att gällande förordning lemnar en möjlighet öppen att i vissa fall inskränka kungsådrans storlek. Han uppläste den 10:de § af förordningen, men läser man den 8:de § i samma förordning, så heter det der: "der kungsådra af ålder varit, skall den fortfarande lemnas öppen för allmän samfärdsel, för flottning och för fiskens gång eller annat allmänt ändamål, så ock till bevarande af enskild rätt, som af ådran är beroende" samt att "kungsådra skall, så framt den ej är annorledes bestämd,

anses framgå i djupaste vattnet och beräknas till en tredjedel af vatten- dragets bredd vid vanligast förekommande lågt vattenstånd". Ut i denna § uttalas således alldeles bestämdt, att kungsådran skall vara öppen, och således är det nog omöjligt att, för såvidt icke lagen med- gifver det — och jag undrar, om det ens då kan gå för sig — stänga en sådan kungsådra.

Emellertid får jag säga, att, på sätt motionären formulerat sitt förslag, det vore skäl att tänka på saken och derigenom få ändrad denna urgamla bestämmelse, som jag tror numera, åtminstone beträ- fande de flesta ställen i vårt land, är föråldrad. Jag vill dock icke, och det kan ju icke komma i fråga, att den af motionären föreslagna för- ändrade bestämmelsen uti ifrågavarande hänseende skulle tillämpas i Norrland, der flottning af timmer behöfver verkställas, och likaså icke heller på de ställen, der den på minsta sätt skulle skada jordegarne.

Vid sådant förhållande synes det mig vara skäl att bifalla motio- nen, till hvilken jag tillåter mig att yrka bifall.

Herr von Krusenstjerna. Af betänkanDET hafva herrarne möj- ligen funnit, att jag icke tagit del i detta ärendes behandling inom utskottet. Anledningen, hvarför jag låtit anteckna detta, är, att jag för min del icke kunnat instämma i det af utskottet i dess motivering gjorda uttalande, att den omnämnda 10:de paragrafen uti 1880 års förordning om jordegares rätt öfver vattnet å hans grund skulle kunna så tolkas, att den medgäfve rättighet att taga någon del af kungs- ådran. Min ärade kamrat i lagutskottet har ju uppläst paragrafen, och kammarens ledamöter hafva nog sjelfva funnit, att blotta ord- lydelsen icke ger stöd för en sådan tolkning. Då återstår väl, helst när man jemför denna § med den af den siste talaren åberopade 8:de paragrafen, hvilken innehåller en ovilkorlig bestämmelse om att, der kungsådra af ålder varit, der skall den fortfarande vara öppen, icke annat än att söka hemta stöd ur motiven till denna lag. Jag har studerat lagberedningens motiv till 1880 års förordning, men der finnes icke ett enda ord, som kan gifva anledning till en sådan tolk- ning, som lagutskottet lemnat, utan det framhålls på det bestämdaste, att kungsådra skall fortfarande bibehållas på samma sätt som förr.

Går jag vidare till diskussionen inom Första Kammaren — det var nemligen Första Kammaren, som då beslöt en ändring i Kongl. Maj:ts förslag till 1879 års Riksdag, och det var den af Första Kam- maren formulerade redaktionen af 10:e paragrafen, som sedermera blef lag — så finner jag icke heller der någon upplysning om, att å detta lagstadgande skulle kunna gifvas en sådan tolkning. Jag har således icke kunnat instämma uti lagutskottets uttalande.

Hvad sjelfva saken angår, så, och fastän icke mer än 15 år för- flutit, sedan vi erhöilo 1880 års förordning, hafva under tiden vatten- fallen genom hvad af motionären erinrats om elektroteknikens fram- steg vunnit en betydelse, som lagstiftaren då näppeligen anade, ännu mindre insåg. Vid sådant förhållande har jag trott och tror fortfarande, att en utredning, huruvida den förändrade, utvidgade betydelsen af vattenfallen borde medföra en förändring af lagstiftningen, skulle vara

*Om ändrade
bestämmelser
angående flott-
led och kungs-
ådra.
(Forts.)*

*Om ändrade
bestämmelser
angående flott-
led och kungs-
ådra.
(Forts.)*

lämplig. Man måste dock vid denna utredning naturligtvis noga tillse, att den af lagutskottet i första stycket af motiveringen framhållna omständigheten, åt hvilken jag vill tillmäta all möjlig betydelse, nemligen att icke kungsådrans betydelse vis å vis jordbruket lider något men, blifver tillgodosedd.

Det har erinrats, att de, som talat för motionen, icke i någon mån äro jordbrukare. Detta gäller naturligtvis äfven mig i fullaste mån. Vi hafva dock nu vunnit understöd äfven af en jordbrukare, och detta är för mig ett ytterligare skäl, hvarför jag nu, herr talman, yrkar bifall till motionen.

Herr Folke Andersson: Jag har blifvit förekommen af herr Petersson i Brystorp, men skall dock be att få yttra några ord, ehuru frågan är förfallen för i år, då Första Kammaren redan antagit lagutskottets förslag.

Hvad beträffar herr Wijkanders motion, så medgifver jag, att vi stå vid en tidpunkt, då det kanske blir en brytning i många förhållanden, särskildt med afseende på elektriciteten. Man begagnar nu kraftöfverföringar, och kan således användas ett vattenfall, som ligger hvar som helst, då afstånden snart icke betyda någonting. Men då man gifver akt på, att behof från den sidan förefinnas, så må man ock å andra sidan tillse, att man icke på något sätt förnärmar dens rätt, för hvilken lagbestämmelserna om kungsådra hafva varit af vigt. Ett af hufvudskälen för dessa lagbestämmelser har varit, att man ville trygga jordbruket mot öfversvämningar; och hvad är väl ett jordbruk värdt, om man icke kan afdika fullständigt? Jag tror, att detta är en så vigtig synpunkt, att man bör gå mycket varsam till väga.

Man har tvistat om, huruvida man kan med nuvarande lag få afdämma vattenfall. Det är icke någon nyhet att få höra olika meningar från jurister, det är tvärtom mycket vanligt. Det har yttrats inom lagutskottet af aktade jurister, att man äfven med den lag, som finnes, skulle kunna afskilja någon del i enlighet med föreskriften i 10 § af denna förordning. Derom tors jag icke tvista. Men innan kammaren besluter sig för detta förslag, så må den något betänka följderna. Om också en undersökning måste göras, så beror det ju på sättet för denna undersöknings verkställande, om jordbruket skall blifva på fullt betryggande sätt tillgodosedt. Rätten skulle kunna vara så sammansatt, att någons rättigheter kunde blifva kränkta, och om jordbruket blefve lidande, så tror jag, att det vore olyckligt.

Jag tror, att frågan är för tidigt väckt och att den gerna kan komma igen, hvarför jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bromée: Efter de sakrika anföranden, som här hållits såväl af motionären som af andra talare för bifall till motionen, skall jag icke upptaga kammarens tid med att angifva några ytterligare skäl därför, utan blott bedja att, oaktadt jag är jordbrukare och dessutom egare till stränder, der vattenfall och vattendrag gå igenom, få yrka bifall till motionen.

Herr Petersson i Brystorp: Talaren på skånebänken sade, att det kunde väl icke komma i fråga att afdämma kungsådra utan föregående syn. Ja, så bestämmer lagen redan, så att det är icke något nytt; och vill motionären taga in i motionen, att kungsådra icke får dämmas, förr än sådan syn föregått, som i 10 § föreskrifves, då hade saken varit klar.

Om ändrade bestämmelser angående flottled och kungsådra.
(Forts.)

Jag har icke varit i Skåne, men jag tänker, att de icke hafva så godt om vattenfall der och icke besväras så mycket af öfversvämningar höst och vår. Vore så förhållandet, så skulle icke något sådant yttrande kommit från skånebänken, det är jag viss om. För resten tror jag, att herr Ivar Månsson uppträdt i en fråga, der han icke är hemmastadd. Det finnes två slag af kungsådra, sådan som är af Kongl. Maj:t bestämd: den skall vara öppen till en tredjedel, och så är det en annan, som skall vara öppen till en sjettedel. Det finnes alltså två slags ådror. Jag tycker, att motionären skulle gjort sig reda för hvad slags kungsådra, som finnes i de vattendrag han åsyftar. Ty det finnes många vattenfall, som kunna få stängas, så att icke mer än en sjettedel behöfver vara öppen.

Nu har här anförts, att det är alldeles omöjligt att få stänga någon kungsådra. Men jag skall be att få uppläsa en paragraf i fiskeristadgan, som säger helt annat: "För andra vattenverk, som med behörigt tillstånd redan anlagde äro eller framdeles anläggas kunna, må ock, der så oundgängligen tarivas och andra vattenverksegares rätt deraf ej förnärmas, kunna tillåtas att kungsådra öfverbygga, så framt det sker på sådant sätt, att flott- eller farled, när den behöfves, utan betalning hålles öppen, samt fiskens upp- och nedgång ej hindras."

Här kan man nu se, att man får öfverbygga hela kungsådror, der så nödigt finnes. Och är det nu icke något hinder därför, hvarför då besvara Kongl. Maj:t med en skrifvelse om det, som redan förut är tydlig lag?

Medan jag har ordet, skall jag bedja de jordbrukare, som känna till öfversvämningar, att betänka sig, innan de gå in på denna motion. Ty jag är säker på, att de, som hafva erfarenhet om öfversvämningar, icke vilja vara med om att stänga kungsådra.

Herr Wijkander: Den siste talaren nämnde, att om motionären hade antydt, att han ansåg undersökning af sakkunniga personer erforderlig, innan vattenverken anlades, så skulle talaren icke haft några betänkligheter att tillstyrka motionärens framställning. Nu är det verkliga förhållandet, att jag icke ett ögonblick satt i fråga, att icke den 10 § i vattenrättsförordningen fortfarande skulle gälla eller ersättas af annan liknande bestämmelse. Och jag ber att få göra den siste talaren uppmärksam på, att det på sid. 8 står direkt antydt, att det skulle erfordras en förberedande sakkunnig utredning och att efter denna domstolen skulle bestämma, hvilka mått och steg skulle vidtagas för att man skulle kunna få inskränka på kungsådran, utan att intrång gjordes i strandegarens rätt. Jag tror således, att det vilkor är uppfyllt, som han förklarade vara den enda förutsättningen för att han för sin del skulle rösta för motionärens förslag.

Om ändrade
bestämmelser
angående flott-
led och kungs-
ådra.
(Forts.)

Om här kan vara någon tvekan om rätta tolkningen af 10 §, hvilket jag för min del ej tror vara fallet, men som dock uttalats här, därför att lagutskottet i en hastig vändning framställt saken så, anser jag, att redan detta skulle vara en grund att begära att få lagen ändrad. Jag kan icke vara med om hvad herr Petersson i Brystorp föreslog, när han ville, att man skulle processa för att se, om man mot lagens mening kunde vinna något i detta fall. Då detta är något, som kräfver lagstiftning, så tycker jag, att mitt förslag skulle anstå kammaren bättre.

Herr Ivar Månsson: Då herr Petersson i Brystorp påstod, att jag uppträd i en fråga, hvori jag ej var hemmastadd, så ber jag endast att få säga med afseende å hvad han sade och läste upp, att det icke var så illa bestämdt med min uppfattning om denna sak. För min del får jag säga, att det förefaller mig, som om herr Petersson icke hade läst motionen, ty hade han läst den riktigt, så hade han icke uttalat sig så.

Motionären har ju alldeles bestämdt sagt ifrån, att han vill gå till väga som herr Petersson i Brystorp vill hafva det, och att således 10:e paragrafen fortfarande skulle gälla. Nu är det egentligen den 8:e paragrafen man vill åt, men jag kan icke förstå, att, om man skall lagstifta, man först skall processa och, sedan man förlorat, gå till Kungen och derefter återigen lagstifta.

Det är alldeles absolut omöjligt att komma ur fläcken med denna lag och därför yrkar jag bifall till motionen.

Herr Petersson i Brystorp: Då jag yttrade, att man skulle gå till Kongl. Maj:t, så menade jag, att man skulle göra detta för att slita tvisten mellan juristerna. För öfrigt har jag visst icke sagt, att man skulle börja processa. Men jag har sagt, att motionären bort göra sig underrättad, i hvilka fall en kungsådra skall vara öppen till en tredjedel och i hvilka till en sjettedel. Det var det jag yttrade.

Härmed var öfverläggningen slutad. Enligt de gjorda yrkandena gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till den i ämnet väckta motionen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 37, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställa bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utföll med 76 ja och 87 nej; och hade kammaren alltså, med afslag å utskottets hemställa, bifallit den ifrågavarande motionen.

§ 4.

Föredrogs och bifölls statsutskottets utlåtande n:o 10 a, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående pension å allmänna indragningsstaten åt kartografen Carl Edvard Dahlman.

§ 5.

I ordningen förekom dernäst statsutskottets utlåtande n:o 56, i anledning af såväl Kongl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i och tillägg till de för erhållande af lån från odlingslånefonden stadgade vilkor och bestämmelser som åtskilliga inom Riksdagen väckta motioner om ändrade föreskrifter rörande samma fond.

*Angående
ändring i och
tillägg till de
för erhållande
af lån från
odlingslåne-
fonden stad-
gade vilkor
och bestäm-
melser.*

I en den 26 sistlidne mars till Riksdagen aflämnad proposition (n:o 51) hade Kongl. Maj:t, under åberopande af ett propositionen bifogadt utdrag af protokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva vissa ändringar i och tillägg till de vilkor och bestämmelser, som jemlikt kungörelsen den 27 april 1888 äro för erhållande af lån från odlingslånefonden stadgade.

Härför utom hade i samma ämne inom Andra Kammaren afgifvits tre särskilda motioner, nemligen af:

herr *C. G. A. Bergendahl*, motionen n:o 6;
herr *Sten Nordström*, motionen n:o 11, och
herr *T. V. Forsell*, motionen n:o 13.

Utskottet hemställde:

“att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts ifrågavarande proposition samt ofvan omförmälda af herrar Bergendahl, Nordström och Forsell väckta motioner, må medgifva sådana ändringar i och tillägg till de vilkor och bestämmelser, som jemlikt kungörelsen den 27 april 1888 äro för erhållande af lån från odlingslånefonden stadgade, att

dels lån från odlingslånefonden må kunna beviljas, förutom till de i nämnda kungörelse angifna företag, jemväl till utförande af sådana vattenafledningsföretag, hvilka afse förbättring, på annat sätt än genom s. k. täckdikning, af förut odlad åker eller äng eller vinnande af ny äng, dock, hvad dessa företag beträffar, endast under förutsättning, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen vitsorda, att jordförbättringens värde bör antagas minst motsvara låneunderstödet (*dubbla*) belopp,

dels lån från odlingslånefonden ej må beviljas, med mindre väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen vitsorda, att, så

Angående
ändring i och
tillägg till de
för erhållande
af lån från
odlingslåne-
fonden stad-
gade vilkor
och bestämmelser.
(Forts.)

vildt de kunna finna, laga hinder mot företagets utförande ej förefinnes,

dels ock räntan å lån, som från odlingslånefonden hädanefter beviljas, äfvensom å derifrån förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning å vederbörande hemman och anteckning i jordeboken utslag icke meddelats, må nedsättas till fyra procent, dock utan att rubbning derigenom sker i den för lånen bestämda annuiteten.»

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Nordström: Den fråga, som nu föreligger till afgörande, är af mycket stor betydelse för vår modernäring och medelbarligen jemväl för hela vårt fädernesland. Såsom hvar man vet, finnes inom vårt land hundratusentals tunnland vattensjuka sankmarker, som fordra torrläggning för att kunna blifva fullt användbara för åkermannens id. Den, som något satt sig in i hithörande förhållanden, vet, att våra vattendrag i allmänhet icke bilda några jemnt sluttande plan, utan bestå af terrassformiga afsatser, mellan hvilka utbreda sig endera mindre sjöar eller ock mossar eller mader af större eller mindre utsträckning. Våra skogsmossar tillhöra i regeln icke denna kategori. Dessa, som vanligen äro bildade utaf hvitmossa och ofta hvila på grusbotten, äro af jemförelsevis underordnad värde. Men de moss- och madmarker, som äro belägna utefter sjöstränder samt flod- och ådalarne, äro i de flesta fall bildade utaf förmultnade starrarter samt hvila på en godartad botten af lera. Dertill kommer, att närmast vattendragen ha under tidernas lopp så småningom, genom de årliga öfversvämningarne, afsatt sig en slamjord, som på många ställen uppgår till flera fots mäktighet. Denna slamjord, hvilken kan jemföras med den egyptiska gyttjan, är af utomordentligt bördig beskaffenhet. Detta har ock lockat mången landtman, trots en ofullständig afdikning, att bringa dylika moss- och madmarker under kultur. Man har, så långt krafterna medgifvit, genom afdikning och vattendragens upprensning, försökt att värja sig för de regelbundet återkommande öfversvämningarnes förhärjande verkningar. Men till följd utaf de nämnda afsatserna, vattenfallen, der i allmänhet vattenverk utaf ett eller annat slag blifvit anlagda, som endera på grund utaf urminnes häfd eller andra orsaker ega laglig rättighet att genom damfästen upptaga vattenfallens hela höjd, så göras dessa upprensningsarbeten på de ofvanför belägna jordkomplexerna mer eller mindre illusoriska, derest icke dessa damfästen kunna inlösas och undanröjas. Detta är emellertid, hvad den enskilde i allmänhet icke förmår att med egna krafter åstadkomma.

Derför har ock Riksdagen sedan lång tid tillbaka understödt den enskilda företagsamheten i form dels af anslag och dels af lån till dylika vattenregleringsföretag — väl inseende det allmängagneliga uti dylika företag. Sålunda har, enligt hvad tillgängliga handlingar gifva vid handen, Riksens Ständer under 1840-talet beviljat medel till dylika företag på synnerligen fördelaktiga vilkor, nemligen dels i form af anslag utan återbetalningsskyldighet, dels i form af räntefrihet under de fem första åren, lånen innehades, och dels i form af synnerligen lindriga

vilkor: 5 procents annuitet, hvaraf 3 procent såsom ränta och 2 procent såsom amortering. Under 1850-talet beviljades medel på hufvudsakligen enahanda grunder, men med ännu fördelaktigare lånevilkor. Under 1860- och 1870-talen beviljades icke längre några medel utan återbetalningsskyldighet, men voro i öfrigt lånevilkoren synnerligen förmånliga för låntagarne, såsom 5 års räntefrihet m. m. Äfven under de första åren af 1880-talet voro lånevilkoren synnerligen fördelaktiga. Men från 1883 års riksdag, då beslutet om den s. k. odlingslånefonden fattades, har bladet vändt sig om. Man kan säga, att de vilkor, på hvilka lån ur denna fond beviljats, allt sedan varit alldeles för hårda, då man tar hänsyn till det allmängagneliga ändamål, hvartill de användas.

Också har följden varit den, att fonden under intet enda år kunnat finna användning till hela sitt belopp, ja, under somliga till knappast mer än hälften af det nominella beloppet. Sådan var väl emellertid icke afsigten, då fonden beslutades.

På sista tiden ha vederbörande, vid låns beviljande ur denna fond, tillika tolkat den gällande författningen härutinnan efter bokstafven och icke efter andan, hvilket haft till följd, att vattenregleringsföretag, som afsett torrläggning af redan odlad mark, blifvit helt och hållet uteslutna från möjligheten att kunna erhålla lån ur denna fond.

Då Riksdagen nu står i begrepp att råda bot för denna enligt min uppfattning origtiga tolkning, har emellertid statsutskottet föreslagit sådana vilkor, som i de flesta fall ändock komma att göra fonden otillgänglig för den lånesökande allmänheten. Utskottet föreslår nemligen, att, der vattenregleringsföretaget afser redan odlad mark, lån icke må beviljas med mindre än att väg- och vattenbyggnads- samt landbruksstyrelserna vitsorda, att jordförbättringens värde bör antagas minst motsvara låneunderstödet dubbla belopp. Den, som har någon erfarenhet i dylika ting, vet nogsam, att ett sådant vilkor endast undantagsvis kan uppfyllas. Om det endast gälde sjelfva afdikningen och strömmrensningen, så skulle nog detta vilkor kunna ernås; men i de flesta fall ligger en stor, ja, kanske den väsentliga kostnaden uti lösen af det nedanför belägna vattenverket, som ligger hindrande i vägen. Derigenom fördyras kostnaden för vattenregleringsföretaget till den grad, att jag anser det såsom ett stort missgrepp, om man frånträder den förut gällande principen att bevilja lån, så snart den uppskattade jordförbättringen uppgår till kostnadsberäkningens fulla belopp äfven hvad vidkommer redan odlad mark.

Man tyckes hysa en viss ängslan för, om statsverket skulle kunna förlora ett enda öre på dessa lån. Detta står emellertid stick i stäf mot äldre beslut rörande understöd till vattenregleringar och odlingslån. Jag anser denna ängslan dessutom alldeles obefogad, alldenstund inteckning i fastighet för lån ur odlingslånefonden går framför hvarje annan inteckning. Hvad åter angår den enskildes rätt, som förut kan hafva inteckning i fastigheten, så bör denna rätt vara fullt betryggad dels derigenom, att jordförbättringen ju kommer att öka fastighetens värde med minst lika högt belopp som den prioriterade inteckningen

*Angående
ändring i och
tillägg till de
för erläggande
af lån från
odlingslåne-
fonden stad-
gade vilkor
och bestäm-
melser.
(Forts.)*

*Angående
ändring i och
tillägg till de
för erhållande
af lån från
odlingslåne-
fonden stad-
gade vilkor
och bestämmelser.
(Forts)*

och dels genom den kontroll, som hvarje vattenregleringsföretag underkastas från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och landbruksstyrelsen.

Hvarken uti den kongl. propositionen eller statsuskottets utlåtande finnes med ett enda ord antydt, huru förfaras bör, då vattenregleringsföretaget omfattar både odlad och icke odlad jord, och dock torde det befinnas högst sällsynt, att icke båda delarne förekomma vid ett vattenregleringsföretag. Efter hvilkendera bestämmelsen skall då lånet beviljas? För odlad mark måste den uppskattade förbättringen vara dubbelt så stor som lånesumman, men för icke odlad mark endast lika stor med lånesumman. Om statsuskottets förslag upphöjes till lag, så tvingas våra landbruksingenjörer endera att lida mycket eller ock att synda mycket, ty vilja de handla ärligt, skall det snart nog visa sig, att de nu föreslagna vilkoren skola göra odlingslånefonden otillgänglig för flertalet af den lånesökande allmänheten, och då blir landbruksingenjörernas användning snart inskränkt till en obetydlighet. Men lagens bokstaf kan mycket lätt kringgås genom att tillägga de upprättade plankartorna i och för vattenreglerings- eller torrlägningsföretaget med grön i stället för med gul färg. Så lär hafva skett på åtskilliga ställen under de tvenne sistförflutna åren, sedan författningen blifvit tolkad efter bokstafven och ej efter andemeningen, och på så sätt kringgås lagen. Nu frågar jag: kan det vara klokt att stifta en lag, som man på förhand vet kommer att kringgås? Och hela korrektivet emot ett sådant missbruk består deruti, att man tillämpar lagen såsom den blef tillämpad under första tiden efter odlingslånefondens tillkomst, nemligen att vid låns beviljande man icke gjorde någon åtskilnad mellan odlad och icke odlad mark. Är detta då så förskräckligt farligt? Riksdagen har anslagit 150,000 kronor årligen till utdikning af frostländiga marker, 800,000 kronor årligen till vägförbättringar, 150,000 kronor årligen till upprensning af flottleder och mindre hamnanläggningar, allt utan återbetalningsskyldighet, men när det gäller en sak af så stor national-ekonomisk betydelse som torrläggning utaf våra vattensjuka mossar och mader tjenliga för kultur, då man härtill endast beviljar lån mot full återbetalningsskyldighet och mot fullgod säkerhet, då göras vilkoren sådana, att flertalet lånesökande icke kunna komma i åtnjutande af desamma. Detta förefaller mig i högsta grad oförklarligt, och, jag vågar tillägga, det är opatriotiskt, det är oförnuftigt.

Hvad sedan vidkommer förslaget att den nedsatta räntefoten jemväl skulle ega retroaktiv verkan på redan beviljade lån, så har visserligen statskontoret visat, att, för att kunna genomdrifva detta, det skulle fordras en temligen vidlyftig uträkning, när lånet genom laga kraft vunnet utslag blifvit fördeladt på de olika hemmanslotterna. Men då man besinnar, huru betydligt konjunkturerna för jordbrukarne blifvit försämrade på de sist förflutna åren, så anser jag för min del, att rättvisa och billighet kräfva, att, om också med någon uppoffring af tid och arbete, äfven de, som förut erhållit sådana lån, borde komma i åtnjutande af den nedsättning i räntan, som nu blifvit föreslagen.

Vidare föreslog jag i min motion, att under de första fem åren räntefrihet skulle beviljas, i stället för att, såsom nu tillgår, under de

första fem åren någon ränta icke uttages, men räntan lägges till kapitalet för att sedermera efter dessa fem år tillika med det ursprungliga kapitalet i vederbörlig ordning amorteras. Jag trodde detta vara så mycket mera befogadt, som genom dessa torrlägningsföretag vårt land i sin helhet skulle komma att njuta stora fördelar. Såsom jag redan antydt, äro dessa vattensjuka marker af sådan beskaffenhet, att, blott de blefve torrlagda, de lemna den yppersta åkerjord, som vi hafva. Det är en högst väsentlig skilnad mellan att kultivera högländ mark, som ofta är af jemförelsevis mager beskaffenhet, och att kultivera dessa mad- och mossmarker, som, i synnerhet der den omnämnda slamjorden förefinnes, äro af utomordentlig bördighet, och man torde med fog kunna säga, att odlandet af de senare både direkt och indirekt kommer att gagna hela vårt land.

Vidare föreslog jag i min motion, att annuiteten måtte nedsättas från 8 till 7 procent. Utskottet svarar härpå, att detta ingalunda synes vara att eftersträfvat. Jag ber då att få fasta uppmärksamheten på, att under första tiden, eller under 1840-talet, annuiteten endast var 5 procent, att den under 1850- och 1860-talen endast var 6 procent. Nu föreslår jag något så ytterst blygsamt, som att den måtte nedsättas till 7 procent, detta af den anledning, att i sådana vattenregleringsföretag som oftast ingå ekklesiastika och andra boställen. En indelningshafvare kan därför blifva ålagd att ingå uti ett sådant vattenregleringsföretag, och han kan blifva skyldig att under sin tjenstetid amortera hela lånet. Detta synes dock vara obilligt, då den förbättring, som derigenom åstadkommes på bostället, kommer att gagna icke allenast honom, utan äfven efterkommande innehafvare i all framtid. Derfor må man ingalunda förundra sig öfver, om en sådan person drar sig för att ingå uti ett så kostsamt företag just på grund af den korta amorteringstiden.

Äfven är det nog samt bekant, att, då det gäller mindre hemmansinnehafvare, dessa äro synnerligen rädda för utgifter, och om de se eller förstå, att utgiften blir alltför stor, så draga de sig, och arbetet kan icke komma till stånd. Den erfarenheten har mången fått göra, som försökt sig på den saken.

Vidare föreslog jag i min motion, att de olika delegarne skulle få rättighet att uppsäga icke allenast *hela* den på dem belöpande anparten, utan jemväl uppsäga den *delvis*. Detta gjorde jag af den orsak, att, om Riksdagen bifölle de öfriga förut omnämnda villkoren, sådana personer, som äro i tillfälle att inbetala någon del af sitt lån, borde få göra det, och skulle det jemväl vara ett medel att underlätta dylika företags genomförande. Jag tror icke, att utskottet förebragt bättre skäl mot än jag för denna förändring, och hur kan utskottet veta, om denna förmån icke skulle komma till användning?

Slutligen föreslog jag, att fonden måtte höjas från 1 till 1½ million. Jag medgifver, att om utskottets förslag nu blir lag, då skall denna tillökning befinnas alldeles öfverflödigt. Man skall då snart nog komma under fund med, att redan en million är för mycket, och att fonden icke skall kunna användas till mer än en bråkdel af hvad som ursprungligen beräknats. Är detta utskottets mening? Är det me-

*Angående
ändring i och
tillägg till de
för erhållande
af lån från
odlingslåne-
fonden stad-
gade vilkor
och bestämmelser.*
(Forts.)

*Angående
ändring i och
tillägg till de
för erhållande
af lån från
odlingslåne-
fonden stad-
gäle vilkor-
och bestä-
melser.
(Forts.)*

ningen att fondens medel skola ligga oräntade i statskontoret? Är det på det viset, som Riksdagen vill underlätta vår modernärings utveckling och förkofran?

Då jag emellertid icke hyser någon förhoppning om att vinna gehör för dessa mina ändringsförslag, ber jag likväl, att i så måtto ändring måtte ske i utskottets förslag, att den beräknade förbättringen af vattenafledningar äfven beträffande odlad mark icke må behöfva vara dubbel, utan i stället minst lika med det beviljade lånet, eller på samma sätt som fonden förut blifvit begagnad, innan den tolkning kom till, som på de sista åren blifvit använd.

Herr Olsson i Mårdäng: Som herrarne behagade finna, har statsutskottet i sista punkten af sin kläm föreslagit, att "räntan på lån, som ur odlingslånefonden hädanefter beviljas, äfvensom å derifrån förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning å vederbörande hemman och anteckning i jordeboken utslag icke meddelats, må nedsättas till fyra procent".

Ser jag närmare efter i detta utskottsbetänkande, så framgår deraf, att dessa lån kunna uppdelas i olika klasser, och enligt statsutskottets betänkande blir det dels lån, som utgått och blifvit fördelade på vederhörande hemman, dels lån, som utgått, men ännu icke blifvit fördelade, dels lån, som härefter komma att utgå, att icke tala om de lån, som utgingo under den tid, då treårig räntefrihet beviljades.

Enligt utskottets förslag skulle, så vidt jag fattat saken rätt, de lån, som utgått och fördelats på de olika hemmanen, icke få räntenedsättning. Det är just denna omständighet, som gjort, att jag dristat mot ett enigt statsutskott och i denna sena timme uttala mig i detta ärende, då jag icke kan gilla de skäl, som statsutskottet åberopat för sitt förslag.

På sid. 10 torde herrarne finna, hvad den föregående ärade talaran anför, att statskontoret åberopat som skäl för sitt afstyrkande af räntenedsättningens utsträckning till de äldre lånen, nemligen att förändringen skulle "kräfva ett arbete af så betydande omfattning, att detsamma, åtminstone delvis, icke kunde verkställas utan vidtagande af särskilda anordningar deraf".

Ser jag vidare efter, hvori detta arbete skulle bestå, så framgår det af sammanhanget, att det skulle bestå i uträkning, fördelning, de betalningsskyldiges hörande, utslags utfärdande och anteckning i jordeböckerna. Jag är ej kompetent att bedöma, om detta arbete är så omfattande, att det ej är förtjent att göras för sakens egen skull. Men jag får erkänna, att, innan jag blir fullt öfvertygad om, att detta arbete kräfver så stora kostnader, att för den skull räntenedsättningen icke kan utsträckas till alla lån, jag för min del ej kan gå in på statsutskottets föreliggande förslag, ty det vore enligt mitt förmenande att åstadkomma en orätt, som jag för min del icke vill bidra till. Har jag tagit miste i detta mitt påstående, väntar jag, att i det fallet bli rättad, men till dess står jag för den mening, jag här uttalat.

Jag gör för närvarande icke något yrkande, i hopp att få höra, huru meningarne i kammaren i detta hänseende komma att ställa sig.

Herr Kihlberg: Jag antager, att kammaren ej skulle vara vidare tacksam för ännu en mer eller mindre vetenskaplig utredning af mossodling och torrläggning af vattensjuka marker. Jag skall ej heller ingå derpå, och icke heller vill jag besvara alla de anmärkningar — för öfrigt till stor del oberättigade — som gjordes af den förste ärade talaren. Jag skall blott i någon mån redogöra för, i hvilken utsträckning utskottet tillmötesgått motionärernas önsknings. Hufvudsyftet med dessa är att få räntan å lån ur odlingslånefonden nedsatt från $4\frac{1}{2}$ till 4 procent. Denna önskan har utskottet tillmötesgått.

Vidare har äfven ett annat af dessa förslag blifvit upptaget i utskottets kläm, nemligen förslaget om vidsträcktare användning af odlingslånefondens medel, så att dessa äfven skulle kunna utlånas till torrläggning af förut odlad, men ej fullständigt torrlagd mark. Men på samma gång som Riksdagen medgifver utsträckt användning af fonden, fordrar äfven nödvändigheten, att Riksdagen med mera försigtighet tillser, att dylika lån icke utlemnas, utan att man har säkerhet för, att de jordförbättringar, som man afser att vinna, verkligen vinnas. Derfor har utskottet föreslagit det korrektiv, att lån ur odlingslånefonden icke må erhållas till högre belopp, än som motsvarar $\frac{1}{2}$ af den beräknade jordförbättringens värde, och detta därför, att det uppskattade värdet af jordförbättringen många gånger kan bli felaktigt. De tjänstemän, som utföra dylika uppskattningar, kunna möjligen — äfven om de haft biträde af gode män i landtmäteriförrättningar — ha misstagit sig, hvarför det ej torde vara skäl att gå gränsen allt för nära och utlemna lån ur odlingslånefonden till hela det beräknade beloppet af jordförbättringen. Ty vi skola veta, att just dessa lån hafva första inteckningen i jorden. De gå framför alla andra inteckningar, och man måste se till, att inteckningsrätten och inteckningsinnehafvarnes rättigheter icke trädas för nära. Detta är skälet, hvarför utskottet föreslagit denna begränsning i afseende på lånerätten, och jag tror äfven, att detta är en nyttig bestämmelse för att förekomma, att personer lockas att taga dylika lån till utförande af arbeten, som sedan visa sig i så måtto ofördelaktiga, att de förväntade förbättringarne icke vinnas i den utsträckning, att de kunna kallas lönande.

Vidare har den förste talaren klagat öfver, att icke utskottet tillmötesgått hans önskan om, att annuiteterna skulle nedsättas ifrån 8 till 7 procent. Utskottet har äfven funnit det vara fördelaktigt, att dessa lån icke alltför länge komma att hvila på hemmanen. När nu en förmån af $\frac{1}{2}$ procents nedsättning i räntan lemnas desse lånesökande, har utskottet ansett, att samma annuitet som förut eller 8 procent fortfarande borde utgå. Nu amorteras dessa lån på 19 år, men genom denna nedsättning komma de att amorteras på 18 år. Detta är ju en förmån, och icke mycket torde vinnas för jordbrukarne genom nedsättning af annuiteten från 8 till 7 procent.

Sedan har den anmärkningen gjorts, att utskottet icke har föreslagit denna nedsättning äfven för sådana gamla lån, hvarför odlings-

*Angående
ändring i och
tillägg till de
för erhållande
af lån från
odlingslåne-
fonden stad-
gade vilkor
och bestämmelser.
(Forts.)*

Angående
ändring i och
tillägg till de
för erhållande
af lån från
odlingslåne-
fonden stad-
gade vilkor
och bestäm-
melser.
(Forts.)

lånen blifvit uppdebiterade på hemmanen. Skälet dertill är, att, enligt hvad statsutskottet yttrat och hvar och en lätt kan förstå, en sådan omberäkning af lånen skulle orsaka så ofantligt mycket arbete, att de fördelar, som dermed skulle vinnas, icke kunna uppvägas deraf. Statsutskottet yttrar härom på sid. 10 i utlåtandet: "En förändring i de redan för hvarje hemman eller hemmansdel bestämda skuldbelopp förutsatte förnyade uträkningar för hvarje lån och derpå grundad ny fördelning, hvilken, först sedan innehafvarne af de betalningsskyldiga hemmanen satts i tillfälle att deröfver yttra sig, torde kunna genom utslag fastställas och i jordeböckerna antecknas; och då antalet af de hemman eller hemmansdelar, hvilka hade att ansvara för återbetalningen af odlingslån, vore att räkna i tusental, skulle förändringen kräva ett arbete af så betydande omfattning, att detsamma, åtminstone delvis, icke kunde verkställas utan vidtagande af särskilda anordningar därför." Jag tror icke, att de fördelar, som vinnas genom att nedsätta räntan på dessa lån, skulle kunna motsvaras af de olägenheter, som uppkomme genom en sådan omdebitering, i synnerhet som dessa lån snart nog skulle försvinna, i det, om man i medeltal antar 19 års amortering, de kvarstående lånen i medeltal icke skulle löpa längre än 8 à 9 år. För den lilla räntevinst, som på dessa lån skulle göras, vore väl detta en allt för stor apparat att sätta i gång för att omföra dessa lån i jordeböckerna.

Jag anser mig icke vidare behöfva utveckla skälen för utskottets hemställan. Jag är säker på, att de flesta tagit del af desamma, och inskränker mig därför nu att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergendahl: Då jag är motionär i ämnet, torde det kanske tillåtas mig att yttra ett par ord i frågan.

Då jag tog mig friheten väcka motion om nedsättning af räntan å lån ur odlingslånefonden från $4\frac{1}{2}$ till 4 procent, så var det på grund af att statsutskottet vid 1890 års riksdag uttalat den mening, att en räntenedsättning från $4\frac{1}{2}$ till 4 procent icke borde ske, förrän alla lån, som ur odlingslånefonden voro utlemnade, deraf finge draga fördel, och ansåg jag tidpunkten nu vara inne för en sådan allmän nedsättning. Nu har emellertid statsutskottet frångått den vid ofvannämnda riksdag gjorda uttalan och förklarat, att, på grund af den uträkning, som af den siste ärade talaren omnämndes, det skulle möta stora svårigheter att göra denna nedsättning.

För min del har jag icke kunnat få klart för mig, att sådana besvärligheter skola vara förenade med dessa antydda uträkningar; och dessutom tror jag, att de dermed förenade kostnader skulle låntagarna gerna ersätta.

För öfrigt yttrar statsutskottet i afseende på räntenedsättningen för äldre lån, att sådan "för närvarande icke lärer kunna ske". Jag tycker, att ordet "lärer" är ett alltför obestämdt uttryck. Jag föreställer mig, att statsutskottet bort närmare precisera sin mening och icke begagnat uttrycket "lärer", ty det ger alltid anledning till, att man kan föreställa sig, att det kan vara möjligt, att sådan räntenedsättning skulle kunna ske utan förlust för staten. I visst afseende

har ju statsutskottet bifallit min motion, då det gått in på, att en del äldre låntagare, sådana, hvilkas lån ännu icke äro införda i jordeböckerna, skola få räntenedsättning. Men allt äldre låntagare lemnas icke sådan lindring, och jag kan icke annat än beklaga, att så icke kan ske.

*Angående
ändring i och
tillägg till de
för erhållande
af lån från
odlingslåne-
fonden stad-
gade villkor
och bestäm-
melser.
(Forts.)*

Herr Olsson i Mårdäng: Af den ärade ledamoten i statsutskottet fick jag den förklaringen, att den åsigt jag uttalat skulle medföra så stora olägenheter, att fördelarne i jernförelse dermed skulle blifva obetydliga. Men icke kan det väl vara fördelaktigt för innehafvarne af lån att bibehålla räntan vid dess nuvarande belopp. Jag må bekänna, att jag icke riktigt förstår den nämnde talarens resonemang. Skulle de äldre låntagarne få vidkännas de olägenheter, som skulle vara förenade med räntenedsättningen, så är det alldeles riktigt, då böjer jag mig därför; men är det meningen, att olägenheterna skulle stanna å andra sidan, så förändrar det icke saken alls.

Herr Persson i Mörarp: Till de olägenheter, som herr Kihlberg antyddt, skulle naturligtvis äfven komma, hvad statsutskottet framhållit, att man åtminstone delvis icke kan göra dessa omberäkningar med de krafter, som nu finnas inom statskontoret. Det skulle då tillsättas andra tjänstemän för att räkna ut saken, så att man skulle få de mindre beloppen uppdebiterade på de hemman, som nu hafva dessa lån. Och dessutom äro åtskilliga hemmansdelar i alla fall så små, att denna nedsättning ej skulle komma dem synnerligen till godo i de årliga annuiteterna. Nu sade visserligen herr Bergendahl, att om det skulle för räntenedsättningens genomförande behövas några uppoffringar från låntagarnes sida, så trodde han, att låntagarne gerna skulle underkasta sig dem. Härom har emellertid icke funnits någon som helst antydning i de i ämnet afgifna motionerna, och om statsutskottet tillstyrkt nedsättning i räntan jemväl för de gamla lånen, så tviflar jag på, att någon annan fått betala kostnaderna än staten.

Jag tycker verkligen, att statsutskottet gått så långt i medgifvande, att de värda motionärerna kunnat låta sig nöja. Om herrarne se på den utredning, som gjorts af statskontoret, och som statsutskottet framhållit, så är det icke 4 procent, som dessa låntagare betala, utan i lyckligaste fall för staten 3,88 procent, och detta under förutsättning, att allting går sin normala gång. Ofta inträffar det tvister om, huruvida jordegaren är berättigad att utföra ett sådant arbete och tvister om eganderätten till jorden, på grund hvaraf det händer, att penningarne komma att ligga ofruktbara i statskontoret under en längre följd af år. Dertill kommer, att i följd af kostnaderna för medlens förvaltning statens behållning af räntorna blir ännu mindre. Om medlens omhänderhafvande skulle öfverlemnas åt särskild förvaltning, skulle detta tydligtvis draga särskild kostnad. Nu är det uppenbart, att en del af tjänstemännens i statskontoret tid upptages af dessa angelägenheter, men härför debiteras låntagarne ej ett enda öre. Dessa betala alltså, som sagdt, i lyckligaste fall för staten 3,88 procents ränta.

Jag tycker, att anspråken, om de hålla sig inom rimlighetens gränser, äro fullt tillgodosedda genom utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad samt propositioner af herr talmannen gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6.

Likaledes bifölls statsutskottets härefter föredragna utlåtande n:o 57, i anledning af inom riksdagen väckta motioner angående nedsättning af annuiteter och straffräntor å vissa enskilda jernvägsbolags statslån.

§ 7.

*Angående
anslag till
uppförande af
nytt lands-
statshus i
Luleå.*

Föredrogs vidare statsutskottets utlåtande n:o 58, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående uppförande af nytt landsstatshus i Luleå.

Uti eu den 15 nästlidne mars till Riksdagen aflåten, till förberedande behandling af statsutskottet remitterad proposition (n:o 35) hade Kongl. Maj:t, under återopande af propositionen bilagdt utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen att till bestridande af kostnaden för uppförande af nytt landsstatshus i Luleå bevilja ett extra anslag af 91,500 kronor, att utgå under två år, och deraf anvisa 45,750 kronor för år 1896;

hvarjemte Kongl. Maj:t förklarar, att vid bifall härtill det af Riksdagen för om- och tillbyggnad af nämnda landsstatshus för år 1893 anvisade, men ännu icke disponerade extra anslag å 17,000 kronor komme att reserveras till Riksdagens disposition såsom tillgång vid en kommande statsreglering.

I föreliggande utlåtande hemstälde emellertid utskottet:

“att Kongl. Maj:ts förevarande framställning må endast på det sätt bifallas, att, till bestridande af kostnaderna för om- och tillbyggnad af landsstatshuset i Luleå, Riksdagen, utöfver härför redan beviljade 17,000 kronor, anvisar ytterligare 10,000 kronor, att utgå å extra stat för år 1896.”

Ordet lemnades till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Wersäll, som yttrade: Jag ber om ursäkt, att jag, oakadt tiden är långt framskriden, tager kammarens tid en stund i anspråk för denna fråga, men jag anser densamma, oakadt den icke ser stor ut, likväl vara af rätt stor vikt.

Frågan om ett nytt landsstatshus i Luleå är gammal. Den väcktes på tal 1888 af Konungens befallningshafvande i länet, som påpekade för Kongl. Maj:t, att landsstatshuset i alla afseenden vore mycket bristfälligt, dels därför att lokalerna vore för små, dels emedan huset vore eldfarligt. Kongl. Maj:t ingick sedermera 1892 till Riksdagen med en

proposition och föreslog uppförande af ett nytt landsstatshus för 102,000 kronor. Detta förslag vann emellertid icke Riksdagens godkännande, utan summan afprutades till 17,000 kronor, hvilket var det belopp, som Konungens befallningshafvande trott vara behöfligt för att tillbygga landsstatshuset med en liten tillbyggnad af sten för att der förvara de dyrbara och viktiga handlingarne.

*Angående
anslag till
beredande af
nytt lands-
statshus i
Luleå.
(Forts.)*

Emellertid har detta belopp, 17,000 kronor, icke af Kongl. Maj:t kunnat användas, emedan det befunnits otillräckligt. De kostnader, som man funnit vara behöfliga för att sätta landsstatshuset i det skick, statsutskottet tänkt sig, skulle enligt gjorda beräkningar uppgå till 27,000 kronor. Men på skäl, som finnas anförda i propositionen, har Kongl. Maj:t icke kunnat tillstyrka Riksdagen att på detta sätt tillbygga landsstatshuset, utan har i stället föreslagit Riksdagen att göra en fullständig nybyggnad, som enligt nya beräkningar icke skulle komma att kosta, som man först tänkt sig, 102,000 kronor, utan endast 91,500 kronor. Kongl. Maj:t har ansett, att det är det enda riktiga sättet, och att det är fördelaktigast såväl ur ekonomisk som ur andra synpunkter, att på detta sätt tidsenliga och om eldfara betryggande lokaler beredas, såsom det naturligtvis vid ett landsstatshus är nödvändigt.

Statsutskottet har emellertid icke tillstyrkt den kongl. propositionen, utan i stället hemställt, att Riksdagen måtte besluta att anslå ytterligare 10,000 kronor utöfver de 17,000 kronor, som redan äro afsatta för landsstatshuset i Luleå. Det förefaller mig, som om den motivering, som statsutskottet har gifvit denna sin hemställan, vore ganska svag. Statsutskottet säger nemligen, att länsstyrelsens behof på detta sätt skulle för en längre följd af år tillgodoses, äfvensom att "kostnaden för denna anordning . . . ställer sig i högst väsentlig mån billigare än för den ifrågasatta nybyggnaden". Den, som har läst propositionen, finner, att Kongl. Maj:t verkligen har skäl för det påstående, att lokalerna icke blifva tidsenliga, om statsutskottets förslag godkännes. Det är nog sant, att lokalerna blifva så pass stora, att länsstyrelsen kan åtminstone för en tid framåt arbeta der, hvilket i de nuvarande tränga lokalerna är nästan omöjligt. Men förstugor och tamburer äro för små, och denna olägenhet blir icke afhjelpat genom denna nybyggnad; förstugor och tamburer i ett landsstatshus äro ju dock ganska viktiga, ty det samlas der ofta mycket folk.

Det viktigaste skälet, som talar mot en sådan af statsutskottet tillstyrkt tillbyggnad, är dock den eldfara, som naturligtvis alltid vidlåder ett trähus, och den ökade eldfara, som kommer att vidlåda detta trähus, om det skall påbyggas, som här är föreslaget.

Jag tror, att det kan betviilas, att, såsom statsutskottet påstår, detta sätt att gå till väga blir billigare. Det kan naturligtvis icke blifva tu tal om, att icke 27,000 kronor är ett mindre belopp än de af Kongl. Maj:t föreslagna 91,500. Men att det af statsutskottet föreslagna tillvägagångendet i längden blir billigare, det betviilar jag, och det skall framtiden kanske snart nog utvisa. Ty den tillbyggnad, som nu är i fråga, blir icke tidsenlig, utan landsstatshuset måste troligen byggas om förr än statsutskottet tänkt sig. Dessutom måste redan nu åtskilliga reparationer

Angående
anslag till
uppförande af
nytt lands-
statshus i
Luleå.
(Forts.)

verkställas å detta trähus, för hvilka kostnaden icke är beräknad i dessa 27,000 kronor, hvarjemte de årligen återkommande reparationerna naturligtvis blifva dyrbarare, om det gamla huset bibehålles, än om ett nytt landsstatshus af sten uppföres. Jag tror sålunda, att det vore viktigast, om Kongl. Maj:ts förslag vunne Riksdagens bifall, och ber jag kammaren taga hvad jag nu anfört i öfvervägande.

Vidare anförde:

Herr Alsterlund: Herr talman! Mine herrar! När år 1888 Konungens befallningshafvande i Luleå föreslog en tillbyggnad af sten till landsstatshuset, afsågs dermed endast en provisorisk åtgärd, som skyndsamt borde vidtagas för att bereda bättre skydd, än det befintliga landsstatshuset af trä lemnade åt de synnerligen viktiga handlingar, som finnas hos länsstyrelsen. Under åren 1887 och 1888 hade förhärjande eldsvådor öfvergått städerna Umeå och Luleå. I Umeå uppbrann landsstatshuset, och en stor del viktiga handlingar gingo dervid förlorade. Landshöfdingen i Luleå blef då bekymrad vid tanken på, att det samma skulle kunna inträffa i Luleå, och därför framställde han förslaget om en provisorisk tillbyggnad. Kongl. Maj:t har emellertid hemställt till Riksdagen att uppföra ett nytt landsstatshus af sten i Luleå. Statsutskottet har likväl icke tillstyrkt denna hemställan, utan i stället föreslagit att tillbygga det nuvarande landsstatshuset af trä med en stenbyggnad. För min del finner jag, i likhet med herr statsrådet och chefen för finansdepartementet, detta utskottets förslag icke vara välbetänkt. Då man bygger för ett ständigt statsändamål, bör man bygga med hänsyn till framtiden. Den betänkligaste brist, som emellertid vidläder utskottets förslag, är, såsom äfven från statsrådsbanken framhållits, att man genom tillbyggnaden icke vinner något skydd mot eldfara. Om eld uppkommer i trähuset, så är det sannolikt, att den sprider sig till stenbyggnaden och förstör dess inredning samt alla de viktiga handlingar, som måste vara framme för de dagliga göromålen. Icke heller kan genom utskottets förslag byggnaden få en så ändamålsenlig inredning, som är nödvändig för att underlätta göromålen inom densamma. Om Kongl. Maj:ts förslag har öfverintendentsembetet uttalat sig, och jag skall be att få anföra några ord ur dess utlåtande. Embetet säger, "hurusom embetet med den vid flerfaldiga tillfällen bestyrkta erfarenhet, embetet egde om vanskligheten att kunna om- eller tillbygga äldre, af en eller annan anledning otjenliga byggnader så, att desamma för en längre tid på ett tillfredsställande sätt fylde de ändamål, som med dem afsåges, allt fortfarande vidhölle sin vid upprepade tillfällen under ifrågavarande ärendes handläggning inför Eders Kongl. Maj:t uttalade och af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande jemväl städse delade mening, att den enda från olika synpunkter och icke minst i ekonomiskt afseende för framtiden fullt nöjaktiga lösning af förevarande, af verkligt och alltmer oafvisligt behof framkallade byggnadsfråga icke stode att vinna, med mindre än att ett nytt landsstatshus komme att uppföras."

Öfverintendentsembetet är, som bekant, fackmyndighet i frågor så-

dana som den föreliggande, och därför borde både statsutskottet och Riksdagen taga stor hänsyn till hvad embetet yttrat. Statsutskottets förslag för tillbyggnaden slutar på en summa af 27,000 kronor, och Kongl. Maj:t föreslår för en nybyggnad 91,500 kronor. Skilnaden är alltså 64,500 kronor. För min del kan jag icke finna det vara med klok hushållning förenligt att nu utgifva dessa 27,000 kronor för att för tillfället bespara en utgift på 64,500 kronor, enär man för dessa 27,000 kronor endast kan erhålla en byggnad, som kanske icke mer än något tiotal år kan användas för det ändamål, hvartill den är afsedd och som alltid blifver eldfarlig och i öfrigt obeqväm i afseende å inredningen.

På grund af hvad jag anfört skall jag för min del anhålla, herr talman, om afslag å utskottets betänkande och bifall till Kongl. Maj:ts proposition i ämnet.

*Angående
anslag till
uppförande af
nytt lands-
statshus i
Luleå.
(Forts.)*

Herr von Friesen: Jag skall be att få erinra kammarens ledamöter om det skede, hvori denna fråga för närvarande befinner sig. Förhållandet är, att alla de omständigheter, som såväl herr statsrådet och chefen för finansdepartementet som den föregående talaren framhållit, alla dessa omständigheter förelågo redan vid 1892 års riksdag, och de skäl för en nybyggnad, som nu framlagts för Riksdagen, framlades lika kraftigt år 1892. Men Riksdagen kom då till det resultat, att det, oakadt allt, hvad till förmån för en nybyggnad anfördes, icke vore skäl att bygga ett nytt landstatshus, utan att det vore ändamålsenligast att tillbygga det gamla huset. Detta var såhunda resultatet af Riksdagens pröfning af ärendet år 1892. Nu har här visserligen tillkommit ett nytt moment. Det har befunnits, att den summa, som 1892 års Riksdag beviljade, 17,000 kronor, icke räcker till för det ändamål, som Riksdagen då ville vinna, utan att därför fordrades ytterligare 10,000 kronor. Detta är hvad Riksdagen nu har att taga i öfvervägande. Anser Riksdagen sig böra stå fast vid den summa, som 1892 beviljades, 17,000 kronor, eller vill Riksdagen för ändamålet anslå ytterligare 10,000 kronor? Sjelfva frågan i princip har Riksdagen redan afgjort. Nu har såsom motiv för denna ökning anförts, att de siffror, som förra gången framlades, icke voro exakta. Det har visserligen icke känts för statsutskottet synnerligen tillfredsställande att behöfva i en kongl. proposition, den af år 1892, finna sådana siffror, till hvilka man icke fullt kan lita sig. Nu har här upplysts, att det var bristfälligheter i kostnadsförslaget, såsom att tegelåtgången var för lågt upptagen och åtskilliga poster alldeles uteglömts — detta är nu en synnerligen ledsam omständighet i ett kostnadsförslag — och dessutom hafva arbetsprisen under de följande åren i väsentlig grad stigit. Derom är ju ingenting att säga, att man icke på förhand kunnat beräkna stegringen i arbetsprisen från 1888 till 1892; men nu har det gått ytterligare tre år från 1892 till 1895, och det kan ju hända, att arbetsprisen fallit igen, och det vore ju möjligt, att man fortfarande kunde nöja sig med det ursprungliga beloppet, 17,000 kronor. Nu har statsutskottet emellertid varit så tillmötesgående, att det, oakadt det förra gången litade på de siffror, som då voro officiellt framlagda i statsrådsprotokollet, hemställer om beviljande af ytterligare 10,000 kronor.

Angående
anslag till
uppförande af
nytt lands-
statshus i
Luleå.
(Forts.)

Det förefaller mig, som om detta tillmötesgående vore synnerligen beaktansvärdt.

De skäl, som anförts mot det beslut, som Riksdagen år 1892 fattade och hvilket beslut man nu önskar upprifva, de skälen bemöttes vid 1892 års riksdag, och jag skall be att nu ytterligare få bemöta dem. Man kan säga, att halten af dessa skäl något stärkts derigenom, att kostnadssumman för nybyggnaden nu blifvit något sänkt, men jag skall söka visa, att detta icke rubbar hållbarheten af de skäl, hvarpå Riksdagen då grundade sitt beslut. Herr statsrådet har sagt, att statsutskottets motivering nu är ganska svag. Ja, om det så är, beror detta derpå, att utskottet afgaf sin motivering redan år 1892. Det är den då anförda motiveringen, som bör läsas, och det är 1892 års beslut, som statsutskottet nu vill upprätthålla. För öfrigt förefaller det mig, som om den motivering, som af herr finansministern begagnades, icke vore just mycket starkare än statsutskottets. Det har nämnts, att förstugor och tamburer äro nödvändiga i ett landsstatshus. Ja, detta framhölls redan år 1888, men med hänsyn till de dryga kostnaderna ansåg 1892 år Riksdag, att de icke vore så nödvändiga, att man därför borde ingå på förslaget om en nybyggnad.

Vidare talas om eldfaran. Ordet eldfara har i denna fråga en dubbelbemärkelse. Det är klart, att faran för eldsvåda är större i ett trähus än i ett stenhus; det är *den* eldfaran, som herr statsrådet nyss framhöll, men det är icke *den*, som ursprungligen blifvit framhållen af länsstyrelsen i Luleå, utan det är en annan eldfara. Äfven om man har ett brandfritt kassaskåp i ett brandfritt hvalf i ett trähus, så, om trähuset brinner, hjälper icke hvalfvet, ty papperen, som finnas i skåpet, förstöras i alla fall af hettan. Det är denna eldfara, som framhölls af landshöfdingeembetet i Luleå, och denna ansåg embetet kunna undanrödjas, om brandfria hvalf lades i hus af sten utanför trähuset. Ifrågasvarande ändamål vinnes sålunda lika väl genom tillbyggnaden som genom en nybyggnad. Om vid en eldsvåda trähuset brinner upp, derpå har man icke lagt någon vikt, utan vigten har lagts på, att länsstyrelsens papper icke skulle förstöras af hettan. Det komma de icke att göra, om de förläggas i den föreslagna tillbyggnaden, efter hvad från sakkunnigt håll blifvit vitsordadt och icke från sakkunnigt håll bestridt.

Man har sagt, att då staten bygger, skall den bygga för framtiden. Ja, det är mycket sant, men huru lång är den framtiden? Jag tror, att man bör se till, huruvida det är skäl att förkasta någonting, som man har, då det under en följd af år ytterligare kan användas, och om det icke blir billigare att använda det, så länge man kan, och först sedan, då det icke längre är möjligt att använda det gamla, bygga nytt. Nu går kostnadsförslaget för nybyggnaden till 91,500 kronor, kostnadsförslaget för tillbyggnaden går till 27,000 kronor, skillnaden är således 64,500 kronor. Om man också blott räknar $3\frac{1}{2}$ procent ränta på denna skillnad under en tid af blott 20 år, så blir räntan ungefär 45,000 kronor. Äfven om man anser, att det gamla huset då är alldeles onyttigt, återstår i alla fall en icke obetydlig vinst, som man då har att börja med vid byggandet af det nya huset. Tillika har man då om 20 år huset alldeles nytt, under det att, om man bygger det

nu, det efter 20 års förlopp skall vara mer eller mindre bofälligt. Mig synes det alltså vara alldeles påtagligt, att det medför en bestämd ekonomisk vinst att handla i enlighet med utskottets förslag.

Visserligen har den ärade representanten för Luleå sagt, att efter denna tillbyggnad landsstatshuset skulle räcka ytterligare endast i 10 år. Så illa tror jag dock icke, att det förhåller sig. Må vi besinna, att frågan kom fram år 1888, och sedan dess ha nu 7 å 8 år förflutit. Då man nu under dessa 7 å 8 år kunnat nöja sig utan någon som helst tillbyggnad, förefaller det mig, som om man, i händelse denna tillbyggnad kommer till stånd, skulle kunna nöja sig dermed mer än dubbelt så lång tid, eller åtminstone 20 år.

Det synes mig således, att det icke finnes något skäl för Riksdagen att nu ändra det beslut, som Riksdagen på goda grunder fattade år 1892, och att det ur ekonomisk synpunkt är en bestämd fördel för Riksdagen att nu vidhålla detta beslut.

Herr talman, jag yrkar bifall till statsutskottets förslag.

Herr Alsterlund: Herr talman! Jag skall blott yttra några få ord. Så vidt jag kunde fatta den senaste talaren, sade han, att Riksdagen år 1892 hade beviljat 17,000 kronor för en tillbyggnad, och att Riksdagen nu icke hade annat att göra än att bevilja ytterligare 10,000 kronor. Jag förstår icke ett sådant resonnement. Först och främst är Riksdagen icke bunden af det beslut, som fattades år 1892, och vidare föreligger nu Kongl. Maj:ts förslag om nybyggnad. Riksdagen måtte väl ha rätt att besluta vare sig om nybyggnad eller om tillbyggnad.

Vidare yttrade den ärade talaren, att jag sagt, att efter den ifrågasatta tillbyggnaden huset endast skulle räcka i 10 år. Något tiotal af år sade jag, och detta kan stämma öfverens med den äradetalarens egen åsigt, då han sade, att det borde räcka åtminstone inemot 20 år. Men jag hemställer om igen till honom och till herrarne: är det skäl att kosta på 27,000 kronor till en byggnad, som icke kan anses vara för sitt ändamål tillräckligt längre än 20 å 30 år, för att sedermera få det nöjet att betala 91,500 kronor enligt det förslag, som nu är uppgjort, för en nybyggnad af sten? Men det kan mycket väl hända, att när den tid kommer, då man måste uppföra nybyggnaden, prisen då äro betydligt högre än nu, i hvilket fall en ännu högre byggnadssumma erfordras än den, hvarför landsstatshuset nu skulle kunna byggas.

Derefter sade den ärade talaren, att, om man nu bygger i enlighet med hvad utskottet föreslagit och således icke nu gifver ut de 64,500 kronor, som utgöra skilnaden emellan Kongl. Maj:ts och utskottets förslag, man skulle genom räntebesparing göra en vinst. Konseqvensen af ett dylikt förfaringsätt kan dock blifva ganska märkvärdig. På detta sätt skulle det ju vara klokt att, när helst det kommer i fråga att bygga för allmänna ändamål, uppföra först en provisorisk byggnad, till billigt pris, och sedermera, när man icke längre reder sig med densamma, en sådan byggnad, som för ändamålet verkligen behöfves.

Slutligen får jag framhålla, att landshöfdingeembetet i Norrbot-

*Angående
anslag till
uppförande af
nytt lands-
statshus i
Luleå.
(Forts.)*

Angående
anslag till
uppförande af
nytt lands-
statshus i
Luleå.
(Forts.)

tens län afsåg icke allenast den eldfara, som låg deruti, att — såsom erfarenheten gifvit vid handen synnerligast vid den eldsvåda, som öfvergått Umeå stad — papper, som voro förvarade i kassahvalf, inrättade i trähus, förstördes, då huset brann, utan dess uttalande gälde den eldfara, som i allmänhet vidlåder ett trähus, ty (jag ber att få erinra den ärade talaren och kammaren derom) det är icke endast de papper och de handlingar, för hvilka rum beredas i brandfria hvalf, som böra skyddas mot eldfara, utan det är äfven nödvändigt att mot eldfara skydda andra viktiga handlingar, som finnas hos ett landshöfdingembete, och som icke kunna förvaras i brandfria hvalf. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr Petersson i Runtorp: Herr grefve och talman, mine herrar! Jag skall icke upptaga tiden länge, utan endast svara på hvad den senaste talaren yttrade derom, att eldfaran vore stor, då det ju så ofta inträffat, att städer i Norrland, byggda af trä, brunnit ned. Det är icke sant. Den, som har sett landsstatshuset i Luleå, och känner, huru landshöfdingebostället är beläget, han bör icke tala om att eldfaran är så stor, ty om Luleå stad brinner ned, kommer detta icke att röra landsstatshuset och landshöfdingebostället, ty de ligga långt aflägsset från den öfriga staden med en trädgård emellan, och detta gör, att eldfaran icke är så stor.

Vidare yttrade herr statsrådet, att landsstatshuset är gammalt. Jag har sett huset, och jag kunde icke märka, att det var gammalt, utan de voro präktiga, både boställshuset och landsstatshuset, och så aflägsset belägna från den öfriga delen af staden, att jag tror, att hvilket brandstodsbolag som helst skulle mottaga dem till försäkring.

Då man nu kan få huset ombyggt och repareradt — låt vara, att man kan kalla det för reparation — för 27,000 kronor, ställer sig väl detta mycket fördelaktigare än att utbetala 91,500 kronor för en nybyggnad. Det tycker jag är lätt att fatta. Jag har sjelf gjort så många till- och ombyggnader, att jag vet, att man kan reda sig dermed ganska långt. Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Alsterlund: Herr talman! Jag anser mig böra bemöta den senaste talaren. Han sade, att landsstatshuset i Luleå ligger så aflägsset från andra byggnader och så skyddadt af en omgifvande trädgård, att det icke alls vore någon fara för att våldel kunde uppkomma i byggnaden. Ja, det förhåller sig verkligen så, som han sagt, att landsstatshuset har ett afskildt läge; men detta förhållande bevisar alls icke, att det icke kan brinna. Jag skall i detta hänseende påpeka för den ärade talaren, att landsstatshuset och residenset i Umeå stad också hade ett mycket afskildt läge och voro, precis som landsstatshuset och residenset i Luleå, omgifna af träd, men båda husen brunno ändock ned vid den eldsvåda, som år 1888 öfvergick staden Umeå, och detsamma kan hända äfven på andra håll.

Herr von Friesen: Jag skall endast nämna gent emot representanten från Luleå, att i den framställning från landshöfdingebetet,

som refereras i Kongl. Maj:ts proposition, finnas icke taladt om någon som helst annan eldfara än den, hvarom jag nämnt, nemligen den faran, att brandfria skåp äfven uti brandfria hvalf, stående inuti träbyggnader, icke kunna hålla sig vid eldsvåda. Det kan man läsa på sid. 3 i den kongl. propositionen.

Vidare vill jag nämna, att jag efter den ärade talarens yttrande antecknat uttrycket *ett tiotal af år*. Sade han det icke, så är det ju så mycket bättre; senast sade han emellertid 30 år. Jag vill då påpeka, att räntan på den besparing, som man, genom att nu afstå från nybyggnadsförslaget, nu skulle göra, under 30 år går till 67,000 kronor. Då får man en ännu större vinst, som man kan börja med vid uppförandet af den nya byggnaden.

Herr Andersson i Nöbbelöf: Såsom det viktigaste skälet för ett bifall till nybyggnadsförslaget har anförts, att de handlingar, som i landsstatshuset förvaras, derigenom skulle bevaras för eldfara. Det vore nu meningen, att den stenbyggnad, som komme att uppföras, skulle användas att inrymma såväl landtmäterikontorets arkiv som landsstatens handlingar. Jag kan dock icke förstå, att trähuset skulle vara mindre utsatt för eldfara, därför att man bygger ett nytt stenhus på annan plats. Jag tror icke, att det är meningen, att det gamla huset skall förstöras, utan att det kommer att användas för statens ändamål, och att der komma att förvaras lika viktiga handlingar som dem, man nu efter tillbyggnaden kommer att hafva der.

Ett annat skäl är det, att jag för min del icke är alldeles öfvertygad om, att dessa beräkningar äro rigtiga. Kongl. Maj:t har en gång för tillbyggnaden äskat ett belopp af 17,000 kronor. Denna beräkning ansåg då Kongl. Maj:t vara riktig. Nu kommer Kongl. Maj:t några år senare och säger: denna summa räcker icke, det fordras 10,000 kronor till. År 1892 begärde Kongl. Maj:t af Riksdagen ett anslag af 102,000 kronor för en nybyggnad, och nu heter det, att 91,500 kronor äro tillräckliga. Jag vet icke, hvilken af dessa beräkningar är den rätta. Det kan mycket väl hända, att, om man nu besluter en nybyggnad för 91,500 kronor, detta belopp icke räcker till utan måste ökas med ett eller annat tusental kronor.

Det är af dessa anledningar, som jag tror, att man bör hålla sig till detta tillbyggnadsförslag med en kostnad af 27,000 kronor, som jag anser vara fullt tillräckligt. Jag tror, att landsstaten mycket väl kan under alla förhållanden för närvarande nöja sig dermed. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad; och efter det herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8.

Härefter föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 59, angående beräkningen af statsverkets ordinarie inkomster.

Angående
anslag till
uppförande af
nytt lands-
statshus i
Luleå.
(Forts.)

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarne.

§ 9.

Föredrogos, hvart efter annat, och biföllos statsutskottets nedan-
nämnda utlåtanden:

n:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utvidg-
ning af Marma skjutfält;

n:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående rätt för
Eslöfs köpings skoldistrikt att öfvertaga ett från förra militiebostället
n:is 15 och 17 Eslöf i Vestra Sallerups socken af Malmöhus län afsön-
dradt område;

n:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående jord-
afsöndring från indragna militiebostället Gettnabo n:o 1 i Kalmar
län; och

n:o 63, i anledning af väckt motion om användningen af infly-
tande medel genom exporttull å trävaror och trämassa.

§ 10.

Skedde föredragning af bankoutskottets memorial n:o 11, angä-
ende riksbankens skuld på så kallade länebanksobligationer m. m.

Punkten 1.

Bifölls.

Punkten 2.

Lades till handlingarne.

Punkten 3.

Bifölls.

§ 11.

*Angående
ändring i be-
stämmelserna
om beräkning
af kommunal-
beskattning å
jordbruks-
fastighet
i stad.*

Till handläggning förekom lagutskottets utlåtande n:o 35, i anled-
ning af väckt motion om ändring af den uti förordningen angående
kommunalstyrelse i stad stadgade beräkning af kommunalbeskattning
å jordbruksfastighet.

Med tillstyrkande af berörda, inom Andra Kammaren af herr A.
Petri väckta motion, n:o 59, hemställde utskottet i detta utlåtande:

att Riksdagen ville i skriftelse till Kongl. Maj:t anhålla om utarbetande och framläggande af förslag till sådan ändring uti förordningen angående kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862, att den kommunala beskattningen af jordbruksfastighet i stad beräknas efter den bevillningsgruud, som gälde före år 1893.

*Angående
ändring i be-
stämmeiserna
om beräkning
af kommunal-
beskattning å
jordbruks-
fastighet
i stad.
(Forts.)*

Efter föredragning häraf begärdes ordet af

Herr *Kardell*, hvilken inom utskottet varit af skiljaktig mening och nu yttrade: Så vidt jag kan förstå, beror motionärens föreliggande begäran på en missuppfattning af de faktiska förhållandena. Före urtima Riksdagen utgick, som bekant, bevillning för alla jordbruksfastigheter såväl på landet som i stad efter 3 öre för hvarje 100-kronors taxeringsvärde. Men kommunalskatten i allmänhet utgick icke efter samma grunder. Den utgick visserligen för jordbruksfastighet i stad efter 3 öre per 100 kronor taxeringsvärde. Men för jordbruk på landet utgjordes den efter annan grund, nemligen efter fyrktalssättning, så att den faktiskt uppgick till dubbla beloppet mot kommunalbevillningen i stad, jemförd med andra beskattningstörsmål. Jordbruksfastighet i stad åtnjöt således före urtima Riksdagen ett fullkomligt omotiveradt privilegium. Genom urtima Riksdagens beslut borttogs detta privilegium. Då höjdes, som bekant, bevillningen till 6 öre för all jordbruksfastighet, och efter denna grund utgår bevillningen till kronan såväl för städerna som landsbygden. Men hvad landsbygdens jord beträffar, bestämdes samtidigt, att den kommunala beskattningen skulle utgå efter samma grunder som förut. Följden deraf blef den, att nu, efter urtima Riksdagen, utgå kommunalutskylderna från jordbruksfastigheterna såväl i stad som på landet efter aldeles samma grunder. Motionären anser för sin del, att det är en orätt, hvilken sålunda vid urtima riksdagen blifvit begången, och anför tillika, att detta icke torde hafva varit lagstiftarens mening, utan att förhållandet torde berott på ett förbiseende. Att detta icke var förhållandet, framgår af den reservation, som vid detta betänkande afgifvits af åtskilliga ledamöter från Första Kammaren. I reservationen har intagits en del af statsrådsprotokollet till 1892 års urtima riksdag, uti hvilket protokoll vederbörande departementschef förklarar, att det icke finnes någon anledning "att för ifrågavarande jemförelsevis obetydliga fastighetskategori bibehålla den *undantagsställning* i afseende å kommunalbeskattningen, som härrört af jordbruksfastighetens lägre bevillning"; och sådan ifrågasattes heller icke i den år 1892 framlagda propositionen. Således talas i nämnda protokoll om en undantagsställning, i hvilken ifrågavarande jord befann sig före urtima riksdagen år 1892 i kommunalt hänseende. Från denna undantagsställning blef den tagen genom urtima Riksdagens beslut. Snarare torde det få anses hafva berott på ett förbiseende, när den en gång förut i tiden hugnats med detta privilegium. Det berodde väl derpå, att då bevillningen för all jordbruksfastighet år 1862 sattes till 3 öre för 100 kronor taxeringsvärde, glömde man eller förbisaåg man, att

Angående
ändring i be-
stämmeleserna
om beräkning
of kommunal-
beskattning å
jordbruks-
fastighet i
stad.
(Forts.)

jordbruksfastigheten i stad skattade efter bevillning och icke efter fyrk. Herr Stapelmohr, i hvilkens skriftliga reservation jag instämt, har i densamma närmare utvecklat, hvad som i öfrigt är att anmärka mot denna motion.

Jag anhåller om afslag å utskottets hemställan och bifall till vår reservation.

Vidare anförde:

Herr Petri: Till att börja med skall jag be att få säga, att jag icke är egare eller innehafvare af någon stadsjord, så att det icke är af något slags egennyttan, som jag lemnat in denna motion. Det som, jag nu kommer att säga, kommer därför icke att förestafvas af några personliga beräkningar.

Här har af reservanterna åberopats Kongl. Maj:ts proposition till urtima Riksdagen. Jag medgifver, att när jag skref motionen, hade jag icke kännedom om detta aktstycke, utan jag hade från, såsom jag hade anledning att tro, trovärdigt håll erhållit uppgiften, att det omnämnda förhållandet förmodligen berodde på ett förbiseende. Men ett sådant uttalande tycker jag icke heller gifver något stöd för att afslå motionen. Det säges i herr Annerstedts m. fl. reservation, "att, derest icke med afseende härå dessa förordningar undergå jemkning, den till stad hörande jordbruksfastighet, därför bevillning erlägges, äfven får sin bidragsskyldighet till ifrågavarande kommunalutgifter i lika mån ökad", och sedan tillägges: "Det läres dock icke finnas någon anledning att för ifrågavarande jemförelsevis obetydliga fastighetskategori bibehålla den undantagsställning" etc.

Detta vill jag hemöta dermed, att det i sjelfva verket icke är någon så obetydlig jordbrukskategori, som här är i fråga. Enligt sista generalsammandraget för 1894 års bevillning var denna jordbruksfastighet uppskattad till 42,339,800 kronor, och för den erlades en bevillning af 25,403 kronor. Utaf dessa 25,000 kronor skulle således hälften hafva tillökats genom den dubbla beskattningen. Och när man nu beräknar, att kommunala afgifterna i stad i allmänhet — jag tror, jag träffar närmast och icke angifver för mycket — utgå med 5 kronor på bevillningskronan, så blir dock den kommunala tillökningen för jordbruksfastighet i städerna omkring 60,000 kronor. Hvad beträffar talet om att stadsjorden skulle vara privilegierad, får jag säga, att jag verkligen icke vet, hvori det skulle bestå. Ty stadsjorden har liksom annan jord varit betungad af många utgifter, deribland utgifter för hållande af gator och vägar etc., gemensamt med de öfriga fastigheterna. Och dessutom, för den händelse det skulle varit något sådant förbiseende, som här uttalats, eller ett särskildt privilegium, så är jag fullt öfvertygad om, att det icke skulle hafva gått så många år, från början af 1860-talet till 1890-talet, utan att det blifvit ändradt.

De öfriga reservanterna, herrar Stapelmohr och Kardell, hafva anført, att i fall någon skrifvelse skulle afgå till Kongl. Maj:t, skulle äfven behöfvas ändringar i förordningarne om kyrkostämman samt om

landsting och om kommunalstyrelse i Stockholm. Det är nog sant. Det hafva reservanternas fullkomligt rätt uti. Det torde vara ett förbiseende af mig, att jag icke påpekat alla de förordningar, som skulle behöfva ändras. Men jag är fullkomligt öfvertygad om, att i fall en sådan skrifvelse, hvarom här är fråga, skulle komma till Kongl. Maj:t., kommer äfven Kongl. Maj:t, för så vidt han fäster afseende vid densamma, i dessa förordningar föreslå de förändringar, som sammanhånga med kommunalförordningen på landet. Jag ber äfven få fästa uppmärksamheten på det förhållandet, att jordbruksfastighet i städerna egentligen icke har några fördelar af allt det, som kostar mest i städerna, t. ex. gatuläggning, belysning, polis, vattenledning och dylikt. De få deltaga i alla dessa utgifter, men de, som bo utomkring, hafva icke någon direkt fördel af dessa saker.

*Angående
ändring i be-
stämmelserna
om beräkning
af kommunal-
beskattning å
jordbruks-
fastighet i
stad.
(Forts.)*

Skulle detta förhållande fortfara och jordbruksfastigheterna få betala 6 öre på 100 kronors taxeringsvärde, då deremot fastigheterna inom staden endast få betala 5 öre, så kan jag icke annat än anse, att detta är en orättvisa, som bör afhjelpas. Jag anhåller om bifall till utskottets förslag.

Herr *Broström* instämde häruti.

Herr *Zetterstrand*: När jag först läste herr *Petris* motion, får jag bekänna, att det föreföll mig, som om den verkligen hade mycket skäl för sig; och jag är äfven öfvertygad om, att de flesta af herrarne vid genomläsningen af motionen också kommit till samma uppfattning. Ty det är så, att vi stadsbor hafva i allmänhet en något oklar föreställning om edra fyrktalsförhållanden på landet; och ni landtbor hafva nog också ej fullkomlig kännedom om bevillningsförhållandena i städerna. Men när det nu kommit derhän, att motionen skall afgöras, och man fått läsa utskottsbetänkandet i frågan, så har man nog i allmänhet kommit till en alldeles motsatt uppfattning om motionens innebörd. I stället för att man förut hade den förmodan, att stadsjorden genom 1892 års författningar hade kommit i ett ogynnsamt läge beträffande kommunalbeskattningen, har man väl nu i allmänhet fått klart för sig, att så icke är förhållandet. Just genom 1892 års lagförändringar inträdde nemligen likhet i beskattningen af jord i staden och på landet. Då således 1892 års beslut icke åstadkommit någon olikhet, utan tvärtom likformighet i beskattningshänseende, så torde det vara skäl för att det skall dervid förblifva. Första Kammarerna har också, efter hvad jag hört, utan diskussion afslagit utskottets hemställan, och förenar jag mig nu i herr *Kardells* yrkande, att äfven denna kammare måtte afslå såväl lagutskottets betänkande som motionen i fråga.

Herr *Erickson* i *Bjersby*: Jag har inom utskottet biträdt det slut, hvartill utskottet kommit. Jag ansåg nemligen, att herr *Petris* förslag hvilade på rättvisa och billiga grunder. Om än, såsom här är anmärkt, jordbruksfastighet i stad, innan urtima Riksdagens beslut i fråga kom till stånd, var i något gynnsammare ställning än andra

Angående
ändring i be-
stämmelserna
om beräkning
af kommunal-
beskattning å
jordbruks-
fastighet i
stad.
(Forts.)

skatteobjekt i städerna, vore det likväl hårdt, om stadsjordsegarne genom nämnda beslut skulle komma i ogynnsammare ställning beträffande kommunalbeskattningen än den, i hvilken de förut befunno sig. Ty genom urtima Riksdagens beslut, hvarigenom äfven på dem lades större utgiftsbördor för försvaret, erhöilo de ingen som helst lindring, hvilket deremot var förhållandet med egarne till jordbruksfastigheterna på landet.

Man har sagt, att motionärens förslag hvilade på ett förbiseende, på samma gång man klandrat honom för hans yttrande, att det förhållande, att stadsjorden kommit i ett så ogynnsamt läge beträffande kommunalbeskattningen, berott på något förbiseende från regeringens sida. Väl har det numera blifvit upplyst, att något dylikt förbiseende icke egt rum, utan att regeringen ansett frågan vara af alltför obetydlig omfattning för att derom framställa något förslag. Men då motionären visat, att frågan alls icke är af ringa omfattning, utan tvärtom af ganska stort omfång, samt jag anser förslaget vara rättvist och billigt, anhåller jag nu om kammarens bifall till utskottets hemställan.

Herr Forsell: Herr talman, mine herrar! Jag har naturligtvis ingenting alls emot, om herrarne vilja bevilja eu skattelindring för städernas invånare. Men jag måste dock i rättvisans namn påpeka, att om herrarne lemna bifall till denna motion, begås dermed orättvisa mot husegare.

Beskattningsgrunden är i städerna nu lika både för jordbruksfastighet och hus, och den är, hvad de egentliga fastighetsbevilningarna vidkomma, byggd på en fullkomligt rättvis basis.

För alla jordbruksfastigheter äfvensom hus betalas nu lika fastighetsbevilning, oberoende af om de tillhöra landt- eller stadskommun. Enligt urtima Riksdagens beslut bestämdes bevilningen för jordbruksfastighet och annan fastighet lika, eller till 5 öre per 100 kronor af värdet. Men man gick äfven ut från den åsigten, som grundade sig på Riksdagens skrifvelse år 1873 till Kongl. Maj:t, att i sammanhang med grundskatternas bortfallande skulle jordbrukarne betala *inkomstskatt* för jordbruksnäringen jemte för det kapital, han behöfde för drifvandet af denna näring. Jordbrukaren borde i likhet med andra näringsidkare icke allenast betala skatt för sjelfva fastigheten, utan äfven för den inkomst jordbruksnäringens bedrivande lemna. I stället för att nu taga ut denna s. k. näringskatt af jordbruket efter samma grunder, som man följde vid dess uttagande af andra näringar, tog man den i form af *ökad fastighetsskatt*, i form af 1 öre per 100 kronor af fastighetens värde. Denna skatt tages emellertid nu lika af all jordbruksfastighet så i stad som på landet. Med kännedom om detta kunna herrarne naturligtvis mycket väl finna, att om man skulle återföra jordbruksfastigheterna i städerna i detta afseende till hvad de betalade före urtima Riksdagen, skulle de betala blott 3 öre per 100 kronor. Följaktligen skulle de komma i bättre ställning än husen. Jordegaren skulle då för både jord och dithörande hus betala i förhållande till fastighetens värde mindre skatt än på samma egendom till äfventyrs belägna annan än jordegaren tillhöriga hus, hvilket ej kan vara rätt-

vist. Om detta förhållande haft något berättigande i forna tider, då städernas jordbrukare fingo ensamma utgöra skjutsnings- och väghållningsbesvären i städerna, har deremot ett sådant berättigande försvunnit, sedan den s. k. likställighetslagen för städerna infördes, enligt hvilken nämnda utskylder ej utgöras utaf städernas jordar, utan af stadskassan.

*Angående
ändring i be-
stämmelserna
om beräkning
af kommunal-
beskattning å
jordbruks-
fastighet i
stad.
(Forts.)*

Jag har velat lemna dessa upplysningar, till den kraft och verkan det kan hafva. För min personliga del vill jag instämma i och yrka bifall till herr Kardells reservation.

Herr Petri: Blott ett par ord för att bemöta hvad den föregående talaren yttrat. Han sade, att icke jordbrukarne i städerna hafva några särskilda afgifter, utan allt skall betalas af stadskassan. Detta är ej förhållandet. Möjligen kan så vara i en eller annan stad, men i flertalet städer hafva jordbruksfastigheterna, såsom jag nyss nämnde, att utgöra, bland annat, väghållningsbesväret. Detta är ganska betungande, då städernas vägar äro både långa och dyrbara att underhålla.

Jag skall ej vidare upptaga tiden, men vidhåller mitt yrkande.

Herr Forsell: Jag vill endast nämna till svar på det senaste yttrandet af motionären angående städernas vägunderhållningsskyldighet, att det förvånar mig på det högsta, att det finnes någon stad i vårt land, der ej till staden hörande jordbrukare taga vara på sina rättigheter och begagna sig af den kongl. förordning, som tillåter likställighet. Om de ej göra detta, är det deras ensak. Men icke är det något skäl för bifall till motionen.

Herr vice talmannen Östberg: Jag skall ock be att få yrka afslag på utskottets hemställan. Jag kan ej inse, att det ligger någon billighet i motionärens anspråk. Vi veta, att i städerna är förhållandet det, att jorden för närvarande betalar bevilling efter 6 öre och husen efter 5 öre per 100 kronor. Följaktligen komma kommunalutskylderna att stå i förhållandet 6: 5. Nu vill motionären, att förhållandet mellan jorden och husen i städerna skulle blifva sådant, att utskylderna utginge i proportionen 3: 5. Hvad skulle väl ligga för rättvisa deri? På landet är förhållandet ju så, att jorden betalar mer än annan fastighet. Då kan jag ej förstå, hvarför ej förhållandet skulle vara detsamma i städerna. Hvad som i detta afseende varit gällande förr, kan ej, efter hvad jag förstår, inverka på frågan om billigheten i beskattningen för framtiden. Hvad för öfrigt beträffar motionärens anmärkning om, att jordegendomen i städerna hade utgifter för vägunderhåll, belysning och dylikt, så måtte det väl gälla för husen i städerna lika väl som för jordegendomen i städerna.

Jag anhåller således att få yrka afslag på utskottets hemställan.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad och propositioner af herr talmannen gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, afslog

kammaren såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen.

§ 12.

Härefter föredrogos hvart för sig och biföllos lagutskottets utlåtanden:

n:o 38, i anledning af dels väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i fråga om den legala annonseringen, dels ock väckta motioner angående ändrad lydelse af 10 § i förordningen om lagfart å fång till fast egendom;

n:o 39, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 16 mom. 2 och 4 i förordningen den 16 februari 1864 om nya strafflagens införande m. m., och

n:o 40, i anledning af väckt motion om fördelning på vissa år af utgifter, som boställshafvare fått vidkännas för indelning af boställskog m. m.

§ 13.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 16, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 60, 61, 73 och 77 regeringsformen;

n:o 17, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 62 och 69 regeringsformen samt § 65 riksdagsordningen; och

n:o 18, i anledning af väckt motion om ändring af §§ 53, 69, 87, 105, 106 och 107 regeringsformen, §§ 37, 38, 39, 42, 43, 48 och 57 riksdagsordningen samt § 2 tryckfrihetsförordningen;

statsutskottets utlåtanden:

n:o 64, i anledning af gjorda framställningar om bidrag till bestridande af kostnaderna för en allmän konst- och industriutställning i Stockholm år 1897;

n:o 65, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om anordnande af bageri och bryggeri vid Vexjö hospital;

n:o 66, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utvidgning af Vexjö hospitals område;

n:o 67, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående förändrad sätt för användandet af ett till en mejeriskola inom Jemtlands län anvisadt anslag;

n:o 68, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, angående upplåtelse åt enskilde af ett invid Jörns jernvägsstation beläget område af kronoparken Vestra Jörnsmarken i Jörns socken af Vesterbottens län;

n:o 69, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning till Upsala stad af kronolägenheten Slottstegelhagen och en del af kronolägenheten Slottshumlegården;

n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition om uppgörelse

med Stockholms stad angående öfverlåtande på staten af den rätt, staden må ega till vissa delar af Helgeandsholmen, samt angående två i ämnet väckta motioner;

n:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående beredande af ålderdomsunderstöd åt barnmorskor; och

n:o 72, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af kronan tillhöriga halfva gården n:o 71 med halfva tomten n:o 127 a inom kvarteret Stor- och Vretroten m. m. i Arboga;

bevillningsutskottets betänkanden och memorial:

n:o 15, i anledning af väckta motioner om upphäfvande eller uppsägning af förordningen angående Sveriges och Norges ömsesidiga handels- och sjöfartsförhållanden den 30 maj 1890;

n:o 16, angående verkställd granskning af tulltaxan;

n:o 17, i anledning af väckt motion om lastpenningarnes afskaffande;

n:o 18, angående stämpelafgiften;

n:o 19, angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter; och

n:o 20, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i afseende å mom. a) i första punkten af bevillningsutskottets betänkande n:o 12, i anledning af väckta motioner rörande ändringar i tullstadgan;

bankoutskottets memorial n:o 12, angående instruktion för nästa Riksdags bankoutskott;

sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 3, angående ersättning åt sammansatta banko- och lagutskottets sekreterare;

lagutskottets utlåtande n:o 41, i anledning af väckta motioner om ändring i 15 § i förordningen angående patent den 16 maj 1884;

Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 23, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om visst tillägg till § 30 i ordningsstadgan, § 50 i byggnadsstadgan och § 20 i brandstadgan för rikets städer samt § 26 i helsovårdsstadgan för riket;

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 24, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida och under hvilka vilkor statsmagten må kunna ikläda sig ansvar för förluster, som af embetsmän genom felaktig embetsförvaltning vållats; samt

Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 25, i fråga om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om omarbetning af kungörelsen den 21 oktober 1864 angående förändrade instruktioner för direktorer, läkare och sysslomän vid länens lasarett och kurhus.

§ 14.

Ordet begärdes af

Herr Johansson i Noraskog, som yttrade: Herr talman! Jag tager mig friheten hemställa, att bevillningsutskottets betänkanden och memorial: n:o 15, om upphäfvande eller uppsägning af mellanrikslagen, n:o 16, angående verkställd granskning af tulltaxan, n:o 17, om

Lördagen den 27 April, f. m.

lastpenningarnes afskaffande, n:o 18, angående stämpelafgiften, och n:o 19, angående bevillningsafgifter för särskilda förmåner och rättigheter, måtte, under förutsättning, att nämnda ärenden vid plenum nästa tisdag bordläggas andra gången, i nu nämnd ordning sättas främst bland tvenne gånger bordlagda ärenden å föredragningslistan nästa onsdag.

Denna hemställan bifölls.

§ 15.

Ledighet från riksdagsöromålen beviljades:
herr *J. G. O. Högstedt* under 6 dagar från och med den 1 instundande maj; samt
herr *A. Ericson* i Ransta under den 29 dennes.

§ 16.

Justerades protokollsutdrag; hvarefter kammarens ledamöter åtskildes kl. 1,17 på natten.

In fidem
E. Nathorst Böös.